

**T.C.
KİLİS 7 ARALIK ÜNİVERSİTESİ
İKTİSADİ VE İDARİ BİLİMLER FAKÜLTESİ**

**AKADEMİK ARAŐTIRMALAR VE
ÇALIŐMALAR DERGİSİ**

Journal of Academic Researches and Studies

Prof.Dr. Alaeddin YAVAŐA zel Sayısı - Haziran 2010
The Special Edition of Prof. Dr. Alaeddin YAVAŐA - June 2010

ISSN 1309-3762

www.kilis.edu.tr/bilimseldergiler ve yayınlar

Baskı: Kilis 7 Aralık Üniversitesi Matbaası – 79100 Kilis

Bu Dergi
Kilis 7 Aralık Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Tarafından Yayınlanmaktadır.

T.C.
KİLİS 7 ARALIK ÜNİVERSİTESİ
İKTİSADİ VE İDARİ BİLİMLER FAKÜLTESİ
AKADEMİK ARAŐTIRMALAR VE ÇALIŐMALAR DERGISİ

Faculty of Economics and Administrative Sciences
Journal of Academic Researches and Studies

Sahibi (Publisher)

İktisadi ve İdari Bilimler Fakóltesi Dekanlığı Adına
Doç. Dr. H. Mustafa PAKSOY

Editörler (Editors-in-Chief)

Yrd. Doç. Dr. Sadettin PAKSOY
Yrd. Doç. Dr. İbrahim Halil EKŐİ

Yayın Kurulu (Editorial Board)

Doç. Dr. H. Mustafa PAKSOY (BaŐkan)
Yrd. Doç. Dr. Taner AKÇACI
Yrd. Doç. Dr. Ahmet AKAN
Yrd. Doç. Dr. Abdullah SOYSAL
Yrd. Doç. Dr. Sumru BAKAN

DanıŐma Kurulu (Advisory Board)

Prof. Dr. Hüseyin ÖZGEN
Prof. Dr. Adnan ÇELİK
Prof. Dr. Ramazan AKTAŐ
Prof. Dr. Abdurrahman FETTAHOĞLU
Prof. Dr. İbrahim YILDIRIM

Sekreterler (Secretaries)

Öğr. Gör. Engin DCAN
Arş. Gör. Tuğçe YÖNTEM
Arş. Gör. Mehmet ÖZÇALICI
Arş. Gör. Buket BYKKONUKLU

Adres (Address)

Kilis 7 Aralık Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakóltesi
KarataŐ Kampusu
79100 Kilis / TÜRKİYE

Tel: +90(348) 813 93 34

Fax: +9 0(348) 813 93 36

E-mail: iibfdergi@kilis.edu.tr

Web: www.kilis.edu.tr

ISSN 1309 – 3762

HAKEM KURULU (Referee Board)

- Prof. Dr. Tahir AKGEMCİ**
(Selçuk Üniversitesi)
Prof. Dr. Nurullah GENÇ
(Kocaeli Üniversitesi)
Prof. Dr. Ali Yılmaz GÜNDÜZ
(İnönü Üniversitesi)
Prof. Dr. Mustafa SAATÇİ
(Erciyes Üniversitesi)
Prof. Dr. Asuman AKDOĞAN
(Erciyes Üniversitesi)
Prof. Dr. M. Őukr AKDOĞAN
(Erciyes Üniversitesi)
Prof. Dr. Mahir NAKİP
(Erciyes Üniversitesi)
Prof. Dr. İnci VARINLI
(Yozgat Bozok Üniversitesi)
Prof. Dr. Selahattin ERAKTAN
(Ankara Üniversitesi)
Prof. Dr. Gülcan ERAKTAN
(Ankara Üniversitesi)
Prof. Dr. Ahmet ÖZÇELİK
(Ankara Üniversitesi)
Prof. Dr. Harun TANRIVERMİŐ
(Ankara Üniversitesi)
Prof. Dr. Alaeddend JABAL
(University of Aleppo, Syria)
Doç. Dr. Abdulkadir BAHARÇİÇEK
(İnönü Üniversitesi)
Doç. Dr. Mete Kaan KAYNAR
(Hacettepe Üniversitesi)
Doç. Dr. Yakup BULUT
(Mustafa Kemal Üniversitesi)
Doç. Dr. Ahmet KARADAĞ
(İnönü Üniversitesi)
Doç. Dr. Erdemir GÜNDOĐMUŐ
(Ankara Üniversitesi)
Doç. Dr. Reha SAYDAN
(Yüzüncü Yıl Üniversitesi)
Doç. Dr. UĞur YILDIRIM
(KahramanmaraŐ Sütçü İmam Üniversitesi)
Doç. Dr. Arif ÖZSAĞIR
(Gaziantep Üniversitesi)
Doç. Dr. Mehmet MARANGOZ
(Çanakale On Sekiz Mart Üniversitesi)
Doç. Dr. Mahmut ÖZDEVECİOĞLU
(Erciyes Üniversitesi)
Doç. Dr. Mehmet MELEMEN
(Marmara Üniversitesi)
Doç. Dr. Ercan BALDEMİR
(Muğla Üniversitesi)
Doç. Dr. Őaban UZAY
(Erciyes Üniversitesi)
- Prof. Dr. Mümin ERTÜRK**
(Beykent Üniversitesi)
Prof. Dr. Kemal YILDIRIM
(Anadolu Üniversitesi)
Prof. Dr. Bedriye TUNÇSİPER
(Balıkesir Üniversitesi)
Prof. Dr. Kerim YILDIRIM
(Balıkesir Üniversitesi)
Prof. Dr. Salih ŐİMŐEK
(Sakarya Üniversitesi)
Prof. Dr. Muhsin HALİS
(Sakarya Üniversitesi)
Prof. Dr. DurmuŐ ACAR
(Süleyman Demirel Üniversitesi)
Prof. Dr. Turhan KORKMAZ
(Zonguldak Karaelmas Üniversitesi)
Prof. Dr. Cengiz TORAMAN
(Balıkesir Üniversitesi)
Prof. Dr. Ali ÖZTEKİN
(Akdeniz Üniversitesi)
Prof. Dr. Enver BOZKURT
(Kırıkkale Üniversitesi)
Prof. Dr. Mustafa UÇAR
(Dicle Üniversitesi)
Prof. Dr. Mohamad ALKHAŐROUM
(University of Aleppo, Syria)
Doç. Dr. Őakir SAKARYA
(Balıkesir Üniversitesi)
Doç. Dr. Ömer Selçuk EMSEN
(Atatürk Üniversitesi)
Doç. Dr. Bülent AÇMA
(Anadolu Üniversitesi)
Doç. Dr. İbrahim ARSLAN
(Gaziantep Üniversitesi)
Doç. Dr. Muhsin KAR
(Çukurova Üniversitesi)
Doç. Dr. Nisfet UZAY
(Erciyes Üniversitesi)
Doç. Dr. Őeref KALAYCI
(Süleyman Demirel Üniversitesi)
Doç. Dr. Sait KAYGUSUZ
(Uludağ Üniversitesi)
Doç. Dr. Mete DOĞANAY
(ankaya Üniversitesi)
Doç. Dr. Mehmet Seyfettin EROL
(Gazi Üniversitesi)
Dr. Hilmi KAL
(Newyork State University, USA)
Dr. Sandy DALLERBA
(University of Arizona, USA)
Dr. Fırat DEMİR
(University of Oklahoma, USA)
Dr. Bülent ÖZKAN
(İpekyolu Kalkınma Ajansı)

Kilis 7 Aralık Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Akademik Araştırmalar ve alışmalar Dergisi yılda iki kez yayınlanan hakemli bir dergidir. Bu dergide yayınlanan çalışmaların bilim ve dil sorumluluğu yazarlarına aittir. Dergimize gönderilen çalışmalar, alanında uzman üç ayrı hakem tarafından incelendikten sonra uygun görülenler yayınlanmaktadır. Yazım kurallarına ilişkin bilgilere dergimizin son kısmında yer verilmiştir.

Bu derginin tüm hakları saklıdır. Önceden yazılı izin almaksızın hiçbir iletişim ve kopyalama sistemi kullanılarak yeniden kopyalanamaz, çoğaltılamaz ve satılamaz.

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored or introduced into a retrieval system without prior written permission.

SUNUŐ

Kilis'imizin yetiştirdiği büyük bestekr, müzik stadi, Devlet Sanatçısı Sayın Prof. Dr. Aleddin YAVAŐA Beyefendi rnek, saygın ve sanatçı kişiliği, Türk müziğine kazandırdıkları sayısız ve unutulmaz şarkıları ile toplumumuzda örnek bir şahsiyet olmuştur. Sayın YavaŐa çeşitli zamanlarda niversitemizde yapılan etkinliklere, törenlere bizleri kırmayarak katılmış ve varlığı ile bizleri onurlandırmıştır.

Biz de Kilis 7 Aralık Üniversitesi Senatosu olarak şubat ayında aldığımız bir kararla 2010 yılını “Prof. Dr. Aleddin YavaŐa Yılı” olarak kabul ettik, bu yılki Bahar şenlikleri'ni ve bu bağlamda 2010 yılı içerisinde düzenleyeceğimiz çeşitli etkinlikleri de Sayın YavaŐa'ya ithaf ediyoruz. Ayrıca 4 Haziran'da düzenleyeceğimiz bir programla Sayın YavaŐa'ya “Onur dl” takdim edeceğiz. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi'nin de çıkarmış olduğu derginin “Aleddin YavaŐa zel Sayısı”nı düzenlediğimiz programda yine Sayın YavaŐa'ya takdim edeceğiz.

Sayın YavaŐa'ya bundan sonraki yaşamında da sağlık ve başarılar diliyor, saygılar sunuyorum.

*Prof.Dr. İsmail. GÜVENÇ
Rektör*

İÇİNDEKİLER / CONTENTS

CAMELS DERECELENDİRME SİSTEMİNE GÖRE İMKB'DEKİ YERLİ VE YABANCI SERMAYELİ BANKALARIN KARŐILAŐTIRMALI ANALİZİ

Comparative Analysis Of Domestic And Foreign Capital Banks In Istanbul
Stock Exchange As Per Camels Rating System
Doç.Dr.Őakir SAKARYA 7

TÜRKİYE'DE DOĞRUDAN YABANCI SERMAYE YATIRIMLARININ EKONOMİK BÜYÜMEYE ETKİSİ: PANEL VERİ ANALİZİ

The Impact Of Foreign Direct Investment On Economic Growth In Turkey:
A Panel Data Analysis
Do. Dr. Ali ŐEN & Arş. Gör. M. Ozan SARAY 22

POST KEYNESGİL OKUL: OLUŐUMU VE TEMEL ÖZELLİKLERİ

The Emergence and The Basis Of Post Keynesian School
Yrd. Do.Dr. Filiz SANAL EVİK & Yrd. Do.Dr. OĞuz BAL 31

PLANNING E-GOVERNMENT:CASE OF GAZIANTEP METROPOLITAN

E-Hükümet Planlaması: Gaziantep Örneği
Yrd. Do. Dr. Berna BALCI İZGİ & ReŐit FİSTİKÇIOĞLU 40

POLİSLERDE TÜKENMİŞLİK: BAZI DEMOGRAFİK DEĐİŐKENLER AÇISINDAN K.MARAŐ EMNİYET MÜDÜRLÜĞÜ'NDE BİR ARAŐTIRMA

Burnout in Police Unit: Research in KahramanmaraŐ Police Department on
Certain Demographic Variables
Yrd. Do. Dr. Abdullah SOYSAL 55

CAMELS DERECELENDİRME SİSTEMİNE GÖRE İMKB'DEKİ YERLİ VE YABANCI SERMAYELİ BANKALARIN KARŐILAŐTIRMALI ANALİZİ¹

Comparative Analysis Of Domestic And Foreign Capital Banks In Istanbul Stock Exchange As Per Camels Rating System

Doç.Dr.Őakir SAKARYA

Balıkesir Üniversitesi

İkt.İdr.Bil.Fak. İőletme Bölümü

E.Mail: sakirsakarya@gmail.com

ÖZET

Türkiye'de son dönemde gündem oluőturan konulardan birisi de bankacılık sektörüne olan yabancı sermaye ilgisi ve bu konuda yaşanan gelişmelerdir. Bu süreçte bankacılık sektörüne yabancı sermayenin ilgisi diğer gelişmekte olan ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de yoğun bir Şekilde yaőanmuőtur. Yabancı bankaların genelde ulusal ekonomiye, özelde de ulusal bankacılığa katkıları konusunda literatürde farklı görüőler ifade edilmektedir. Bu çalışmanın amacı, hisse senetleri İMKB'de işlem gren yerli ve yabancı sermayeli bankaların performanslarını CAMELS derecelendirme sistemine göre karőılaőtirmalı olarak analiz etmek ve nerilerde bulunmaktır.

Anahtar Kelimeler: CAMELS, Derecelendirme, Banka

ABSTRACT

One of the issues which have recently covered the agenda in Turkey is the interest of foreign capital in banking sector and the latest developments in this field. As it has been the case in other developing countries, foreign capital has considerable interest in banking sector in Turkey. Various arguments have been set forth in the literature regarding the contribution of foreign banks to the national economy, particularly to the national banking system. This study aims to make a comparative analysis, as per CAMELS Rating System, of the performances of domestic and foreign capital banks, the equities of which are traded in Istanbul Stock Exchange.

Key Words: CAMELS, Rating, Bank

---

¹ Bu alıőma 16-17 Eylül 2008 tarihinde İzmir'de SOBİAD tarafından düzenlenen 1. Ulusal Yönetim ve Ekonomi Bilimleri Konferansı'nda sunulan bildirinin eleőtiriler doğrultusunda gözden geçirilmiş halidir.

1.GİRİŐ

Türkiye’de son dönemde gündem oluŐturan konulardan birisi de bankacılık sektörüne olan yabancı sermaye ilgisi ve bu konuda yaşanan gelişmeler olmuştur. Bu süreçte bankacılık sektörüne yabancı sermayenin ilgisi diğer gelişmekte olan ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de yoğun bir Şekilde yaŐanmıŐtır ve yaŐanmaya da devam etmektedir. Gelişmekte olan ülkelerde bankacılık sektöründe yabancıların payının özellikle 1990’lı yıllardan sonra hızlı oranda artış göstermesinin başlıca nedenleri arasında, bu lkelerin serbestleŐme politikaları sonucu getirilen kolaylıklar ve söz konusu lkelere olan uluslararası sermaye akımları, yeni geliŐen teknolojiler ve bankacılık krizleri gelmektedir. Türk bankacılık sektörüne yabancı bankaların bu denli ilgisinin artmasındaki en önemli faktörler ise makro ekonomik dengelerde sağlanan istikrarla hızla yükseliŐe geçen Türk ekonomisi ve AB yolunda atılan kararlı adımlardır. Ekonomisi büyüyen ancak bankacılık anlamında hala gelişme sürecinde olan Türkiye, bu açıdan yabancı bankalar için büyük ve ciddi bir pazar haline gelmiŐtir. Söz konusu ilginin özellikle son yıllarda oldukça arttığını ve bu ilginin önümüzdeki yıllarda da devam etmesi beklenmektedir.

Yabancı bankaların bankacılık sektörüne giriŐleri farklı Őekillerde olabilmektedir. Bu noktada yabancı bankaların ulusal bankacılık sistemine giriŐleri; muhabirlik iliŐkisi, irtibat bürosu, temsilcilik açma, Şube düzeyinde faaliyet yeni bağımlı banka kurulması, yerel banka satın alma, menkul kıymet borsasında banka hisse senetleri alınması, blok alım yoluyla nitelikli paya sahip olma ve kıyı bankacılığu Őekillerinde olabilmektedir(Akgüç,2007:13). Bu bağlamda Türkiye’de 2001 sonrasında yabancı sermayenin bankacılık sektörüne geliŐinde, banka satın alma, blok alım yoluyla nitelikli paya sahip olma ve İMKB’de banka pay senetleri satın alma yoluyla olmuştur. nceki dönemlerde ise daha çok katılım yolu veya örgütlenme forumu, muhabirlik, Şube açma, irtibat bürosu kurma, temsilcilik, mevcut Őubeyi bağımlı banka Őekline dönüŐtürme Şeklinde olmuştur. Geline bu süreçte, yabancı bankaların ulusal bankalar açısından tehdit mi yoksa fırsat mı olduğu tartıŐmalarını da beraberinde getirmiŐtir(İŞeri ve Ulusan,2007:133).

Yabancı bankaların genelde ulusal ekonomiye, özelde de ulusal bankacılığa katkıları konusunda literatürde farklı görüŐler ifade edilmektedir. Bazı görüşlere göre yabancı bankaların ulusal ekonomide yer almaları olumlu olarak değerlendirilirken, bazı görüşlere göre de olumsuz olarak değerlendirilmektedir. Bu konuda elde yeterli kanıt olmamakla birlikte, genel olarak yabancı bankaların, yeni teknoloji ve bankacılık ürünlerinin kullanımını artıracadığına inanılmaktadır(akar,2003). Ancak, yabancı banka girişlerinin daha istikrarlı bir bankacılık sistemi sağlayadığı ve ulusal bankaların rekabet nedeniyle sıkıntıya düŐüp düŐmeyeceđi hususlarının hala tartıŐılır bir konu olduğu da ifade edilmektedir. Bu durumda yabancı bankaların sektöre kazandırdığı olumlu katkıların yanı sıra, meydana getirdiği bazı olumsuzluklar da bulunmaktadır.

Bu çalışmanın amacı, son yıllarda ülkemizdeki yabancı sermayeli bankaların gösterdiği gelişme seyrini göz önünde bulundurarak hisse senetleri İMKB’de işlem

görmekte olan yerli ve yabancı sermayeli bankaların etkinliklerini CAMELS analizi çerçevesinde karşılaştırmalı olarak analiz etmek ve önerilerde bulunmaktadır.

2.GENEL OLARAK TÜRKİYEDE BANKACILIK SEKTÖRÜ

Bilindiği gibi bankalar, finansal piyasaların en temel kurumudur. Bankacılık sektörü, üretim kesimine sunduğu finansal imkanlar ile makro ekonomik gelişimin ve ulusal işletmelerin rekabetçi gücünün belirleyicisi konumundadır. Bu bağlamda, güçlü bir ekonomi genelde finansal piyasaların, özeld e ise bankacılık sektörünün yapısına, büyüklüğüne ve sağlamlığına bağlıdır(Kapucu ve Şiriner,2007:164). Bu noktada Türkiye ekonomisinde son yıllarda yaşanan önemli gelişmelerden biri de yabancı bankaların Türkiye'deki bankaları satın almaya veya bu bankalarla ortaklık yapmaya yönelik yoğun talepleridir.

Gelişmekte olan tüm ülkelerde olduğu gibi, ülkemiz de ekonomik konjonktürdeki iyileşmeyle birlikte artan miktarda yabancı sermaye çekmeye başlamış, özellikle bankacılık sektöründe yabancı sermayeye olan ilgi yakın geçmişte önemli ölçüde bir yükseliş göstermiştir. 2001 yılında geçirilen bankacılık krizinin ardından sektörde görülen büyüme ve yabancıların sektöre olan ilgisinin başlıca nedenleri arasında piyasa beklentilerinin olumlu olması, enflasyon ve faiz oranlarındaki düşüş trendi, YTL talebi, bankaların öz kaynaklarında artış ve uluslararası piyasalardan borçlanma imkanları gelmektedir. Bunun doğal bir sonucu olarak yerli sermaye kontrolündeki bankalarda yabancı ortaklık paylarının artışıyla paralel, yabancı sermaye kontrolündeki bankaların da sektördeki payları yükselmiştir(İşeri ve Uluşan,2007:131). 2001 sonrasının ülkemizde yabancı bankalar açısından özelliği, yabancı sermayenin ulusal bankaların paylarını satın alarak, söz konusu bankalarla sermaye çoğunluğuna veya nitelikli paya sahip olmasıdır. Ülkemizde yaşanan 2001 bankacılık krizinin bankaların değerleri üzerine etkisi, izlenen özelleştirme politikası, Türkiye ekonomisinin dışa açıklık oranının artması, Basel II'nin etkisine ilişkin beklentiler, finans sektöründe birleşme ve satın alma eğilimleri, yabancı sermayenin bankacılık sektörüne geliş ve örgütlenme biçimini etkilemiştir(Akgüç, 2007:13).

Türkiye'de, 2007 yılı sonu itibariyle faaliyet gösteren mevduat, kalkınma ve yatırım bankalarının sayısında bir önceki yıla göre herhangi bir değişiklik olmamıştır. Ancak özel sermayeli bankaların sayısında azalma meydana gelirken yabancı sermayeli bankaların sayısında bir artış olmuştur. Bu durum Türkiye'de bankacılık sektöründeki yabancılaşmanın 2007 yılında da devam ettiğini göstermektedir. Aşağıdaki Tablo:1'de Türkiye'deki bankaların sayısı ve şubelerinin durumu son dört yıl itibariyle ayrıntılı olarak gösterilmiştir. Tablodan da görülebileceği gibi, mevduat bankalarının sayısında yıllar itibariyle birer azalma olmasına karşın, şube ve personel sayılarında ise sürekli artış olmuştur. Ayrıca tabloda dikkat çekici bir nokta ise, Türkiye'de özel sermayeli bankaların sayısı son üç yılda 18'den 13'e düşerken, yabancı sermayeli bankaların sayısı ise 13'den 18'e çıkmıştır.

Tablo:1; Türk Bankacılık Sisteminde Banka ve Şube Sayısı*

	Aralık 2004		Aralık 2005		Aralık 2006		Aralık 2007	
	Banka	Şube	Banka	Şube	Banka	Şube	Banka	Şube
Mevduat bankaları	35	6.088	34	6.228	33	6.804	33	7.570
Kamu bankaları	3	2.149	3	2.035	3	2.149	3	2.203
Özel bankalar	18	3,729	17	3.799	14	3,582	11	3.625
Fondaki bankalar	1	1	1	1	1	1	1	1
Yabancı bankalar	13	209	13	393	15	1072	18	1.741
Kalk.- Yat. Bankaları	13	18	13	19	13	45	13	48
Toplam	48	6.106	47	6.247	46	6.849	46	7.618

* K.K.T.C ve yabancı lkelerdeki Őubeler dahil.

Kaynak:www.tbb.org.tr.

Hisse senetleri İMKB’de işlem gören şirketlerin piyasa değerleri 2006 yılında 163 milyar dolar iken 2007 yılı sonunda 288 milyar dolara çıkmıştır. Bu artışta şüphesiz hisse senetleri İMKB’de işlem gören bankaların da önemli bir katkısı bulunmaktadır. Bankaların piyasa değerleri 2007 yılında %56 oranında artarak 127,4 milyar dolara yükselmiştir. Ayrıca bankaların piyasa değerleri toplam piyasa değerinin %44’n oluşturmuştur(tbb.org.tr - <http://www.tbb.org.tr/turkce/kitap2007/Turk%20Bankacilik%20Sistemi%202007.pdf>, s.I-25).

3. BANKACILIK SEKTÖRÜNDE YABANCILAŐMA VE ETKİLERİ

Bir lkede bankacılık faaliyetleri ile ekonomik yapı ve izlenen ekonomik politikalar arasında yakın bir ilişki bulunmaktadır. Değişen ekonomik şartlar, politikalar, bankaların yalnız işlevlerini değil aynı zamanda mülkiyet yapılarını da etkilemektedir.

Yabancı bankaların ulusal bankacılık sektörüne girişlerini etkileyen ve bu bankaların gelişmekte olan lkelere girişinde belirleyici olan üç temel faktör bulunmaktadır. Bunlar, finansal hizmetlerin küreselleşmesi, yabancı sermayenin ulusal piyasalara girişindeki engellerin kaldırılmasına ilişkin düzenlemeler ve yaşanan bankacılık krizlerine bağlı olarak gelişmekte olan piyasalara yönelik giriş maliyetlerindeki düşüşler olarak sıralanmaktadır. Finansal kriz sonrasında ulusal bankaların marka değerinin düşmesi, yabancı sermaye açısından sektörü çekici kılmaktadır. Karşıt olarak, görece istikrarın sağlandığı ve ekonominin büyüdüğü dönemlerde bankaların karlılarının artması ve marka değerlerinin yükselmesi de, bankaların ortaklarını satış konusunda zorlamaktadır(Kapucu ve şiriner, 2007:172). Literatürde yabancı banka girişinin yerli banka piyasalarına etkisini ampirik olarak araştıran bir dizi çalışma vardır. Yabancı banka girişlerinin yerli banka etkinliği üzerindeki etkileri çalışmaları gelişmiş ve gelişmekte olan lkeler arasında bu açıdan büyük farkların olduğunu göstermiştir.

Yabancı sermayenin bankacılık sektörüne geliş nedenleri temel olarak (1) Bankaya ilişkin nedenler ve (11) Gidilen lkeye ilişkin nedenler olmak üzere iki başlık altında toplanabilir (Akgüç,2007:14);

Bankaya İlişkin Nedenler: Karın ençoklanması(kar maksimizasyonu), ölçek ekonomilerinden yararlanma, Gelişmiş pazarlardaki müşteri profilinin değişmiş olması, Farklı finansal piyasalarda bulunarak riski dağıtmak, çok uluslu şirketlerin finans sektörüne yönelmeleri, Sınır ötesi faaliyette bulunan müşterileri izleme, müşteri odaklı hareket etme stratejisi, çok uluslu ortaklık yapısı kurarak, deneyim, bilgi ve uzmanlıktan yararlanma olarak sayılabilir.

Gidilen Ülkeye Özgü Nedenler ise; Gidilen ülkede kar marjı, kredi ve faiz oranlarının yüksekliği, Finansal piyasalarda hızlı değişme ya da gelişme potansiyeli, Özelleştirmenin sağladığı sermaye kazançlarından yararlanma, Bankaların itibar değerinin ya da marka değerinin düşmüş olması, Kredi-hisse senedi takası, Yabancı sermaye teşvikinden yararlanmadır.

Yabancı sermayeli bankaların bir ülkenin bankacılık sektöründe faaliyete başladıklarında, o ülkenin bankacılık sektörüne olumlu ve olumsuz birtakım etkilerinin olduğu değişik kaynaklarda farklı şekillerde ifade edilmektedir(Ceylan ve Öztutuő,2007:230; Eriş,2007:68; Erkan,2005:21); Bunlar kısaca aşağıdaki gibi özetlenebilir

Olumlu Etkileri:

Yerel bankaları maliyetlerini azaltmaya yönlendirmek, Finansal hizmetlerin çeşitliliğini artırmak, Finansal aracılığın etkinliklerini artırmak, Modern teknolojik imkanları uygulamak, Devralma veya ortak teşebbüs yoluyla yerel bankaların yönetiminde doğrudan yer alarak yönetimlerinin etkinliğini artırmak, Özel sektöre açılan kredilerin artmasını sağlayarak ülke ekonomisinin büyümesine katkıda bulunmak, Bankacılık düzenlemelerinin ve denetimin kalitesini geliştirmek, Bankacılık sisteminde saydamlığın artmasına yol açmak, Gelişmiş iç kontrol mekanizmalarıyla operasyonel risklerin azaltılmasına katkıda bulunmak, Daha sağlıklı ve kaliteli aktifler oluşturmak, Teknik ve yönetsel becerilerin ev sahibi ülkeye aktarılması, Yerel bankacılık sektöründe kamunun ağırlığını dengelemek, Finansal kriz sonrası dönemlerde, bankacılık kesiminde kolay sermaye takviyesi sağlamak ve yeniden yapılandırılması sürecinde maliyetleri azaltmak, Yerel bankacılık sektöründe beşeri sermayenin kalitesini artırmaktır.

Olumsuz Etkileri:

Yerel bankaların isim yapmış uluslararası bankalar ile rekabet edebilmeleri maliyetlerini artırmaktadır, Yabancı bankaların genellikle çok uluslu büyük itibarlı firmaları seçmeleri nedeniyle küçük ve kredi yaraşırlığı düşük firmaların finansal imkanlardan yararlanmaları kısıtlanmaktadır, Yabancı bankaların devletin isteklerine karşı daha az esnek olmaları nedeniyle devletin ekonomi üzerindeki kontrolü azalabilmektedir, Yabancı bankaların sektöre girmesiyle artan rekabet ortamında yerel bankalar daha fazla risk alma durumunda kalmaktadırlar, Yabancı bankalar gelişmiş ürün ve hizmet yelpazesıyla yerel piyasaların en karlı sektörlerine hizmet sunarken, yerel bankalar daha çok riskli sektörlerle çalışmak zorunda kalmaktadırlar, Yabancı bankalar, önceliklerinin farklı olması nedeniyle ulusal ülke çıkarlarına yerel bankalar kadar esnek yaklaşmayıp destek

vermeyebilirler. Yabancı sermayeli bankalar kriz döneminde faaliyetlerini durdurup ülkeyi terk edebilmektedirler,

Özetle ifade etmek gerekirse, yerli bankacılık sistemine yabancı banka girişlerinin faydasının kayıplardan daha ağır bastığı belirtilmektedir(Akbalık,2007:403). Yabancı bankaların özellikle i)banka rekabetini artırarak ve daha modern bankacılık yetenek ve teknolojilerini daha fazla uygulanmasına imkan vermek suretiyle yerli finansal piyasalarda finansal servislerin kalitesini ve elverişliliğini artırdığını, ii) banka denetim ve yasal yapının gelişimini teşvik ettiğini, iii) ülkelerin uluslar arası sermayeye ulaşımını artırdığı belirtilmektedir. Finansal piyasaların yabancı banka rekabetine açmanın yerli bankalara, lokal girişimcilere ve devlete maliyetlerinin olabileceği de belirtilmektedir. Yerli bankalar daha iyi üne sahip büyük bankalarla rekabet etmek durumunda kalacağı için maliyetleri artabilir; lokal girişimciler yabancı bankaların uluslararası firmalara yoğunlaşması nedeniyle daha fazla finansal hizmet alabilirler; devletin ekonomiyi kontrolü yabancı bankaların isteklerine daha az duyarlı olması nedeniyle azalabilir.

4. HİSSE SENETLERİ İMKB'DE İŞLEM GÖREN YERLİ VE YABANCI SERMAYELİ BANKLARIN CAMEL DERECELENDİRME SİSTEMİNE GÖRE KARŐILAŐTIRMALI ANALİZİ

4.1.Araştırmanın Amacı ve Kapsamı

Çalışmada temel olarak hisse senetleri İMKB'de işlem görmekte olan bankaların yerli ve yabancı sermaye ayrımı yapılarak etkinliklerinin değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Bunun altında yatan temel neden ise yukarıdaki bölümlerde de açıklandığı gibi, son yıllarda ülkemizde yabancı sermayeli bankaların sayısının artmış olmasıdır. Çalışmanın halka açık bankalar ile sınırlı tutulmasının temel nedeni ise, bu bankalara ait verilerin elde edilebilme kolaylığı ve daha çok bireysel yatırımcılar tarafından da izlenebiliyor olmalarıdır. Bu sayede bireysel yatırımcılar yatırım kararlarını verirken daha dikkatli davranabileceklerdir. Çalışmaya 6'sı yerli ve 7'si yabancı sermayeli olmak üzere toplam 13 banka dahil edilmiştir. Çalışmada kullanılan veri seti Türkiye Bankalar Birliği (TBB)nin internet sayfasından sağlanmıştır. Aşağıdaki Tablo:2'de hisse senetleri İMKB'de işlem görmekte olan bankalar ve bunların toplam aktifler içindeki payları ile Kamu, Özel, Yabancı sermaye ve halka açık miktarları verilmiştir.

Aşağıdaki Tablo:2'den de görülebileceği gibi yabancıların nitelikli paya sahip oldukları bankaların hisse senetlerinin yanı sıra, tabloda yer alan Alternatif Bank, Asya Katılım Bankası, T.İş Bankası, T.Halk Bankası, T.kalkınma Bankası, Türk Ekonomi Bankası, Tekstilbank ve Türkiye Vakıflar Bankası olmak üzere toplam 17 bankanın hisse senetleri İMKB'de işlem görmektedir. İMKB'de yabancı payının %70'i aştığı ve yabancıların daha çok banka hisse senetlerine yatırım yaptıkları da bilindiğinden, bankalarımızda gerçekten yabancı payının, tabloda gösterilenin çok daha üstünde olduğu düşünölmektedir.

Tablo:2; Hisse Senetleri İMKB'de İşlem Gören Bankalar ve Durumları(2007 İtibariyle)

Bankalar	Toplam Aktif İçindeki Payı(%)	Hissedarların Kamu, zel ve Yabancı Dağılımı(%)				
		Kamu Payı (%)	zel Pay(%)	Yabancı Payı (%)		
				Oransal Pay	Borsa Payı	Toplam
Akbank	11,7	0	51,1	21,0	27,9	48,9
Albaraka Türk	0,6	0	26,2	61,9	11,9	73,8
Alternatif Bank	0,4	0	98,9	0	1,1	1,1
Asya Katılım Bankası	1,1	0	68,2	0	31,8	31,8
Denizbank	2,6	0	0	99,8	0,2	100
Finansbank	3,6	0	9,7	89,9	0,4	90,3
Fortisbank	1,7	0	2,1	94,1	3,8	97,9
Garanti Bankası	11,6	0	32,8	20,9	46,3	67,2
İş Bankası	13,8	0	78,8	0	21,2	21,2
Őekerbank	1,0	0	52,4	34,0	13,7	47,6
T.Halk Bankası	7,0	75,0	2,4	0	22,6	22,6
T.Kalkınma Bankası	0,1	99,1	0,9	0	0	0
T.S.K.B.	0,8	8,4	59,0	5,1	27,5	32,7
T.ekonomi Bankası	2,0	0	84,4	0	15,6	15,6
Tekstilbank	0,5	0	89,4	0	10,6	10,6
Vakıflar Bankası	7,3	58,6	18,5	0	22,8	22,8
Yapı ve Kredi Bankası	8,7	0	47,9	40,1	12,0	52,1
TOPLAM	74,5					

Kaynak: BDDK, 2007,s.36

4.2. Araştırmanın Yöntemi Ve Bileşenleri

CAMELS ABD'de denetim otoriteleri tarafından oluşturulan ve ticari bankaların risk bazlı denetimi sırasında genel durumunun tespitinde ve uzaktan gözetim faaliyetlerinde kullanılan bir değerlendirme (reyting) sistemidir. Günümüzde CAMELS değerlendirme sistemi, lkelerin denetim otoritelerinin yanı sıra uluslararası derecelendirme kuruluşları tarafından da bankaların değerlendirilmesinde kullanılmaktadır. Derecelendirme kuruluşları yerli ve yabancı para cinsinden, kısa ve uzun vadeli yükümlülükler yönünden bankaları, şirketleri, finans kuruluşlarını ve ülkeleri derecelendirmektedirler(elik, 2004:83).

CAMELS ilk harflerini aldığı 6 temel bileşenenden oluşmaktadır. Buna göre; C sermaye yeterliliğini, A varlık kalitesini (asset quality); M yönetim yeterliliği (management adequacy); E kazanç durumunu (earnings); L likiditeyi (Lquidity); S ise piyasa risklerine duyarlılığı (sensitivity to market risk) temsil etmektedir. 1997'ye kadar 5 bileşeneni olan sistem (CAMEL) bu tarihten sonra piyasa risklerine duyarlılığı gösteren S'nin eklenmesiyle 6 bileşenenden oluşmaktadır (Kaya,2001:2 – 6). CAMELS derecelendirme sisteminin bu bileşenleri kısaca aşağıda açıklanmıştır.

C (Capital) Sermaye yeterliliği; Bu bileşen yoluyla bankanın sermaye yeterliliği değerlendirilmektedir. Bu amaçla bankanın sermayesini miktar ve kalite açısından değerlendiren rasyolar kullanılmaktadır. ABD'de yetkililerin yerinde denetimde bankaların sermaye yeterliliğini değerlendirirken dikkate aldıkları faktörler aşağıda sunulmaktadır:

- Sermayenin düzeyi ve kalitesi, bankanın genel finansal durumunun banka büyüklüğü de dikkate alınarak değerlendirilmesi,
- Acil ek sermaye yaratılması gerektiği durumlarda kaynak imkanlarının durumu,
- Problemliler varlıklarının durumu ve bunlara yeterli karşılığın ayrılıp ayrılmadığı, yeniden değerleme koşulları,
- Bilançonun varlık yapısının muhtelif riskleri de içerecek Şekilde ayrıştırılması. Örneğin, risk yoğunlaşması, ticaret dışı aktivitelere kaynaklanan riskler, duran varlıklarının durumu gibi,
- Bilanço dışı işlemlerin yarattığı risklerin değerlendirilmesi,
- Karlılık durumu,
- Bankanın büyümeye ilişkin planları,
- Dağıtılmamış karların büyüklüğü,
- Sermaye piyasalarına ve diğer sermaye kaynaklarına erişim imkanları.

A (Asset) Varlık kalitesi: Bu bileşen yoluyla temel olarak bankanın varlık kalitesi değerlendirilmektedir. Burada bilanço dışı işlemlerin yanı sıra, kredi riskinin ve yatırım portföylerinin beraberinde getirdiği mevcut ve potansiyel kredi riskini, sahip olunan diğer gayrimenkul ve diğer varlıkların kalitesini yansıtır. Yönetimin kredi riskini tanımlama, lme, izleme ve kontrol etme yeteneği de bu bileşende değerlendirilir(Kılıç ve Fettahoğlu,2005:97). ABD'de yerinde denetçilerin bankanın aktif kalitesi değerlendirilirken dikkate alınmaları gereken kriterler aşağıda sunulmaktadır:

- Kredi kullandırma sürecinin etkinliği/uygunluğu, Şartları, yönetimsel değerlendirme, kredi kullandırırken gerekli risk değerlendirmesinin yapılıp-yapılmaması ve buna uygun teminat alınması,
- Problemliler varlıklarının (tahsililer gecikmiş, yeniden yapılandırılmış, idari/kanuni takibe alınmış vb) tespiti ve izlenmesi ve bu süreçte gösterilen basan,
- Kredi karşılıklarının durumu, yeterli muhtemel zarar karşılıklarının ayrılması,
- Kredi riskinin düzeyi ve bilanço dışı faaliyetlerde verilen teminatların, türev işlemlerin, kredi limitlerinin incelenerek değerlendirilmesi,
- Kredi ve yatırım portföylerinin değerlendirilmesi,
- Varlık yoğunlaşmasının değerlendirilmesi,

- Sorunlu varlıkların tahsilatındaki başarı,
- İç denetim ve yönetim bilgi sistemlerinin durumu.

M (Management) Yönetim kalitesi: Yönetim kurulu ve yönetimin, kendi görevleriyle ilgili olarak, kurumun etkinliklerine ilişkin riskleri tanımlama, ölçme, izleme ve kontrol etme ve kurumun yürürlükteki yasa ve yönetmelikleri uygun olarak güvenli, sağlıklı ve etkili işlemini sağlama yeteneği bu aşamada yansıtılır. Diğer bir ifadeyle yönetim kalitesi, yönetsel kapasiteyi ve performansı temsil etmekte olup, ABD'de yerinde denetimde bu bileşen değerlendirilirken göz önüne alınması gereken kriterler aşağıda sunulmaktadır:

- Banka kararlarının yönetim kurulu tarafından desteklenme şartları,
- Yönetim kurulunun ve üst yönetimin faaliyetlere ait riskleri kontrol etme basanları, stratejileri ve sektördeki gelişmelere ve yeni ürün ve hizmetlere uyumu ve önderlik etme kapasiteleri,
- Faaliyet alanlarındaki iç kontrol sistemlerinin yeterliliği, uygun politikaların üretilme düzeyi,
- Bankanın yönetim bilgi ve risk sistemlerinin yapısı, büyüklüğü ve faaliyet alanlarına göre yeterliliği,
- Mevzuata uygun işleyiş,
- Banka yönetiminin denetçilerin değerlendirmelerini ve uyanlarını dikkate alması ve iyi çalışan, mevzuata uygun bir bankacılık sisteminin yaratılmasına katkı yapma istekliliği,
- Yönetimin derinliği ve başarısı,
- Üst yönetim ve yönetim kurulunda otoritenin dağılımı, yönetim kalitesi,
- Bankanın genel başarısı ve risk profili.

E (Earnings) Kazançlar(Karlılık): Bankanın karlılığını değerlendiren bileşen olup, hem tarihsel ve kalite olarak kazançları değerlendirirken hem de mevcut yapının sürdürülebilirliğini dikkate almaktadır. ABD'de yerinde denetimde bankanın aktif kalitesi değerlendirilirken dikkate almaları gereken kriterler aşağıda sunulmaktadır:

- Kazançların durumunun trende bağlı ve istikrar açısından değerlendirilmesi,
- Dağıtılmamış karlar yoluyla banka için yeterli sermayenin yaratılıp yaratılmadığı,
- Kazanç kaynakları ve kalitesi,
- Bütlendirme sistemleri ve yönetim bilgi sistemlerin değerlendirilmesi,
- Karşılık sisteminin ve yeniden değerlemenin durumu,
- Kazançların piyasa riskine duyarlılığı.

L (Liquidity) Likidite durumu: Bankanın likidite pozisyonu bu bileşen aracılığıyla değerlendirilmektedir. ABD'de yerinde denetimde bu bileşen değerlendirilirken göz önüne alınması gereken kriterler aŐaęıda sunulmaktadır:

- Likidite kaynaklarının bugün ve gelecek için değerlendirilmesi ve likidite ihtiyacının bankanın durumunu ve operasyonlarını olumsuz etkilemeden giderilmesi,
- Para piyasaları ve benzeri fon piyasalarına erişim imkanları,
- Bankanın fon kaynaklarının farklılaştırılma durumu (bilanço ve bilanço dıŐı),
- Kısa vadeli esnek fonlara bağımlılık düzeyi,
- Mevduatların gelişimi ve istikrarı,
- Varlıkların menkul kıymetlere dönüştürülebilme durumu ve ihtiyaç halinde satılabilme olanakları,
- Bankanın likidite durumunun kaynak yönetimindeki etkinlik, likidite stratejileri ve yönetim bilgi sistemlerini de içerecek Şekilde değerlendirilmesi.

S (Sensitivity to market risk) Piyasa riskine duyarlılık: Bu bileşen yoluyla bankanın faiz oranlarında, kurlarda, mal fiyatlarında, hisse senedi fiyatlarında değişimlerden kaynaklanan piyasa riskine duyarlılığı değerlendirilmektedir. Yerinde denetimde bu bileşen değerlendirilirken göz önüne alınması gereken kriterler aŐaęıda sunulmaktadır:

- Bankanın kazançlarının ve sermaye değerinin piyasa koŐullarındaki olumsuz değişimlere duyarlılığı,
- Banka yönetiminin bankanın maruz kaldığı piyasa riskini tespit ve kontrol etmedeki başarısı,
- Bankanın ticari olmayan iŐlemlerde maruz kaldığı faiz riskinin yapısı,
- Bankanın ticaret ve döviz iŐlemlerinden kaynaklanan piyasa riski durumu.

4.3. Araştırmanın Kısıtları

Araştırma ile ilgili olarak aŐaęıdaki kısıtlar dikkate alınmıŐtır.

- Araştırmada sadece hisse senetleri İMKB'de işlem gören bankalar yer almaktadır.
- Yatırım ve Kalkınma bankaları ile Katılım bankaları statülerinin farklılığı nedeniyle araştırma kapsamına alınmamıŐtır.
- Halk Bankası ve Vakıflar Bankası yerli sermayeli banka olarak deęerlendirilmiŐtir.
- Araştırma 2005–2006 ve 2007 yıllarına ait verilerden hareketle yapılmıştır. Bunun temel nedeni ise finansal tabloların 2005 yılından itibaren Uluslar

arası Finansal Raporlama Standartları(UFRS)na göre düzenleniyor olmasındır.

4.4. Araştırma Sonuçları ve Değerlendirilmesi

Yapılan analiz sonucunda elde edilen veriler aşağıdaki Tablo:3 ve Tablo:4’de ayrıntılı olarak verilmiştir. Bu sonuçlardan hareketle yerli ve yabancı sermayeli bankalara ait değerlendirmeler ana başlıklar altında aşağıda değerlendirilmiştir.

Sermaye Yeterliliği;

Hisse senetleri İMKB’de işlem görmekte olan yerli ve yabancı sermayeli bankaların sermaye yeterlilik oranlarına bakıldığında genel olarak birbirine yakın sonuçların çıktığı grlmektedir. Ancak bu oranlardan Döviz Pozisyonu / zkaynak(DP/K) oranının ise yerli sermayeli bankalarda yabancı sermayeli bankaların yaklaşık iki katı olduğu grlmektedir. Bu durum yerli sermayeli bankalarda yabancı sermayeli bankalara göre daha fazla yabancı para aktiflerin olduğunu göstermektedir. Yapılan analiz sonucunda elde edilen sonuçlar yerli sermayeli bankalar açısından sırasıyla Sermaye Yeterlilik Rasyosu(SYR) 10,98, Döviz Pozisyonu / zkaynak(DP / K) 112,36, Net Dönem Karı / Ort.Toplam Aktifler(NDK / OTA) 1,68 ve Vergi ncesi Kar / Toplam Aktifler(VK / TA) 2,25 olarak gerçekleşmiştir. Aynı oranlar yabancı sermayeli bankalar açısından bakıldığında yine sırasıyla 11,56, 57,27, 1,39 ve 1,91 olarak gerçekleşmiştir.

Varlık Kalitesi:

Varlık kalitesi ile ilgili oranlara bakıldığında ise genel olarak yabancı sermayeli bankaların oranlarının daha yüksek olduğu grlmektedir. Elde edilen oranlar yerli sermayeli bankalar açısından sırasıyla Takipteki Krediler(Brüt) / Toplam Krediler(TKB / TK) 4,74, Toplam Krdiler / Toplam Aktifler(TK / TA) 51,29, Toplam Krediler/Toplam Mevduat (TK / TM) 85,94, Duran Aktifler / Toplam Aktifler 4,33 olarak gerçekleşmiştir. Aynı oranlar yabancı sermayeli bankalar açısından incelendiğinde ise sırasıyla 4,83, 53,81, 88,17 ve 4,47 olarak gerçekleşmiştir.

Tablo:3; Hisse Senetleri İMKB'de İşlem Gören Yerli Sermayeli Bankalar

Değişkenler	YERLİ SERMAYELİ BANKALAR						
	Alternatif Bank	İş Bankası	T.Halk Bankası	T.Ekonomi Bankası	Tekstilbank	Vakıflar Bankası	
Sermaye Yeterliliği (C - Capital)	Ort.	Ort.	Ort.	Ort.	Ort.	Ort.	Genel Ort.
Sermaye Yeterlilik Rasyosu	9,67	13,63	11,23	7,67	11,17	12,53	10,98
Dvız Pozisyonu* / zkaynak	272,10	9,13	60,37	162,67	161,20	8,67	112,36
Net Dönem Karı / Ortalama Toplam Aktifler	1,77	1,70	2,43	1,30	0,83	2,07	1,68
Vergi ncesi Kar / Toplam Aktifler	2,47	2,47	3,03	1,70	1,13	2,70	2,25
Varlık Kalitesi (A - Asset)							
Takipteki Krediler(Brüt) / Toplam Krediler	3,73	4,47	11,43	1,27	1,23	6,30	4,74
Toplam Krediler / Toplam Aktifler	66,53	38,20	33,93	57,40	64,73	46,93	51,29
Toplam Krediler/ Toplam Mevduat	117,27	63,27	43,80	92,93	129,80	68,60	85,94
Duran Aktifler / Toplam Aktifler	2,53	9,10	2,73	3,37	4,27	4,00	4,33
Yönetim Kalitesi (M - Management)							
Takipteki Krediler(Net) / Toplam Krediler	1,20	0,00	0,17	0,53	0,63	0,00	0,42
Şube Başına Net Kar	1,33	1,33	1,33	0,67	0,33	2,33	1,22
Faaliyet Gideri / Toplam Aktif	1,70	1,30	1,33	1,93	1,93	1,03	1,54
Kazançlar (E - Earnings) - Kalılık							
Net Dönem Karı / Ortalama Toplam Aktifler	1,77	1,70	2,43	1,30	0,83	2,07	1,68
Net Dönem Karı / Ortalama zkaynaklar	18,60	12,57	21,73	16,73	7,27	16,50	15,57
Vergi ncesi Kar / Ortalama Toplam Aktifler	2,47	2,47	3,17	1,70	1,13	2,70	2,27
Toplam Gelirler / Toplam Giderler	139,77	146,90	130,77	122,07	117,90	136,70	132,35
Likidite Durumu (L - Liquidity)							
Likit Aktifler / Toplam Aktifler	23,03	49,77	28,23	37,63	29,70	45,33	35,62
Yabancı Para Likit Aktifler / YP Pasifler	24,87	69,70	36,83	33,70	31,20	53,00	41,55
Likit Aktifler / Kısa Vadeli Ykmllklr	40,53	75,63	51,87	50,93	48,80	132,10	66,64
Piyasa Riskine Duyarlılık (S - Sensitivity to Market Risk)							
Yabancı Para Aktifler / Yabancı Para Pasifler	50,20	96,67	68,93	73,83	60,10	96,63	74,39
Net Faiz Geliri / Toplam Aktifler	11,37	10,00	13,73	10,27	10,00	11,87	11,21
Dvız Pozisyonu / zkaynak	272,10	9,13	60,37	162,67	161,20	8,67	112,36

* Dvız Pozisyonu = Yabancı Para Aktifler- Yabancı Para Pasifler

Yönetim Kalitesi:

Yönetim kalitesi ile ilgili oranlara bakıldığında ise yabancı sermayeli bankaların oranlarının yerli sermayeli bankalarla hemen hemen paralel bir seyir izlediği söylenebilir. Elde edilen oranlara bakıldığında yerli sermayeli bankalar için Takipteki Krediler(Net) / Toplam Krediler(TK / TK) 0,42, Şube Başına Net Kar(ŐBNK) 1,22 ve Faaliyet Gideri / Toplam Aktif(FG / TA) 1,54 olarak gerçekleşmiş iken aynı oranlar sırasıyla yabancı sermayeli bankalar için 0,43,0,95 ve 1,89 olarak gerçekleşmiştir. Bu sonuçlardan da görülebileceği gibi TK / TK ve FG / TA oranlarında yabancı sermayeli bankaların oranları daha yüksek iken

ŐBNK oranında ise yerli sermayeli bankaların oranı daha yüksek olarak gerçekleŐmiŐtir.

Tablo:4; Hisse Senetleri İMKB’de İŞlem Gören Yabancı Sermayeli Bankalar

DeĐiŐkenler	YABANCI SERMAYELİ BANKALAR							
	Akbank	Denizbank	Finansbank	Fortisbank	Garanti Bankası	Őekerbank	YK Bankası	
Sermaye Yeterliliği (C - Capital)	Ort.	Ort.	Ort.	Ort.	Ort.	Ort.	Ort.	Genel Ort.
Sermaye Yeterlilik Rasyosu	13,30	10,60	11,97	15,07	10,07	12,10	7,83	11,56
Dvız Pozisyonu* / zkaynak	12,43	78,60	144,93	40,50	37,53	56,80	30,07	57,27
Net Dönem Karı / Ortalama Toplam Aktifler	2,80	1,97	3,17	1,20	2,47	1,50	-3,40	1,39
Vergi ncesi Kar / Toplam Aktifler	3,67	2,43	4,07	1,47	3,10	2,03	-3,37	1,91
Varlık Kalitesi (A - Asset)								
Takipteki Krediler(Brüt) / Toplam Krediler	2,13	2,57	2,40	4,37	2,93	11,83	7,60	4,83
Toplam Krediler / Toplam Aktifler	48,67	59,30	64,03	54,23	51,97	48,47	50,00	53,81
Toplam Krediler/ Toplam Mevduat	81,13	98,17	110,47	99,40	85,90	66,17	75,97	88,17
Duran Aktifler / Toplam Aktifler	2,43	3,77	3,90	4,07	4,33	4,43	8,37	4,47
Yönetim Kalitesi (M-Management)								
Takipteki Krediler(Net) / Toplam Krediler	0,00	0,27	0,00	0,33	0,97	0,00	1,47	0,43
Şube Başına Net Kar	2,33	1,00	1,67	0,33	2,67	0,33	-1,67	0,95
Faaliyet Gideri / Toplam Aktif	0,87	1,93	1,70	2,57	1,10	3,47	1,57	1,89
Karlılık (E-Earnings)								
Net Dönem Karı / Ortalama Toplam Aktifler	2,80	1,97	3,17	1,20	2,47	1,50	-3,40	1,39
Net Dönem Karı / Ortalama zkaynaklar	21,33	18,67	26,83	7,83	24,87	48,23	-49,6	14,02
Ver. ncesi Kar / Ortalama Toplam Aktifler	3,67	2,43	4,07	1,47	3,10	2,03	-3,37	1,91
Toplam Gelirler / Toplam Giderler	153,6	132,5	152,63	115,4	143,2	142,6	102,8	134,68
Likidite Durumu (L-Liquidity)								
Likit Aktifler / Toplam Aktifler	46,93	34,73	28,83	34,07	34,67	39,50	15,53	33,47
Yabancı Para Likit Aktifler / YP Pasifler	54,90	42,57	25,53	38,17	35,50	52,47	23,77	38,99
Likit Aktifler / Kısa Vadeli Yükümlülükler	80,07	56,60	57,67	53,37	55,23	50,57	21,57	53,58
Piyasa Riskine Duyarlılık (S - Sensitivity to Market Risk)								
Yabancı Para Aktifler / Yabancı Para Pasifler	95,97	82,93	63,17	84,77	92,00	77,43	94,20	84,35
Net Faiz Geliri / Toplam Aktifler	11,33	10,57	12,30	12,37	10,10	14,90	11,30	11,84
Dvız Pozisyonu / zkaynak	12,43	78,60	144,93	40,50	37,53	56,80	30,07	57,27

* Dvız Pozisyonu = Yabancı Para Aktifler- Yabancı Para Pasifler

Kazançlar(Karlılık) Kalitesi;

Benzer Şekilde bankaların karlılık oranlarına bakıldığında ise aŐaĐıdaki durumun gerçekleŐtiĐi grlmektedir. Yerli sermayeli bankalar açısından bakıldığında karlılık oranları sırasıyla Net Dönem Karı/Ortalama Toplam Aktifler(NDK/OTA) 1,68, Net Dönem Karı/Ortalama zkaynaklar(NDK/OK) 15,57, Vergi ncesi Kar/Ort. Toplam Aktifler(VK/OTA) 2,27 ve Toplam Gelirler/Toplam Giderler(TG/TG) 132,35 olarak gerçekleŐmiŐtir. Aynı oranlar

yabancı sermayeli bankalar için sırasıyla 1,39, 14,02, 1,91 ve 134,68 olarak gerçekleşmiştir. Buna göre karlılık oranlar genel olarak değerlendirildiğinde yerli sermayeli bankaların karlılık oranlarının daha yüksek olduğu, ancak TG/TG oranında ise yabancı sermayeli bankaların daha iyi olduğu söylenebilir.

Likidite Durumu;

Bankalar Likidite yapıları açısından karşılaştırıldığında ise genel olarak yerli sermayeli bankaların likidite oranlarının yabancı sermayeli bankaların oranlarına göre daha yüksek olduğu grlmektedir. Buna göre yerli sermayeli bankaların likidite oranları sırasıyla Likit Aktifler / Toplam Aktifler(LA / TA) 35,62, Yabancı Para Likit Aktifler / Yabancı Para Pasifler (YPLA / YPP)41,55 ve Likit Aktifler / Kısa Vadeli Yükümlülükler(LA / KVV) 66,64 olarak gerçekleşmiştir. Aynı Şekilde yabancı sermayeli bankaların oranları ise sırasıyla 33,47, 33,99 ve 53,58 olarak gerçekleşmiştir.

Piyasa Riskine Duyarlılık:

CAMEL derecelendirme analizine sonraki yıllarda eklenen bu bileşen bankaların piyasa risklerini algılama düzeylerini ölmektedir. Yapmış olduğumuz analizde elde edilen sonuçlara bakıldığında ise Döviz Pozisyonu / zkaynaklar oranı dışında diğer oranların yabancı sermayeli bankalarda daha yüksek olduğu grlmektedir.Piyasa riskine duyarlılık ile ilgili oranlara bakıldığında yerli sermayeli bankalar için sırasıyla Yabancı Para Aktifler / Yabancı Para Pasifler(YPA / YPP) 74,39, Net Faiz Geliri / Toplam Aktifler(NFG / TA) 11,21 ve Döviz Pozisyonu / zkaynaklar(DP / K) 112,36 olarak gerçekleşmiştir. Aynı oranlar yabancı sermayeli bankalar açısından bakıldığında ise oranların sırasıyla 84,35, 11,84 ve 57,27 olarak gerçekleşmiştir.

5. SONUÇ

Globalleşen dünya ekonomisinin kalbi hiç kuşkusuz finansal kurumlardır. Finansal kurumların en önemli öğelerinden birisi de bankalardır. Gelişen süreç içerisinde, bankalar sadece fon transferini sağlayan bir aracı değil, ekonomi içerisinde çok daha önemli fonksiyonlara sahip olmuşlardır. Böylesine önemli bir role sahip kurumların çok dikkatli bir biçimde analiz edilmesi büyük önem taşımaktadır. Bu noktadan hareketle yapmış olduğumuz çalışmada elde edilen sonuçlar kısaca aşağıdaki gibi özetlenebilir;

- Sermaye yeterlilik oranlarının(SYR oranı hariç) yabancı sermayeli bankalarda yerli sermayeli bankalara göre daha düşük olduğu.
- Varlık kalitesinin paralel bir seyir izlemekle birlikte yabancı sermayeli bankalarda biraz yüksek olduğu,
- Yönetim kalitesi ile ilgili olarak yabancı sermayeli bankaların oranlarının yerli sermayeli bankalarla hemen hemen paralel bir seyir izlediği,
- Karlılık açısından yerli sermayeli bankaların daha iyi oldukları ancak TG/TG noktasında ise yabancı sermayeli bankaların daha iyi oldukları,

- Likidite açısından yerli sermayeli bankaların daha iyi oldukları,
- Piyasa risklerine duyarlılık noktasında ise yabancı sermayeli bankaların daha hassas oldukları tespit edilmiştir.

KAYNAKÇA

Akbalık, M.(2007). Türk Bankacılık Sektöründe Yabancı Sermaye:2001–2007. Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Yüksekokulu Uluslararası Finans Sempozyumu “Finans Sektöründe Yabancı Sermaye”14 Aralık 2007,İstanbul, s.403–418.

Akgüç, .(2007), Türkiye’de Yabancı Bankalar, MUFAD Muhasebe ve Finansman Dergisi, Sayı:36, Ekim–2007,6–17.

BDDK(2007). Finansal Piyasalar Raporu, Sayı:8, Aralık–2007.

Ceylan, C. ve ztuş, F.(2007), Bankacılık Sektöründe Yabancı Sermaye, Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Yüksekokulu Uluslararası Finans Sempozyumu “Finans Sektöründe Yabancı Sermaye”, 14 Aralık 2007, İstanbul, s.223–237.

Çakar, V.(2003); Yabancı Sermayeli Banka Girişleri ve Ulusal Bankacılık Sektörleri zerindeki Etkileri, TCMB, Uzmanlık Yeterlilik Tezi, TCMB Bankacılık ve Finansal Kuruluşlar Genel Müdürlüğü, Ankara.

elik, P.(2004). Bankaların Risk Derecelendirmesi, TCMB Uzmanlık Tezi, Ankara.

Eriş, H.(2007), Finansal Entegrasyon Sürecinde Yabancı Sermaye Hareketlerinin Bankacılık Sistemlerine Katkıları, Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Yüksekokulu Uluslararası Finans Sempozyumu “Finans Sektöründe Yabancı Sermaye”, 14 Aralık 2007, İstanbul, s.57–77.

Erkan, N.(2005). Finansal Bütünleşme, SPKur. Araştırma Raporu, Ankara.

<http://www.tbb.org.tr/turkce/kitap2007/> Turk%20Bankacilik% 20Sistemi%202007.pdf, s.I-25, (Erişim Tarihi:20.06.2008).

İşeri, M. ve Ulusan, M.(2007), lkemiz Bankacılık Sektöründe Yabancı Bankaların Yeri, MUFAD Muhasebe ve Finansman Dergisi, Sayı:33, Ocak–2007, s.131–138.

Kapucu, H. ve şiriner, İ.(2007), Kriz Sonrası Yabancı Sermaye Akımlarının Türk Bankacılık Sektöründeki Sermaye Yoğunlaşması zerine Etkisi(2000-2007), Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Yüksekokulu Uluslararası Finans Sempozyumu “Finans Sektöründe Yabancı Sermaye”, 14 Aralık 2007, İstanbul, s.163-182.

Kaya, Y.T.(2001). Türk Bankacılık Sektöründe CAMELS Analizi, BDDK Mali Sektör Politikaları Dairesi alışma Raporu, Sayı:2001/6, Ankara.

Kılıç, . ve Fettahoğlu, A.(2005), Türk Bankacılık Sektörünün CAMELS Analizi ile Değerlendirilmesi, 9. Ulusal Finans Sempozyumu Bildiriler Kitabı, 29 - 30 Eylül 2005, Nevşehir, s.89–128.

TÜRKİYE’DE DOĞRUDAN YABANCI SERMAYE YATIRIMLARININ EKONOMİK BÜYÜMEYE ETKİSİ: PANEL VERİ ANALİZİ

The Impact Of Foreign Direct Investment On Economic Growth In Turkey: A Panel Data Analysis

Doç. Dr. Ali ŐEN

İnönü Üniversitesi, İİBF, İktisat Bölümü

Arş. Gör. M. Ozan SARAY

İnönü Üniversitesi, İİBF, Araştırma Görevlisi

ÖZET

Son yıllarda doğrudan yabancı sermaye (DYS) yatırımların gelişmekte olan lkelerin iktisadi büyüme sürecindeki rolü giderek daha fazla önem kazanmaktadır. DYS yatırımlarının gelişmekte olan lkelere olan olumlu katkıları iki şekilde olabilmektedir: DYS yatırımları bu lkelerin, bir taraftan iktisadi büyümelerini finanse etmekteki tasarruf ihtiyacına, diğer taraftan yol açtıkları pozitif dışsallıklarla da ekonomik kalkınmalarına katkı sağlamaktadır. Türkiye ekonomisinin liberalleşme sürecinin temel amaçlarından birisi, iktisadi kalkınma sürecinde DYS yatırımlarından daha fazla yararlanmaktır. Bu makalenin amacı, gelişmekte olan bir ülke olarak Türkiye’deki DYS yatırımlarının iktisadi büyümeye olan katkısını mukayeseli bir perspektiften ortaya koymaktır. Bu araştırmada panel veri regresyon analizi kullanılmıştır. Yapılan analizler sonunda, Türkiye’ye gelen DYS yatırımlarının iktisadi büyümeye olumlu katkı yaptığı sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Doğrudan yabancı sermaye yatırımları; İktisadi büyüme; Türkiye; Gelişmekte olan lkeler.*

ABSTRACT

In recent years, the role of foreign direct investment (FDI) in the growth process of developing countries has attracted a great deal of attention. Economic benefits of FDI towards developing countries are considered to be two fold: First, FDI can help countries if domestic savings are insufficient to finance economic expansion; secondly it is associated with positive externalities, which contributes to their economic development. One of the main aims of the liberalization process of Turkish economy is to benefit more from the foreign direct investment in the economic development process. The objective of this paper is to investigate the effect of foreign direct investment in Turkey on economic growth from a comparative perspective. The methodology applied in this paper is panel data regression analysis. The results from this study indicate that FDI in Turkey has a positive impact on economic growth.

Keywords: *Foreign direct investment; Economic growth; Turkey; Developing countries*

1. GİRİŐ

Gelişmekte olan lkelerin (GO) ekonomik kalkınma sürecinde sermaye birikimlerini sürekli arttırmaları nemlidir. Sermaye birikimini arttırmanın ise i ve dıŐ tasarrufları arttırmak üzere iki yolu olduğu söylenilebilir. Marjinal tüketim eğiliminin yüksek olduğu gelişmekte olan lkeler açısından i tasarrufları arttırmanın ve bu yöntemle milli gelir artışı sağlamanın önünde önemli zorluklar vardır. nkn bu ülkelerde milli gelir düşük olduğundan marjinal tasarruf eğilimi düŐüktür, buna karşın marjinal tüketim eğilimi göreceli olarak yüksektir. Diğer taraftan bu ülkelerde tasarrufları arttırmanın diğer bir yöntemi ise dıŐ tasarruf birikimi sağlamaktır. DıŐ tasarruflar da borçlanma, hibe veya yardımlar ve yabancı sermaye yatırımları olmak üzere üç yoldan sağlanılabilmektedir. Hibe almak veya borçlanmak iktisadi açıdan kısa vadeli ve geçici zmler olarak kabul edilirken, yabancı sermaye yatırımları daha geçerli dıŐ tasarruf kaynakları olarak grlmektedir.

Yabancı sermaye yatırımları, kendi arasında dolaylı ve doğrudan olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Dolaylı sermaye yatırımları mali akımlardır ve ekonomi yazınında üretime, istihdama ve dolayısıyla ekonomiye önemli ölçüde katkı sağlamadıkları konusunda bir fikir birliği vardır. Sonuç olarak bu tasarruf araçlarından ekonomik açıdan en yararlısının “doğrudan yabancı sermaye (DYS) yatırımları” olduğu yönünde önemli bir uzlaŐma söz konusudur. Bu yolla lkeye gelen sermaye, kurulu biçimde olduğundan dolayı, kolaylıkla geldiği ülkeyi terk edip çıkamamakta ve böylece üretime, istihdama ve ekonomik büyümeye olumlu katkı sağlamaktadır. Bu durum ise sermaye hareketlerinin küreselleŐtiėi ve bu sürecinin hızlandığı günümüz konjonktüründe, GOÜ’lerin bu dıŐ tasarruf imknndan daha fazla yararlanmak için daha çok çaba sarf etmelerine yol açmaktadır.

İŞte bütün bu nedenlerle DYS yatırımlarının gelişmekte olan lkelere olan ekonomik etkilerini araŐtırmak önemli olmuştur. Bu çalışmanın amacı, gelişmekte olan ülke grubunda yer alan Türkiye’nin doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının, ekonomik büyüme üzerindeki etkisini karŐılaŐtırmalı bir perspektiften incelemektir. KarŐılaŐtırmada Latin Amerika’dan Arjantin ve Brezilya; Doğu Avrupa’dan Polonya, Bulgaristan ve Romanya; Asya kıtasından in, karŐılaŐtırmalı bir analiz bakımından önemli lkeler olarak kabul edilmiştir. Bu çerçevede ekonometrik metot olarak panel veri regresyon analizi uygulanmıŐtır. Seçilen yedi ülke için olan veriler, yatay kesit içinde 16 yıllık zaman serisine dayanmaktadır.

Birinci bölüm olan bu giriŐten sonra, ikinci bölümde doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının ev sahibi lkelerin ekonomik büyümelerine olan etkileri ortaya konmaktadır. nc bölümde Türkiye’ye gelen DYS yatırımlarının ekonomik büyümeye olan etkisi mukayeseli perspektiften analiz edilmektedir. Dördüncü bölüm olan son bölüm, elde edilen temel sonuçları vurgulamaktadır.

2. DOĞRUDAN YABANCI SERMAYE YATIRIMLARININ EV SAHİBİ ÜLKE EKONOMİLERİN EKONOMİK BÜYÜMEYELERİNE OLAN ETKİLERİ

DYS yatırımlarının özellikle GOÜ'lerin ekonomik büyümelerine yaptıkları katkılar uzun bir süreden beri ekonomi yazınında tartışma konusu olmuştur. Bu konudaki çalışmalar genellikle DYS yatırımlarının ev sahibi lkedeki ekonomik büyümeyi olumlu etkilediği yönündedir. Fakat satın-alma ve birleşme şeklinde yapılan DYS yatırımlarında bu etki sınırlı kalmaktadır (Organization for Economic Co-Operation and Development [OECD], 2002: 9).

Ekonomik kalkınma ve büyüme teorileri kişi başına düşen reel milli gelir artışı ve bu artışı sağlayan sermaye birikimi, nüfus artışı, teknolojik gelişim süreci ve de yeni hammadde kaynaklarının geliştirilmesi gibi faktörler üzerinde odaklanmıştır. Söz konusu teorilere göre ekonomik büyümenin temel kaynağı sermaye birikimidir. DYS yatırımlarının ev sahibi lkelere önemli ölçüde sermaye getirerek, ekonomik büyümeyi hızlandırdığı söylenilebilir. Şüphesiz ekonomik büyümede önemli bir faktör de teknolojik gelişmelerdir. Solow'cu büyüme modelinin tersine teknoloji de ekonomik büyüme teorilerinde önemli bir değişken olarak kabul edilmektedir. Nitekim Japonya örneği bir ülkenin ekonomik büyüme ve kalkınmasında teknolojinin önemini açıkça ortaya koymaktadır. DYS yatırımlarının ev sahibi lkelere yeni ve daha üstün üretim teknikleri götürmeleri ve hatta bazılarının Araştırma-Geliştirme (Ar-Ge) amacıyla yapılması, GOÜ'lere GÜ'lerle aralarındaki teknolojik açığı kapatma şansı da verebilmektedir (Moosa, 2002: 73-74).

Lall ve Streeten'e göre ise ev sahibi lkeye gelen DYS yatırımları, ekonomik zararlar da doğurabilir. Söz konusu zararlar üç başlık altında incelenebilir (Lall ve Streeten'den aktaran Moosa, 2002: 74):

- (1) Araştırmacılara göre DYS yatırımlarının karları ev sahibi lkede yeniden yatırıma dönüşmek yerine, kaynak lkeye dönebilir,
- (2) DYS yatırımları "aykırı transfer fiyatlaması" (derogatory transfer pricing) gibi tersine gelişmeler doğurabilir,
- (3) DYS yatırımları ev sahibi ülke pazarını daha az rekabetçi hale getirerek, pazar yapısını olumsuz etkileyebilir.

Borensztein, Gregorio ve Lee (1995)'ne göre teknolojik gelişmeler uzun-sürelili ekonomik büyümenin temel içsel belirleyicisidir. Çok uluslu girişimlerin (UG) ise genellikle gelişmiş bilgi birikimi ve yeni sermaye mallarını daha düşük maliyetlerle getirdikleri varsayılır. Fakat bu faydaların ortaya çıkabilmesi için Romer (1993: 548)'in de belirttiği gibi, ev sahibi ülkelerde verimli seviyedeki beşeri sermayenin varlığı şarttır. Aksi takdirde, GOÜ'lerin DYS yatırımlarından yararlanma kapasitelerinin oldukça sınırlı olduğu kabul edilmiştir. Dolayısıyla bu modele göre, pazara gelişmiş teknolojilerin girişi ve bunu kullanabilecek seviyedeki işgücünün varlığı ev sahibi lkelerin DYS yatırımlarından, ekonomik

büyüme anlamında fayda sağlamalarının temel şartıdır. Diğer bir deyişle ekonomik büyüme için DYS yatırımlar ve beşeri sermaye birbirlerinin tamamlayıcısı olarak ortaya çıkmaktadır (Borensztein, Gregorio ve Lee, 1995: 2). Borensztein, Gregorio ve Lee ekonomik büyüme DYS yatırımı ilişkisini 82 GOÜ üzerinde iki ayrı dönemi temel alarak yaptıkları regresyon analizlerinde (cross-country regression) 3 temel sonuca ulaşmışlardır (Borensztein, Gregorio ve Lee, 1995: 19):

(1) DYS yatırımları teknoloji transferinin başlıca aracı olarak, ev sahibi ülke ekonomik büyümesine ulusal yatırımları da arttırarak bir katkı sağlamaktadır.

(2) DYS yatırımlarının ev sahibi ülke ekonomik büyümesine katkı sağlayabilmesi için ev sahibi ülkenin belirli bir beşeri sermaye stoğuna sahip olması gerekli olmaktadır.

(3) Dış ticarete yüksek korumacı politikalar uygulayan ev sahibi ülkeler için, DYS yatırımları ileri teknolojilere ulaşmanın tek yolu kabul edilmektedir.

Xu (2000)'nun ABD verileri üzerine yaptığı çalışmada da Borensztein, Gregorio ve Lee'yi destekleyen sonuçlara ulaşılmıştır. Blomström, Lipsey ve Zejan GOÜ'lerin ekonomik büyümelerini etkileyen pek çok faktör arasından en önemlilerin DYS yatırımları olduğunu bulgulamışlardır. Fakat bu ülkeler yüksek ve düşük gelirli olarak ikiye ayrıldığında, DYS yatırımlarının büyümeye etkisi yüksek gelirli GOÜ'ler için çok daha fazla olmaktadır. Araştırmacılara göre bu durum göreceli olarak daha gelişmiş olan ülkelerin DYS yatırımı akımlarından çok daha fazla fayda sağlayabileceklerini ortaya koymaktadır (Blomström, Lipsey ve Zejan, 1992: 23). Balasubramanyam, Salisu ve Sapsford (1996), Bhagwati'nin DYS yatırımlarının ihracat yönelik sanayileşme stratejisi izleyen GOÜ'lerde, ithal-ikamesi izleyen ülkelere nazaran büyümeye daha fazla katkı yaptığı görüşünü test etmişlerdir. Araştırmacılar bu varsayımı ihracat desteği uygulayan ülkeler için kanıtlamışlar fakat ithal ikamesi uygulayan ülkeler için belirleyici bir etki bulamamışlardır (Balasubramanyam, Salisu ve Sapsford, 1996: 103: 104).

Alfaro, Chanda, Kalemli-Ozcan ve Sayek (2004)'nin yaptıkları çalışmalarında DYS yatırımlarının ev sahibi ülkenin ekonomik büyümesine katkı yapabilmesini, ev sahibi ülkedeki finansal piyasanın gelişmişliğine bağlamışlardır. Ayrıca, araştırmacılara göre, ev sahibi ülkenin işgücündeki potansiyel kesintiler, bilgi birikimi düzeyi ve alt yapı yatırımlarının varlığı da kalkınma yazınının da ihmal ettiği konular olmuştur (Alfaro vd., 2004, 92). Araştırmaya göre, DYS yatırımları ile ekonomik büyüme ilişkisi tek başına belirsiz bulunmuştur. Fakat finansal piyasaların gelişmişliği analize dâhil edildiğinde sonuç değişmektedir ve bu durumda DYS yatırımları ev sahibi ülkenin ekonomik büyümesi üzerinde oldukça belirgin bir etki yaratmaktadır (Alfaro, Chanda, Kalemli-Ozcan ve Sayek, 2004: 94).

Fakat bu varsayımların tersine DYS yatırımlarının ekonomik büyümeyi olumsuz yönde etkilediğine ilişkin de önemli çalışmalar yapılmıştır. Örneğin, Carkovic ve Levine (2000) ekonomik büyüme ile DYS yatırımlarını ilişkilendiren belirgin bir etki bulamamışlardır (Carkovic ve Levine, 2000'den aktaran, Lipsey,

2001: 56). Menciger (2003) ise geçiş ekonomilerinde DYS yatırımları ile ekonomik büyüme ilişkisini incelemiş ve bu ikili arasında negatif bir ilişki bulmuştur. Menciger, bu “şaşırtıcı” sonucunu geçiş ölkelerine gelen DYS yatırımlarının büyük ölçüde özelleştirilen kamu işletmelerinin satın alınmasına bağlamıştır. Menciger’e göre, bu satın alma işlemleri, sabit yatırımlarda herhangi bir artış yapmamakta daha çok tüketimi ve ithalatı arttırmaktadır. Dolayısıyla geçiş ekonomilerine gelen DYS yatırımları ekonomik büyümeyi arttırmanın tersine bu ölkelerdeki bütçe açıklarını arttırarak ekonomik büyümeyi olumsuz etkilemektedir (Menciger, 2003: 502).

Ampirik alışmalar yukarıda da özetlendiği üzere DYS yatırımlarının ekonomik büyümeye katkısı hakkında net sonuçlar vermemektedir. Fakat bu çalışmalardan DYS yatırımlarının genellikle ekonomik büyümeyi hızlandırdığı ama bu durumun ev sahibi ölkeye gelen DYS yatırımlarının niteliğine ve ev sahibi ölkedeki finansal piyasalar, alt yapı yatırımları ve nitelikli işgücünün varlığı gibi bir takım faktörlere bağlı olduğu söylenilebilir.

3. TÜRKİYE’YE GELEN DOğRUDAN YABANCI SERMAYE YATIRIMLARIN EKONOMİK BÜYÜMEYE ETKİSİNİN SEÇİLMİŞ GELİŞMEKTE OLAN ÖLKELERLE KARŐILAŐTIRMALI ANALİZİ

Çalışmanın bu bölümünde, Türkiye ve seçilmiş altı ölkede DYS yatırım girişleri ile ekonomik büyüme performansları karşılaştırılmıştır. Karşılaştırmada yer alan ölkeler, Latin Amerika, Asya ve Doğu Avrupa’dan seçilmiştir. Latin Amerika’dan Arjantin ve Brezilya; Doğu Avrupa’dan Polonya, Bulgaristan ve Romanya, Asya kıtasından in, karşılaştırmalı bir analiz bakımından önemli ölkeler olarak kabul edilmiştir.

Seçilen yedi ölkede eldeki veriler yatay kesite ve 16 yıllık zaman serisine dayanmaktadır. Bu verilere ilişkin ölkelerin sayısını arttırmak mümkündür. Fakat özellikle Bulgaristan, Romanya ve Polonya gibi ölkeler 1990 öncesine Doğu Blokuna üye olduklarında bu ölkeler için söz konusu dönem öncesinde ya sağlıklı veriler bulunmadığından ya da 1990 öncesinde bu ölkelere önemli DYS yatırımı gelmediğinden dolayı zaman serisini arttırmak pek mümkün değildir. Bu durumda verileri birleştirerek panel veri regresyon analizi yapmak daha sağlıklı sonuçlar üreteceği düşünölmüştür. Dolayısıyla $16 \times 7 = 112$ adet gözlem elde edilmiştir. Bu da mevcut literatüre göre panel veri analizi yapmak için yeterli bir rakamdır. Çalışmada kullanılan veriler United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD)’ın elektronik veri tabanından alınmıştır.

Çalışmada DYS yatırımı-ekonomik büyüme ilişkilerini ele alan uygulamalı çalışmaların büyük bir kısmında olduğu gibi toplam üretim büyüme eşitliği kullanılarak, panel veri regresyon analizinin kurulması amaçlanmıştır. Aşağıdaki bir eşitlik tahmin edilmiştir.

$$GSMH_{it} = c + \beta DYSY_{it} + e_{it}$$

(E.1)

Eşitliğin sol tarafında seçilen lkelerin Gayri Safi Milli Hâsılları (GSMH) yer alırken açıklayıcı değişken olarak yine aynı lkelere giren DYS yatırımları (DYSY) yer almıştır. Yukarıdaki eşitlikten görülebileceği gibi bütün açıklayıcı değişkenlerin katsayılarının pozitif değer alacağı beklenmektedir.

Değişkenlerin birim kök sınamaları için bu programda yer alan Levin, Lin&Chi t*, Breitung t-stat, Im, Peseran and Shin W-Stat, Fisher-ADF Chi-Square, Fisher-PP Chi-Square ve Hadri Z-Stat panel veri birim kök testleri kullanılmıştır. Yapılan birim kök sonuçları Eşitlik-1 için durağanlık saptayamamıştır. Durağanlığın elde edilebilmesi kullanılan en sağlıklı yöntem bağımlı (GSMH) ve bağımsız (DYSY) değişkenlerin logaritmasını almaktır. Nitekim analizde bu yapılmış ve aşağıdaki çizelgeden de görüldüğü üzere Breitung t-stat hariç bütün değişkenler “seviye”de (level) durağan bulunmuştur. Daha sonra “birinci farklara” (first difference) bakılmış burada ise Breitung t-stat için de durağanlık tespit edilmiştir.

Tablo 1: Yapılan Birim Kök Testinin Sonuçları

Yöntem	İstatistik	Olasılık	Yatay Kesit	Gözlem
Levin, Lin&Chi t*	-13.3597	0.0000	14	192
Breitung t-stat	-3.34509	0.0004	14	178
Im, Peseran and Shin W- Stat	-10.6564	0.0000	14	192
ADF- Fisher Chi-Square	136.899	0.0000	14	192
PP- Fisher Chi-Square	173.657	0.0000	14	196
Hadri Z-Stat	3.49111	0.0002	14	210

Bu aşamadan sonra Eşitlik-1'e göre yapılan analizlerde hem sabit hem de rastsal etki modelleri için otokorelasyon sorunu baş göstermiştir. Otokorelasyon, hata teriminin birbirini izleyen değerleri arasında ilişki bulunması halidir. Ayrıca bu durum, doğrusal regresyon modelinin önemli bir varsayımından sapmayı içerir. Dolayısıyla otokorelasyon olduğunda hata terimleri arasında bir ilişki bulunmaktadır (Tarı, 2006, 195). Bu otokorelasyonu gidermek için sabit etkili modellerde kullanılan bir yöntem bağımlı değişkenin ARCH yöntemine göre AR(1) ve AR(2) ile olmak üzere iki dönem gecikmesi alınmıştır. Bu durum bağımlı değişkenin (GSMH) daha önceki dönemlere benzer bir eğilimi olduğunu göstermektedir. Daha açık bir ifadeyle yıllar boyunca lkelerin GSMH'larının belirlenmesinde çok ciddi değişiklikler olmadığından bu değişkenler birbirleriyle

ilişkili çıkacaktır. Otokorelasyonu gidermek için yapılan ikinci bir işlem de bağımsız değişkenin (DYSY) bir dönem gecikmesini almak olmuştur. Bu da DYS yatırımlarının GSMH'yı bir dönem gecikmeli olarak etkilediğini göstermektedir. Buna göre kurulan yeni denklem aşağıdaki gibi yazılabilir;

$$\log(GSMH)_{it} = \log(DYSY)_{i(t-1)} + \log(GSMH)_{i(t-1)} + \log(GSMH)_{i(t-2)} + e_{it}$$

(E.2)

Tablo-2'de yapılan analizde sadece sabit etki modeline ilişkin sonuçların yer aldığı grlmektedir. Bu durumun nedeni bağımlı değişkenin 2 dönem gecikmesi alındığı için bu noktadan sonra rastsal etki modeline ilişkin tahmin yapılamamasıdır.

Tablo 2: Sabit Etki Modelinin Sonuçları

Değişken	Katsayılar	Standart Hata	t-İstatistik	Olasılık	
C	22.20645	8.189557	2.711557	0.0082	
log(DYSY) _{t-1}	0.513560	0.364063	1.410636	0.1622	
AR(1)	0.565185	0.107585	5.253359	0.0000	
AR(2)	0.94477	0.103630	0.911672	0.3646	
Arjantin-C	2.887955				
Brezilya-C	4.305124				
Bulgaristan-C	-9.428851				
in-C	4.043394				
Polonya-C	2.479583				
Romanya-C	-8.731651				
Türkiye-C	4.444447				
Etki Spesifikasyonu					
R ²	0.935549	Durbin-Watson	2.191341	Olasılık	0.000000
Dzeldilmiş R ²	0.928388	AIC	4.090678		

Tablo-2'de yer alan etki spesifikasyonuna ilişkin göstergeler tahminin en doğru sonuçları gösterdiğini işaret etmektedir. Ayrıca, Durbin-Watson test istatistiği de otokorelasyon sorununun büyük lde giderildiğini göstermektedir. Diğer taraftan buradaki model logaritmik olarak tahmin edilmiştir. Modeli logaritmik olarak tahmin etmenin bazı faydaları vardır. Bunlardan birincisi DYS yatırımlarında ve GSMH'da yıllar itibariyle meydana gelen dalgalanmaların yarattığı istatistiksel sorunlar giderilmektedir. Diğer önemli neden ise logaritmik tahminler yaparak, tahmin edilen katsayıların (değeri) DYS yatırımlarının açıklayıcı değişkenlere göre katsayılarını vermesini sağlamaktır. Böylece her bir

Ülkenin katsayısı o ülke için DYS yatırımlarının ekonomik büyümeye ne kadar etti yaptığını gösterecektir.

Tablo-2'den de grldği gibi DYS yatırımları ekonomik büyümeye bir dönem gecikmeli etki etmektedir. Buna göre bir lkeye örneğin 1999 yılında yapılan DYS yatırımı etkisini 2000 yılında göstermektedir. Bu etki ise $\log(DYSY)_{i(t-1)}$ 'de grldği gibi (0,513560) olumlu bir etkidir. Diğer taraftan her bir ülkenin katsayısı o lkede DYS yatırımlarının ekonomik büyümeye ne kadar katkı yaptığını göstermektedir. Buna göre incelenen 1990–2005 döneminde DYS yatırımlarının ekonomik büyümeye en fazla katkı yaptığı lke Türkiye (4.444447) en az katkı yaptığı ülke ise Bulgaristan'dır (-9.428851). Türkiye'yi sırasıyla Brezilya (4.305124), in (4.043394), Arjantin (2.887955), Polonya (2.479583) ve Romanya (-8.731651) takip etmektedir. Polonya ve Romanya'nın eksi katsayıları nedeniyle katkılarının olumlu olması tartışılabilecek bir konudur.

4. SONUÇ

DYS yatırımları, GOÜ'ler açısından özellikle 1980 sonrası dönemde en güvenilir bir dış finansman kaynağı olarak kabul görmüştür. 1980 öncesine göre DYS yatırımları hakkındaki karşıt görüşler büyük lde azalmış ve GOÜ'ler açısından artık bu yatırımlardan daha fazla nasıl fayda sağlanabileceğine dönüşmüştür.

24 Ocak 1980 Reform ve İstikrar Programı ile Türkiye ekonomisi, dünya ekonomisine daha açık hale gelmiş ve DYS girişlerini arttırmak istemiştir. Daha nceki dönemlere göre, 1980-2000 döneminde DYS yatırımlarında belirgin bir artış gözlenmiştir. Ancak bu alandaki çok daha ileri düzeydeki DYS girişleri, 2000'li yılların başlarından itibaren ortaya çıkmıştır. Son yıllarda yaşanan siyasi ve makroekonomik istikrar, 2003 yılında DYS alanında yapılan mevzuat değişikliği ve AB ile başlatılan katılım müzakereleri süreci, DYS girişlerinin son dönem nişpi yksekliliğini açıklamaktadır.

Bu alışmada Türkiye'ye gelen DYS yatırımlarının ekonomik büyümeye etkisi incelenmiştir. Bu ilişkiyi incelemeye yönelik olarak panel veri regresyon analizi kullanılmıştır. Bu analiz neticesinde elde edilen bulgular, Türkiye'ye gelen DYS yatırımlarının iktisadi büyümeye olumlu katkı yaptığını göstermiştir. Hatta Türkiye'deki bu etki, karşılaştırma yapılan Arjantin, Brezilya, Bulgaristan, in, Polonya ve Romanya gibi ülkelerden daha da belirgin olarak ortaya çıkmıştır.

KAYNAKÇA

Alfaro, L. Chanda A. Kalemli-Ozcan S. Sayek S. (2004), FDI and Economic Growth: The Role of Local Financial Markets, *Journal of International Economics*, Vol: 64, 89–112.

Balasubramanyam, V.N., Salisu M., Sapsford D. (1996), Foreign Direct Investment and Growth in EP and IS Countries, *Economic Journal*, Vol: 106, January, 92-105.

Blomsrm, M. Lipsey R. E. Zejan M. (1992), What Explains Developing Country Growth?, *National Bureau of Economic Research (NBER)*, Working Paper No: 4132.

Borensztein, E. Gregorio J. D. Lee J. (1995), How Does Foreign Direct Investment Affect Economic Growth?, *National Bureau Of Economic Research (NBER)*, Working Paper No: 5057.

Lipsey, R. E. (2001), Foreign Direct Investors in Three Financial Crises, *National Bureau of Economic Research (NBER)*, Working Paper No: 8084.

Mencinger, J. (2003), Does Foreign Direct Investment Always Enhance Economic Growth?, *KYKLOS*, Vol: 56, No: 4, 491-508.

Moosa, I. A. (2002). *Foreign Direct Investment (Theory, Evidence and Practice)*, New York: Palgrave Macmillan.

Organization for Economic Co-Operation and Development (OECD). (2002). *Foreign Direct Investment for Development (Maximizing Benefits, Minimizing Costs)*, Paris, OECD Publications.

Romer, P. M. (1993), Two Strategies For Economic Development: Using Ideas And Producing Ideas, *The World Bank Research Observer*, Washington, DC: The World Bank Publications, s. 63-91.

Tarı, R. (2006). *Ekonometri*, İzmit: Kocaeli Üniversitesi Yayını.
United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD), (2009), *Foreign Direct Investment Database*, <http://www.unctad.org>. (Erişim Tarihi: 11.11.2009).

Xu, B. (2000), Multinational Enterprises, Technology Diffusion, And Host Country Productivity Growth, *Journal Of Development Economics*, Vol: 62, 477-493.

POST KEYNESGİL OKUL: OLUŐUMU VE TEMEL ÖZELLİKLERİ

The Emergence and The Basis Of Post Keynesian School

Yrd. Doç.Dr. Filiz SANAL ÇEVİK

Kocaeli Üniversitesi Gebze Meslek Yüksek Okulu

Yrd. Doç.Dr. Oğuz BAL

Kocaeli Üniversitesi Gebze Meslek Yüksek Okulu

ÖZET

1980'lerden itibaren giderek güçlenen Post Keynesgil okulun temelleri, 1950'lerin başında Keynesgil ve Neo Klasik iktisatçıları uzlaşma noktasına götüren Neo Klasik Sentez'e kadar uzanır. Post Keynesgil okulun dayandığı temel nokta; ekonomilerin uzun dönemde dahi kendiliğinden tam istihdam dengesine ulaşamayacağı, genel durumun eksik istihdam dengesi olduğu fikridir. Post Keynesgiller homojen bir grup olmamakla birlikte tümü dengesizlik, Keynesgil belirsizlik, istikrarsız yatırım fonksiyonu, paranın ve sözleşmelerin önemi, para arzının endojenliği, ekonomik ve politik kurumların, gelir dağılımının önemi ilkeleri etrafında birleşirler ve devletin hem kısa hem de uzun dönemde ekonomiye müdahalesinin gerekli olduğuna inanırlar. Post Keynesgil grup içinde para ve maliye politikalarının etkinliği konusunda farklı görüşlere sahip gruplar mevcuttur. Nicholas Kaldor ve Basil Moore gibi bazıları işsizliğin tek başına para politikası ile azaltılamayacağına inanırlarken, Hyman Minsky ve Paul Davidson ise para politikasını işsizliği azaltmanın etkin bir aracı olarak görürler. Maliye politikasının gelir blştmn etkileme açısından etkin, ancak yetersiz olduğunu kabul ederler, geleneksel para ve maliye politikaları yanında gelirler politikasını da önerirler.

Anahtar Kelimeler: Eksik istihdam dengesi, Keynesgil belirsizlik, İstikrarsız yatırım fonksiyonu, Paranın ve sözleşmelerin nemi, Endojen para arzı, Ekonomik ve politik kurumların nemi.

ABSTRACT

The basis of Post Keynesian school that became strong more and more in the 1980s goes as far as Neo Classical Synthesis that reconciled the Keynesians and Neo Classical economists in the begin of 1950s. The most important base of Post Keynesian view is; economies wouldn't come to full employment equilibrium automatically even in the long run and the general situation is less-than-full-employment equilibrium. Post Keynesian economists aren't homogeneous group but all of them combine with around the principles that disequilibrium, Keynesian uncertainty, unstable investment function, the important of Money and contracts, endogenous money supply, the important of economic and political institutions and distribution of wealth, historical time. All of Post Keynesians believe that government intervention to economy is necessary both in the long run and in the short run. There are some groups have different view about the effectiveness of fiscal and monetary

policies in Post Keynesian school. Hyman Minsky and Paul Davidson believe that unemployment can reduced by using only monetary policies, but according to Nicholas Kaldor and Basil Moore unemployment can't reduced by this way. Post Keynesians agree that fiscal policies are effective over income distribution but this policies area inadequate. So they recommend income policies with traditional fiscal and monetary policies.

Key words: *Less-thanfull-employment equilibrium, Keynesian uncertainty, Unstable investment function, the important of Money and contracts, endogenous Money supply, the important of economic and political institutions.*

1.GİRİŐ

1980 ve 1990'lı yıllar boyunca iŐsizliĐin Avrupa'da kalıcı bir hal alması, 1970'li yıllarda gözden düşen Keynesgil teori ve politikaya olan güveni arttırdı. 1980'lerin sonundan itibaren bir Keynesgil Rönesans'tan bahsedilmeye başlandı (Snowdon ve diğerleri, 1996: 286). Bu süreçte Yeni Keynesgil ve Post Keynesgil akımlar Klasik görüŐe bağlı okullar karŐısında seslerini daha güçlü duyurmaya başladılar.

Çalışmamızın ilk bölümünde Post Keynesgil okul Neo Klasik Sentez'den resmi bir nitelik kazandığı 1978'e kadar olan dönemde tarihsel bir yaklaŐımla ele alınmaktadır. İkinci bölümde ise heterojen bir grup olan Post Keynesgilleri ortak bir çatı altında birleŐtiren ve bu okulu diğer belli baŐlı makro ekonomik okullardan ayıran temel özellikler verilmekte, son bölümde ise bu temeller çerçevesinde önerilen politikalar ayrıntıya girilmeden sunulmaktadır.

2.POST KEYNESGİL OKULUN OLUŐUMU

Post Keynesgil okul 1940'ların sonu, 1950'lerin başında Keynesgil ve Klasik iktisatçıları uzlaŐma noktasına götüren ve bir çeŐit ateŐkes olarak nitelenen Neo Klasik Sentez'e tepki olarak doğdu. Neo Klasik Sentez'i kabul eden J. R. Hicks, James Meade, Paul Samuelson, James Tobin, Franco Modigliani, Robert Solow gibi ünlü Keynesgil iktisatçıları uzun dönemde ekonominin kendiliğinden tam istihdam dengesine ulaŐacağına ancak, eksik istihdam dengesinin sık karŐılaŐılan genel bir durum olduğuna ve Keynesgil iktisat politikaları yoluyla önlenmesi gerektiğine inanmaktaydılar.

Keynes'in İngiltere'deki takipçileri ve çoğu öğrencisi olan Richard Kahn, Joan Robinson, Nicholas Kaldor, Sir Roy Harrod, M. Kalecki, G. L. S. Shackle gibi önemli isimlerin başı çektiği bir diğer grup iktisatçı ise, Amerika'da Keynes'in teorisinin matematiksel bir özeti olarak sunulan IS-LM analizinin ve Neo Klasik Sentez'in Keynes'in fikirleriyle uyuŐmadıĐını iddia ederek Post Keynesgil okulun temellerini attılar. Bu iktisatçıları uzun dönem otomatik tam istihdam dengesinin asla Keynes'in fikirleriyle baĐdaŐmayacağı görüşü etrafında birleŐiyorlardı. Hatta Joan Robinson uzun dönemde otomatik tam istihdam dengesinin varlığına inanan Neo Klasik Sentezci Keynesgilleri aŐaĐılayıcı bir terim olan '**gayri meŐru Keynescilik**' (**Bastardized Keynesianism**) terimiyle nitelendiriyordu (Robinson, 1962: 691). Robinson'a (Robinson, 1980: 121) göre;

“Genel Teori'nin temel noktası ekonomide eksik istihdam dengesinin geçerli bir durum olabileceğini göstermek, yaşanan zamanın özelliğini anlayabilmek, dnle bugün arasındaki farkı kavrayarak geçmişin değiştirilemez ve geleceğin bilinemez olduğunu anlamaktır. Bu erevede Keynes, geleceğin belirsiz olduğu bir ekonomide paranın nasıl bir gereklilik olduğunu ve gerçek ekonomilerin çalışmasında finansal kurumların ve paranın görevlerinin neler olduğunu açıklar. Keynes'in teorisindeki bu basit nokta savaştan sonra değerlendirilmedi, Keynes'in tezi bütünüyle uykuya yatırıldı, havasızlıktan boğuldu ve Ortodoks denge teorisi bir kez daha tahta çıkarıldı.”

Neo Klasik Sentez'i red eden, eksik istihdam dengesinin gerek kısa gerekse uzun dönemde geçerli genel durum olduğuna inanan bu iktisatçılar, kendilerini Keynes'in fikirlerine bağlı kaldıklarını ifade etmek açısından 'Ortodoks Keynesgiller' (*Orthodox Keynesians*) veya 'Köktenci Keynesgiller' (*Fundamentalist Keynesians*) olarak nitelendirdiler. Bu grubun daha geçen kuşak uzantısı 1980'li yıllarda Post Keynesgil Okulu oluşturdu.

Post Keynesgil okulun gelişmesinde Keynes'in, paralı bir ekonomide yatırımları çevreleyen belirsizlikleri vurgulayan parasal bakış açısı, Kalecki'nin yatırım ve tasarrufların blşmsel etkilerini vurguladığı reel sektör analizi iki temel başlangıç noktasını oluşturmaktadır. Keynes'in parasal bakış açısı Amerika'da Hyman P. Minsky, Paul Davidson, Sidney Weintraub ve İngiltere'de G. L. S. Shackle tarafından glendirilirken, Kalecki'nin reel sektör analizi Cambridge'de daha sonraki çalışmaların ilerlemesine temel teşkil etti. Harrod'un 1930'larda büyüme dinamikleri üzerine yaptığı çalışma, dinamik bir analitik yaklaşım benimseyen Post Keynesgil teorisinin oluşumuna önemli katkılarda bulundu. Nitekim Harrod-Domar modeline kadar olan dönemde ekonomide egemen teori statikti. Harrod ise zaman içinde ekonomik sistemin değişimine neden olan faktörleri tespit edecek ve bu değişimin nedenlerini açıklayacak bir teori geliştirme çabasındaydı. Harrod'un dinamik bir analiz geliştirmede gösterdiği çaba, yaklaşık yirmi yıl sonra Post Keynesgil teorisinin ortaya çıkmasıyla ürün verdi.

Bu temeller üzerinde bir Post Keynesgil literatür 1950'li yılların ortalarından itibaren oluşmaya başladı. Joan Robinson tarafından yazılan *'The Accumulation of Capital'* adlı kitap ve Nicholas Kaldor tarafından yazılan *'Alternative Theories of Distribution'* adlı makale Post Keynesgil literatürün başlangıcında önemli birer adım oldular. Ancak bu iki eser de Cambridge dışındaki ekonomistlerden fazla ilgi görmedi. Robinson bunu ilk eserinde fikirlerini tam olarak açıklayamamış olabileceğine bağlayarak *'Essay in The Theory of Economic Growth'* u yazdı, fakat gösterilen ilgi daha fazla değildi.

İngiltere'de başlayan bu hareket Joan Robinson'un Amerika'daki geçen meslektaşlarıyla mektuplaşmaya başlaması sonucu bu lkeye de sıçradı. Robinson ile mektup yoluyla fikir alış verişinde bulunan Paul Davidson ve Alfred Eichner sonraki yıllarda Post Keynesgil okulun Amerika'daki öncüleri oldular (Turner, 1989: 185).

Benzer görüşlere sahip bu iktisatçılar 1970'lere kadar genel bir analitik ilke ve işlemler bütünü etrafında birleşmiş değillerdi. 13 Eylül 1978'de 'Journal of Post Keynesian Economics' isimli derginin yayınlanmaya başlanmasıyla Post Keynesgil okul resmi bir nitelik kazandı. 1980'lerin başından itibaren Neo Klasik Sentez'in gelişmesine katkıları olan önemli isimlerin Post Keynesgil okula geçişleriyle birlikte Post Keynesgiller güçlerini pekiştirmiş oldular. IS-LM analizini geliştirerek hem Neo Klasik sistemin hem de Keynes'in fikirlerini özetleyen ve Neo Klasik Sentez'in gelişmesine önemli katkıları olan J. R. Hicks, 1980'de Journal of Post Keynesian Economics'te yayınlanan makalesinde řu itirafta bulundu (Hicks, 1980: 139):

"...IS-LM diyagramıyla özetlediğim Keynes'in biçimsel modeliydi. Oysa Keynes'in Genel Teorisinde ve diğer yazdıklarında benim zetlediğimden çok daha fazlası vardı... IS-LM analizi uluslararası düzeyde geniş kitleler tarafından Keynesgil teorisinin anlaşılması kolay bir zeti olarak kabul edildi. İnkâr edemeyeceğim bir şey, bunda benim sorumluluğumun olmasıdır... Zaman devam ederken bundan memnun olmadığımı gizleyemem..."

Neo Klasik Sentezci okulun önde gelen ismi James Tobin bile 1974'teki řu yazısıyla daha önce yazdıkları için kuşku duyduğunu belirtiyordu (Tobin, 1974: 77):

"Son 25 yılın sentezi kesinlikle Genel Teori'de olmayan bir çok unsur içerir. Belki o Hicksian olarak adlandırılmalıdır, nk Hicks'in IS-LM modelinden türemiştir."

3.POST KEYNESGİL OKULUN TEMELLERİ

Yukarıda isimleri geçen iktisatçıların çalışmalarıyla şekillenen, Philip Arestis, Malcolm Sawyer, Victoria Chick, Marc Lavoie, D. Laidler, H. P. Minsky, B.J. Moore, J. A. Kregel gibi yeni kuşak iktisatçıların katkılarıyla gelişen Post Keynesgil okul homojen bir grup değildir, çok çeşitli şapkaların asılı olduğu bir portmanto gibidir (Harcourt, 1988: 924). Post Keynesgillerin farklı vurgulara göre farklı yaklaşımlardan bahsetmelerine rağmen tümü Keynesgil belirsizliği, rasyonel beklentiler varsayımının gerçekçi olmadığını, ekonomilerin uzun dönemde dahi tabii işsizlik oranına ynelmeyeceğini kabul ederler. Post Keynesgil okul aşağıdaki temeller üzerine inşa edilmiştir.

3.1.Dengesizlik

Post Keynesgillere göre Neo Klasik Sentezci Keynesgillerin kabul ettiklerinin aksine gerçek ekonomilerde uzun dönemde dahi gözlenen durum dengesizliktir. Joan Robinson'a göre, denge tarihsel bir süreçte incelendiğinde geçmiş ve gelecek bir arada dengeye gelme sürecini etkiler. Dengedeki bir dünyada geçmiş ve gelecek arasında bir fark yoktur. Oysa beklentilerin gerçekleşmediği bir dünyada dengeye yer yoktur, denge sadece analitik bir soyutlamadır ve uzun dönemde dahi söz konusu değildir. Üstelik uzun dönem gelecekteki bir tarih değil, bugünle ilişkilendirilemeyen hayali bir durumdur (Robinson, 1973: 1-11).

Robinson'a göre kısa dönemde dengesizliklerin asıl nedeni; beklentilerin belirsizlik ortamında oluşmasından dolayı tutarlı ve istikrarlı bir yatırım fonksiyonunun olmamasıdır (Gram&Walsh, 1983: 537-550). Uzun dönemde denge, beklentiler gerçekleşmediği taktirde ulaşılması güç olan bir takım kurumsal faktörler (gelir dağılımı, yatırım politikaları, ücret politikaları, mali koşullar gibi) tarafından belirlenir. Uzun dönemde bu faktörlerin bir arada denge için gerekli koşulları gerçekleştirmesi güçtür ve bu koşullar gerçekleşse bile ulaşılan dengenin tam istihdam dengesi olması tamamen tesadüfidir.

3.2.Belirsizlik Ortamı ve Beklentilerin Oluşumu

Keynes Genel Teori'de geleceğin belirsiz olduğunu (uncertainty) ve bu belirsizliğin olasılık hesaplarıyla giderilemeyeceğini ifade eder. Keynes'e göre geçmiş tekrar edilemez, gelecek ise olasılık hesaplarına indirgenemez. Keynes'i takiben Post Keynesgil iktisatçılar da geleceğin belirsizliğini kabul ederler ve rasyonel beklentiler varsayımını gerçeklere aykırı bulurlar (Williams&Findlay, 1986: 33). Onlara göre, gerçek dünyada bireyler geçmiş bilgilerden hareketle geleceğe yönelik tahminler yaparlarken mevcut tüm bilgileri elde edememe güçlüğüyle karşı karşıyadırlar. Yaşanmış tarihsel örneklerden hareketle geleceğin görülebileceğini, ekonomik sürecin tutarlılık ve düzenlilik içinde devam edeceğini varsaymak gerçekçi değildir. Bireylerin herhangi bir seçimlerinin bütün olası sonuçlarını açıkça belirleyebilmeleri ve bütün olası beklentilere ilişkin tercihlerini sıralayabilmeleri çok zordur.

Post Keynesgiller belirsizliğin hakim olduğu ergodic bir dünyada (geçmişin bugünkü ve yarınki olayların seyri hakkında bilgi vermediği bir dünya) beklentilerin heterojen olduğunu kabul ederler. Farklı bireyler geçmiş bilgilerden ve tarihsel piyasa verilerinden hareketle gelecek için güvenilir tahminler yapmak konusunda farklı beceri ve yeteneklere sahiptirler. Beklentilerde yanılma, geleceği doğru tahmin edememe her zaman gerçekleşmesi mümkün bir durumdur.

3.3.Yatırımların nemi ve Değişkenliği

Keynes efektif talep unsurları içinde yatırımlara özel bir önem verir. Ona göre eksik istihdam dengesinin temel nedeni; paralı bir ekonomide geleceğin belirsizliği nedeniyle yatırım seviyesinin tam istihdam noktasına karşılık gelen tasarruf seviyesinin aşağısında kalmasıdır. Yapıldıktan sonra ekonomik koşullara bağlı olarak yatırımları yok etmenin güçlüğü ve belirsizlik ortamında yatırımların karlılığını etkileyen faktörlere yönelik bilginin mkemmelenmemesi yatırım dürtüsünü azaltır ve değişken hale getirir. Böylece istikrarlı ve düzenli bir yatırım fonksiyonundan bahsetmek güçleşir (Crotty, 1980: 23).

Keynes yatırımların efektif talep ve üretim üzerindeki etkisini vurgularken, Post Keynesgil okulun kurucularından bir diğeri olan Kalecki de kar ve konjonktürel dalgalanmaları doğurmada kapitalist tüketim, hkmet harcaması ve ticaret fazlalığıyla birlikte yatırımların önemine dikkat çeker. Kalecki'ye göre yatırım harcamalarındaki değişime bağlı olarak kapitalistlerin karlarında meydana gelen artış veya azalışlar, üretimde benzer yönde hareketlere yol açar. Karlardaki

bir artış beraberinde üretim artışını da getirir, çünkü üretim kapitalistlerin karları ve işçilerin tüketimleri toplamına eşittir.

Post Keynesgil iktisatçılar da ekonomik büyüme ve gelir dağılımının temel belirleyicisi olarak Neo Klasik teorideki gibi nispi fiyatları değil, yatırımları görürler. Dolayısıyla toplam talepteki değişikliklerin temel nedeni nispi fiyat değişiklikleri değil, yatırım düzeyindeki değişikliklerdir. Paralı bir ekonomide önceden yapılmış sözleşmelerin varlığı, belirsizlik ortamı ve bu ortamda beklentilerde meydana gelecek yanılmalar yatırımların yetersiz düzeyde kalmasının, değişken olmasının temel nedeni olarak görülür.

3.4.Paranın ve Sözleşmelerin Önemi

Neo Klasik teoride para reel gelir ve istihdamı etkilemeyen nötr bir değişkendir ve sağlam bir para teorisi mevcut değildir. Keynes ise bugün ve gelecek arasında bağlantı sağlayan bir varlık olarak paranın önemini vurgular. Post Keynesgiller de ekonomide paranın, parasal sözleşmelerin önemine dikkat ekerler. Ekonomik analizlerini modern paralı ekonomilerin zaman içinde kaynakların tam istihdama yönelmesini garanti edecek otomatik bir mekanizmadan mahrum olduğu önermesine dayandırırılar (Davidson, 1991: 55).

Post Keynesgil teoride girişimciler üretimi arttırmanın karlı olacağını düşünürlerse, geleceğin belirsizliğinden kaynaklanan riskleri önlemek amacıyla ilave hammadde satın alımı ve emek temini için yeni sözleşmeler imzalamak isterler. Sözleşmeye dayalı sorumluluklardaki artış, girişimcilerin artan üretim taahhütlerini yerine getirmeleri için ilave likiditeyi elde etmelerini gerektirir. Bankacılık sisteminin para üretme yeteneği, girişimcilere artan üretimi finanse etme imkanı sağlar. Bankacılık sisteminin bu görevi yerine getirdiği bir ortamda girişimciler için tek sorun, beklenen karlılığın gerçekleşip gerçekleşmeyeceğini izlemek olur. Gelecek yaşanan an olduğunda kar beklentileri gerçekleşmiş olursa, girişimciler banka kredilerini karşılayacak satış gelirine sahip olurlar ve yeni üretim artışlarını başlatmak için yeni kredi temininde zorlanmazlar. Böylece paranın nötr olmadığı paralı bir üretim ekonomisinde bankacılık sistemi temel genişletici veya daraltıcı unsur olabilir.

3.5.Para Arzının Endojenliği

Post Keynesgiller para arzının endojen bir değişken olduğunu kabul ederler ve tüketim birimlerine nakit akımı ve arzuladıkları planlı (discretionary) harcama seviyesi arasındaki açığı kapatma imkanı veren kredi parası üzerinde yoğunlaşırlar (Lavoie, 1984: 788). Dinamik, paralı bir üretim ekonomisinde üretim, bankacılık sistemi tarafından yaratılan kredi kaynaklarına ulaşmayı gerektirir. Bu açıdan para, kredi talebine karşılık olarak bankacılık sistemi tarafından yaratılan kredinin bir sonucudur. Bankacılık sektörünün para yaratmadaki önemi, kredinin elde edilebilirliği ve fiyatını belirlemedeki rolünden kaynaklanmaktadır. Post Keynesgil analizde paranın bu yönüyle ele alınması Kalecki'nin görüşlerinin izlerini taşır. Nitekim gerek Kalecki'ye, gerekse Post Keynesgillere göre para kredi yönlendirmelidir (credit driven) (Kalecki, 1971: 3).

Philip Arestis İngiltere'nin 1964-1985 dönemine ait verilerini kullanarak kurduğu modelde para arzının para otoritelerinin direkt kontrolü altında olmayan, özel ekonomik birimlerin davranışlarındaki değişikliklere cevap veren endojen bir değişken olduğunu göstermektedir (Arestis 1987/1988: 250-269).

3.6.Ekonomik ve Politik Kurumların Önemi

Neo Klasik teoride ekonomik kararlar bireysel düzeyde alınır ve karar alma birimlerinin tek tek fayda ve kar maksimizasyonunu sağlamaları sonucu toplumsal refah maksimizasyonu sağlanır. Gerçekçi varsayımlara dayanma iddiasında olan Post Keynesgillere göre, ekonomide varolan kurumlar karar alma birimlerinin karar sürecinde son derece etkilidir ve kararlar çoğunlukla bireysel düzeyde değil, kurumlar düzeyinde verilir (Crotty, 1980: 21). Ekonomik kararları etkileyen en önemli kurumlar büyük firmalar, işçi ve işveren sendikaları, uluslararası kurumlar ve devlettir.

3.7.Gelir Dağılımına Verilen Önem

Post Keynesgiller yatırımları ve dolayısıyla gelir dağılımını ekonomik faaliyetlerin, özellikle büyümenin temel belirleyicisi olarak görürler. Milli gelir işçiler ve girişimciler arasında bölüşülmekte, girişimciler yatırımlarını kar gelirlerine bağlı olarak yapmaktadırlar (Eicher&Kregel, 1975: 1301). Milli gelirin her iki grup arasındaki bölüşümünün değişmesi yatırımları ve buna bağlı olarak büyüme hızını etkiler.

Gelir dağılımı milli gelir yanında enflasyonu da etkiler. Post Keynesgil teoride sınıflar arasındaki bölüşüm mücadelesi enflasyonu tetikleyen temel unsurlardan biridir (Yellen, 1980: 18).

3.8.Tarihsel Zaman Kavramı

Post Keynesgil görüşte ekonomik olaylar mantıksal zaman içinde değil, gerçek tarihi zaman süreci içinde gerçekleşir (Tarshis, 1980: 10). Aslında bir zamansızlık olan mantıksal zamanda ekonomi sürekli dengededir ve bir şok halinde bozulan dengenin sonraki dönemde yeniden oluşacağı varsayılır. Oysa iktisadi analizler değiştirilemeyen geçmiş, bilinmeyen gelecek dikkate alınarak tarihsel zaman içinde yapılırsa dengeye ulaşmak çok güçtür. Çünkü gerçek zaman boyutunda şoklar yaşanabilmekte ve bu şoklar ekonominin gidişatını etkileyebilmektedir. Ekonomi dengeye yönelmekle birlikte sürekli bir dengesizlik içindedir.

4.POLİTİKA TAVSİYESİ

Para ve maliye politikalarının etkinliği konusunda farklı görüşlere sahip olsalar da bütün Post Keynesgiller gerek kısa, gerekse uzun dönemde devletin ekonomiye müdahalesini gerekli görürler.

Nicholas Kaldor ve Basil Moore para politikasının tek başına işsizliği azaltmanın etkin bir yolu olduğuna inanmazlar. Hyman Minsky ve Paul Davidson ise işsizliğin para politikası yoluyla azaltılabileceğine inanırlar (Davidson, 1978: 244-245). Para politikasının başarısı güvenilirliğine ve politika yapıcıların

itibarına bağlıdır. Uygulanabilir ve güvenilir para politikası; amaçlara uygun olarak kullanılan, finansal piyasalara ve girişimcilere eylemlerini para otoritelerinin istediği yönde canlandırma imkanı taniyacak açık sinyaller veren politikadır (Sicsu, 2001: 686).

Post Keynesgiller maliye politikasının gelir bölüşümünü etkileme ve gelir dağılımlı farklarını azaltma açısından etkin bir politika olduğuna inanmakla beraber, geleneksel para ve maliye politikalarının tek başına ekonomiyi tam istihdama ulaştırmayacağını veya tam istihdamın sürdürülmesinde yeterli olamayacağını düşünürler. nkn bu politikalar önceden kararlaştırılmış (discreditationary) harcamaları, özellikle de yatırım harcamalarını tam istihdama ulaşmaya yetecek seviyede canlandıramaz. Ayrıca geleneksel politikalar enflasyonu kontrol altında tutma konusunda da yetersizdirler. nkn enflasyon sadece mallara olan aşırı talepten kaynaklanmaz, işçi ve sermaye sahibi kesimler arasındaki gelir bölüşümü mücadelesi de enflasyonu körükler. Bu yüzden geleneksel politikalar yanında gelirler politikası da önerilir.

5.SONUÇ

Her zaman, her yerde geçerli olan, değişmez kanun ve kuralların varlığına inanmayan Post Keynesgiller, iktisadi analizlerini gerçekçi varsayımlara dayandırma çabası içindedirler. Rasyonel beklentiler varsayımını tümüyle redederek hesaplanabilir risk yerine belirsizliği vurgularlar ve geleceğin insanların kararları doğrultusunda şekilleneceğini savunurlar. Onlara göre geçmişin değiştirilemez ve geleceğin bilinemez olduğu ergodic bir dünyada iktisadi analizler mantıksal zaman değil, gerçek tarihsel zaman göz önüne almarak gerçekleştirildiğinde uzun dönemde dahi tam istihdamı garanti eden otomatik bir mekanizmadan bahsedilemez, piyasa ekonomisi bütün iktisadi sorunları kendiliğinden zemez. Uzun dönemde dahi istikrarsızlıkları önlemek üzere devletin ekonomiyi müdahalesi gereklidir.

KAYNAKÇA

Arestis, Philip (Winter 1987/1988), *'The Credit Segment of a UK Post Keynesian Model'*, Journal of Post Keynesian Economics, 10(2).

Crotty, J. R.(1980), *'Post Keynesian Economic Theory: An Overview and Evaluation'*, American Economic Review, 70.

Davidson, Paul (1991), *'The Role of Contracts and Money in Theory and the Real World'*. Paul Davidson, Controversies in Post Keynesian Economics, Edward Elgar Publishing.

Davidson, Paul (1978), *Money and Real World*, London:Macmillan.

Eicher, A. S., Kregel, J. A. (1975), *'An Essay on Post Keynesian Theory: A New Paradigm in Economics'*, Journal of Economic Literature, 13.

Gram, H. & Walsh, V. (1983), *'Joan Robinson's Economics in Retrospect'*, Journal of Economic Literature, 21.

- Harcourt, G. C. (1988), *Post Keynesian Economics*, Macmillan Press.
- Hicks, J. R.(1980), '*ISLM-An Explanations*', Journal of Post Keynesian Economics.
- Kalecki, M. (1971), *Selected Essays on the Dynamics of the Capitalist Economy*, Cambridge University Pres.
- Lavoie, M. (1984), '*The Endogenous Flow of Credit and Post Keynesian Theory of Money*', Journal of Economics Issues.
- Robinson Joan,(1962) '*Review of H. G. Johnson, Money, Trade and Economic Growth*', Economic Journal.
- Robinson, Joan (1973), '*What Has Become of the Keynesian Revolution ?*'. Joan Robinson, After Keynes, New York.
- Robinson, Joan (1980), *Collected Economic Papers*, Boston:MIT Press.
- Sicsu, Joao (2001), '*Credible Monetary Policy: A Post Keynesian Approach*', Journal of Post Keynesian Economics, 23(4).
- Snowdon, Brian & Vane, Howard & Wynarczyk, Peter (1996), *A Modern Guide to Macroeconomics*, Cheltenham:Edward Elgar Publishing.
- Tarshis, L. (1980), '*Post Keynesian Economics: A Promise That Bounced*', American Economic Review, 70(2).
- Tobin, James (1974), *Milton Friedman's Monetary Framework: A Debate With His Critics*, Chicago University Press.
- Turner, Marjorie S.(1989), *Joan Robinson and the Americans*, New York:M. E. Sharpe Press.
- Williams, Edward E. & Findlay M. Chapman (1986), '*Risk and the Role of Failed Expectations in an Uncertain World*', Journal of Post Keynesian Economics, 9(1).
- Yellen, J. L (1980), '*On Keynesian Economics and The Economics of Post Keynesians*', American Economic Review, 70(2).

**PLANNING E-GOVERNMENT:
CASE OF GAZIANTEP METROPOLITAN**

E-Hükümet Planlaması: Gaziantep Örneği

Yrd. Do. Dr. Berna BALCI İZGİ

Gaziantep Üniversitesi İİBF, İktisat Bölümü, izgi@gantep.edu.tr

Reşit FİSTİKÇIOĞLU

**Gelir Uzman Yrd., Gaziantep Vergi Dairesi Başkanlığı, Denetim
Koordinasyon Müdürlüğü, resitizm@hotmail.com**

ABSTRACT

Information and Communication Technologies (ICT) are critical to improve the competitiveness of states and to meet the demands of its society and economy. In this respect states isolating from their classical bureacucracy, to e-government structures. ICT provides easy and less costly way of operations. Transition is continuing also in local governments. Thus the concept of locality is also changing and municipalities try to develop e-government facilities. The main aim of e-government is to inrease the life standart of it's citizens and to provide easyness in routin works for institutions. Infact many e-government projects offers advantages to the state and to the citizen. Municipalities have the chance and obligation of directing the most important subgroup of e-governments. In this paper, the degree of e-government execution is analized for Gaziantep Metropolitan with a questionnaire. According to the results of the study, Gaziantep Metropolitan is at the second stage (expanded dissemination of information) of e-government.

Keywords: *Internet and communication technologies, e-government, citizen.*

ÖZET

Bilgi ve iletişim teknolojileri devletlerin toplumun ve ekonominin taleplerini karşulamada ve rekabet güçlerini arttırmada kritik öneme sahiptir. Bu kapsamda devletler, klasik bürokratik yapılarından sıyrılarak daha düşük maliyetli ve daha kolay uygulanan e-devlet yapılanmasına yoğunlaşmaktadırlar. Bu dönüşüm yerel yönetimler için de geçerliliğini korumaktadır. Bu nedenle yerel yönetimler de e-devlet uygulamalarını geliştirmeye çalışmaktadırlar. E-devletin temel nedeni insan hayatının standardını yükseltmek ve kurumlara da birçok alanda kolaylıklar sağlamaktır. Belediyelerin e-devlet uygulamalarının yönlendirilmesinde en önemli alt grubu olarak ortaya çıktığı görölmektedir. Bu çalışmanın amacı, dünyada ve Türkiye'deki e-devlet konusundaki yapılanmayı izleyerek, bir vaka analizi olarak da Gaziantep Büyükşehir Belediyesi'nin e-belediyecilik hizmetlerinin hangi aşamasında olduğu ile ilgili bir anket çalışması

yapmaktır. Sonuçlar, Gaziantep Büyükşehir Belediyesi'nin "genişletilmiş bilgi yayımı aşamasında olduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: *Bilgi ve iletişim teknolojileri, e-devlet, vatandaş.*

1. INTRODUCTION:

In today's world there is a transition to information society and a rapid change in every field of economics. Industrial society has left the place to the ICT in society, culture and economy as a whole. In fact what is interrogated is the ineffectiveness of bureaucracy and its clumsiness, red tape apprehension and centralized structure. Developed countries have recovered their institutional bodies with ICT. It affects deeply every field of people's lives, business world and public administration in other words it causes a social transformation. This new period is named as "information age" and societies are named as "information society. Transformation process in developed countries after 1980s, has put flexible, performance, output and citizen oriented, instead of rigid, hierarchical and bureaucratic systems².

The most rapid change in information society is internet structuring. Since the concept of internet has found in USA in 1962, it has developed so much that over 1 billion user is estimated today. This is a very important step for ICT. Expected benefits of internet technology are efficiency in public service, transparency and permanency to increase productivity. The concept of e-government is defined as government's services to the business world and its citizens through the internet and the communication among its own institutions (Saruhan,2003:35). In another definition it is defined as the access to services laid in internet without a time and place limit. Paying taxes, loading and realizing water index information are the examples.

Electronic government depends on ICT. Sharing regulations with public is the prerequisite of being a transparent, trustable and prestigious government. All these procedures are possible with information technologies to be dominant in the model of government. In other words, e-government is the execution of government's obligations towards its citizens and citizens' obligations towards government electronically.

2. MAIN DIFFERENCES BETWEEN E-GOVERNMENT AND CLASSICAL GOVERNMENT

The factors that make e-government new, are mainly material. The main difference from the classical government is about how it functions. Classical government transforms to a structure of correlative governance. In this structure, there needs to be an integration among the government institutions. The transfer of

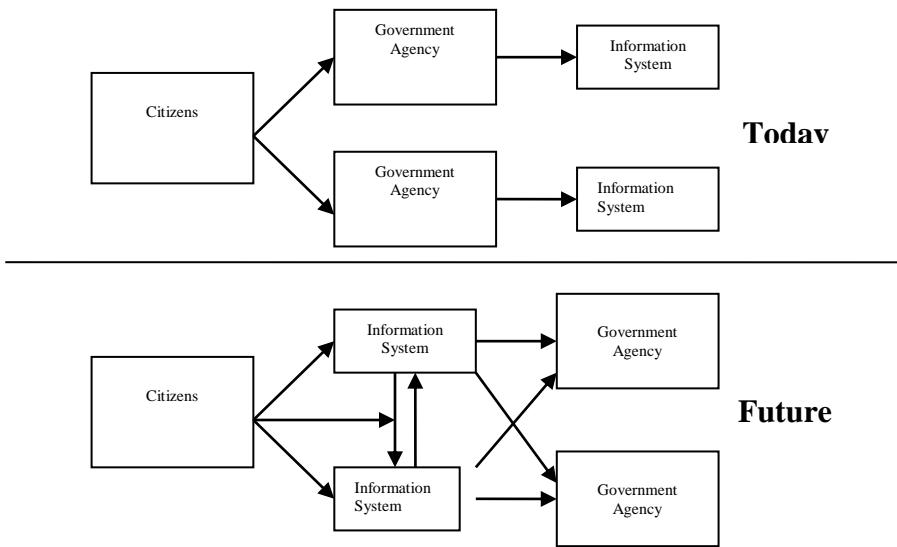
---

² Muhammet Ksecik ve Naci Karkın. (2004). Belediye yneticilerinin ve Meclis yelerinin e-devlete bakışı: Denizli Belediyesi rneği. *Türk İdare Dergisi*, 443:119-140.

the information technologies into this field will provide such integration. The most important contribution of the information technologies is performing the integration of e-government synchronously. Resource and time economies will be accomplished by e-government (Yıldırım and Karakurt,2005:6).

Public bodies, private bodies and citizens are the essential elements of traditional government. However the interaction among these bodies is slightly different from the traditional government. In traditional government, data come up in information system of government. However in e-government, information system functions as an instrument of the interaction. This situation is shown below in figure 1.1. ICT provides elasticity in bureaucracy and information moves faster and staff could decide on time. With the help of specialized systems depending on information, acceptance mechanisms disappear and guidance services and support technologies are used (Tapscott,1998:155).

Figure1.1. Reinventing Government

Tapscott,1998:155

In addition for the very basic processes limitless forms and signatures could be needed. In some instances procedures could last even months and it causes a time loss. As shown in table 1.1 in e-government model, simple procedures could be carried out very rapidly and time is consumed efficiently. These features of e-government applications make it preferable for public bodies. Governments transform to e-governments by using information and communication Technologies and try to improve service quality (Yıldırım and-Karakurt,2005:8). In other words, public bodies try to improve their capabilities and innovativeness. On the other hand if services of the government become optimal by using advanced

technologies, it will affect the government-citizen relations as well. The intent of a democratic government-citizen relationship could be accomplished by evaluating the citizen as a client.

Table 1,1: The Comparison of Classical Government and E-Government

Classical Govzernment	E-Government
Paper based communication	Electronic communication
Pasive citizen	Active client-citizen
Vertical/ hierarchic structure	Horizontal/coordinated network
Time consuming processes	Rapid workprocesses
Data loading by governance	Data loading by citizen
Return of the staff	Automatic audible postal,calling center..
Administrator election periodically	Reel, participating and permanent democracy
Personal based supervision mechanism	Automatic data updating
Cash Flow / check	Electronic fund transfer (EFT)
One type service	Differentiated service
Division and on and off service	Full/permanent service
Higher procedure costs	Low process cost
One way communication	Interaction
Unproductive growth	Productivity Administration
Nationality relationship	Participation relation

Ukan, 2005:9

3. DEVELOPMENT STAGES OF E-GOVERNMENT

Beyond doubt governments should be succesfull in information and communication technologies to become a successful e-government. However, there needs to be a series of development stages to be e-government(www.aspanet.org, s.2, 2002).

3.1. Information Stage

This first stage is all about having a web site. Information is unilateral and interaction possibility exists. Public institutions could only give information in electronic platform. The type of information is name of the institution, adres, mission, investments, organisation chart and vision.

3.2. Expanded Span of Information

Web sites include specific information. Clients are directed to other web sites with related links. There are search engines and e-mail alternatives inside the web site (Erdal,2004:11).

3.3. Interaction Stage

Users could send e-mail and search and download some forms required for the formal procedures (Ukan,2003:49). Additionally users can start work procedures by applying public institutions.

3.4. Stage of Process

The most important characteristic of this stage is the level of interaction. The level of interaction is at the top. Infrastructure has been completed and a lot of work could be done on internet. These works are tax paying, applications, form replication, passport operations, birth and death records, payment of benefits, ticket reservation and payments, biddings, posting private, security and secrecy required works. Electronic signature is legitimized at this stage.

3.5. Integration and Coordination

At this stage general public administration is executed uninterruptedly from a network in an integrated and one-stop structure . Citizens or institutions could reach the services they want from one single portal (Ukan, 2003).

4. PERCEPTION OF E-GOVERNMENT IN MUNICIPALITIES

Municipalities are local governance units. In Turkey there are 81 special provincial administrations, 3225 Municipalities, 35.086 villages, 39.000 local administrations. Municipalities are the most powerfull ones and they use approximately 85% of administration funds which are 15 billion dolars (Kaya,2006).

It is becoming widespread in local authorities except the central authorities. However, generally the applications remain limited with the financially and technically capable ones. In Turkey it has been seen for municipalities that municipal web pages are used for the populist publicity purposes of municipalities instead of services or interaction with the citizens ³.

The municipalities have a different structure from the other government bodies. Any kind of information and innovation reaches to the citizen directly in e-government structuring. Municipalities are accepted as prosperous as far as they can give service of value to their citizens (Türkiye Bilişim Derneği,2004:9). ICT is the main factor of this structurization. E-municipality is defined as the perception of contemporary local administration by using ICT (Henden-Henden,2005.56).

---

³ Kaya Bensghir. (2000). Web'deki Belediyelerimiz: Ankara Bykşehir Belediyesi. *ağdaş Yerel Ynetimler Dergisi*, 9(2):76-90.

One of the main conditions of a local democracy is open manipulation of local and political processes evidently and not secretly and closedly (Wickwar,1970,76). This structure could only be accomplished by e-government. As an assumption, in one of the local administration assemblies decisions could be accepted electronically and public could be participated in with this application. These examples could be increased in budget, expropriation, environment, infrastructure and construction issues. E-government services mainly could provide contributions to national democracy as well as increasing the efficiency of local bodies.

4.1. Advantages of E-Government

The perception of e-government provides important tools in making efficient and transparent administration. This inturn provides rapid evolution in municipality services gradually. In this way it will be possible by the public and municipalities to interact. Thereby, a lot of bureaucratic work will disappear. Timesaving will be possible (www.mersin.bel.tr,2007). Public association will have a new dimension. Some of the advantages of e-government are as follows:

- Timesaving
- Running the procedures without coming to physical places
- Complaints and requests can be followed easily
- All kind of payments can be made in electronic form (property tax, environmet tax, advertisement, occupancy taxetc...)
- Inquiry of building scheme will be possible
- Access to all the services that is needed
- Affirmance and announcements can be made
- Participation to executive questionnaires
- To attain detailed knowledge about municipality facilities and the budget
- Making contributions about their own districts
- Citizen's life quality has been increased with the "cith information system" abot the issues of infrastructure, traffic, cadastre. Unlawful buildings will be averted and city traffic will be managed easily with this way.
- All the contract journals and their results can be followed

In other dimension of the e-government is control in actions. For example; executives could follow workers performances. Additionally they follow the inventories and prevent unthrift in biddings and tax payments. Information recorded in digital forms will be substituted with paper usage. The usage of digital form will create efficiency in costs as well (www.mngbilgisayar.com.tr/dotnetnuke,2007).

5.THE QUESTIONNAIRE

Gaziantep is the biggest city of southeast Anatolia and the sixth biggest city of Turkey. It has a 5600 years of past and the oldest city in the world. In Turkey municipalities are transformed into the statute of “Metropolitans” with the official gazette of 27.06.1987, no: 19500 and the law of metropolitans of number 5216 at 23.07.2004. The questionnaire is conducted in Gaziantep Metropolitan and it’s dependent units. Statistical Package for Social Sciences 13.0 is used in calculations.

5.1. Institutional Structure Of Gaziantep Metropolitan

Institutional structure Gaziantep Metropolitan can be seen below.

Table 1.2. The Institutional Structure Of Gaziantep Metropolitan

Name Of The Unit	Number Of People
Municipal Council	30
Town Council	11
Secretary General	1
Vice Chairman	2
Vice Secretary General	3
Mayor Adviser	4
Metropolitan Chairmanships	15
Branch Manager	60
Metropoliten’s Corporations	5
Administrative Districts	3
First Degree Municipalities In the Borders Of Metropolitan	5

Note: Last update 15.03.2007.

The below information is about the distribution and education of the staff in Gaziantep Metropolitan.

Table 1.3. Distribution Of Staff In Gaziantep Metropolitan

Civil Servant	Permanent Employee	Contract Employee	Total
407	290	80	777

Table 1.4. Education Of Civil Servants In Gaziantep Metropolitan

	Doctorate	Masters Degree	Bachelor Teknik	Bachelor Managerial staff	Associate Degree Technicası	Associate Degree Managerial staff	Technical High School	Normal High School	Primary Education
Total	1	5	44	27	17	46	24	134	109

Establishment, missions and institutional structures of Metropolitans are arranged with the law number 5216 (The Metropolitan Law Of 10.07.2004, number 5216). According to this law the organs of metropolitans are consists of these: 1. Mayor of the metropolitan, 2. municipal council, 3. muncipal committee, 4. Advisers, 5. commissions

5.2. Information and Communication Structure In Gaziantep Metropolitan

Since the usage of internet started in 1993 in our country and it's getting widespread after 1997, the concept of e-municipality shows a paralelim with Turkey's general situation about ict (Kılıç,2006:52).

Gaziantep Metropolitan started it's ICT facilities in 1998 and developed it's web site in 1999. After 2004 services such as information service, debt inquiry, application in internet, mailing with executives were provided. Data link is hired from Türk Telekom and internet service is provided municipal's own institutional network. Main characteristics of ICT structuring:

- In a 256 user network, 250 active computer,
- ORECLE and METAFEUR data bases are used,
- 1 web server,
- 1 mail server,
- 1 Alfa server,
- Network sharing,

The share of ICT in total budget is 0,39 % in Gaziantep Metropolitan. Public relations data are analysed for the purpose of seeing the efficiency of services. 92 messages are taken from citizens and institutions in 2006. From these messages 75 is answered and satisfied. 13 of them is rejected and 4 is forwarded to the other institutions. However over 5000 written application and 567 telephone messages have been taken. Public demand about internet is very low. This low demand may depend on high cost of hiring data link in Turkey, low computer literacy, deficiency of municilalities from internet. When we look over the Strategic Plan of the Metropolitan 2007-2011 projection includes e-government process in it's strategic targets (Strategic Plan,2006:168). Main strategic targets are:

- Efficient communication inside and outside the Metropolitan (in year 2007)

- Making infrastructure for Mobile networks to become widespread
- Developing the web site of the Metropolitan for the purposes of announcing services
- Operations to relay the meetings of the city council on local TV (in year 2009)
- Fullfilling on-line links and information systems about fot the integration of GASKİ,TELEKOM and TEDAŐ (2007-2009),
- Installing a general system for the payments, and all the relevant demands (2007 - 2011),
- Developing the İntranet system among the departments of (2007 – 2009),
- For the decisions of Assembly and council taking averages among the voters (2007 – 2008),
- Actualizing correspondence with other institutions in electronic form (2008 – 2009),

It is very clear that Gaziantep Metropolitan has not completed it's e-service structure yet. Most of the strategic tartgets are planned for the 2007-2009 period.

5.3. Verification of Questionnaire

At this stage of the interviews were applied. Mayor, vice Mayor, secretary general, vice secretary general, general manager of GASKİ and his advisers are included as high level executive positions into survey. Head of departments and directors are the middle level positions. Questionnaires were made face to face. Totally 56 people were taken into interview . 48 out of 56 were taken into evaluation.

Table 1.5. Descriptive Statistics about Participants-1

Group	Variables	Frequency	Percent
Age	20-30	8	16,7
	31-40	18	37,5
	41-50	17	35,4
	51 ve üstü	5	10,4
Gender	Male	32	66,7
	Female	16	33,3
Education Level	Primary school or secondary school	3	6,3
	High school	17	35,4
	Associate degree	7	14,6
	License	20	41,7
	Masters and doctorate	1	2,1
Graduation	Administrative or social	20	41,7
	Technical or engineering	10	20,8
	Health	7	14,6
	Other	11	22,9
Present task	High level executer	4	8,3
	Head of department	7	14,6

	Branch Manager	10	20,8
	Chief	5	10,4
	Civil servant or technical staff	15	31,3
	Other	7	14,6
Total		48	100

All of the high level position were among the male participants. This means that high level position are male dominant.

Table 1.6. Descriptive Statistics About Respondents -2

	Variables	Frequency	Percent
Which department you work in the Metropolitan?	High level positions	5	10,4
	Housing and Urban development	4	8,3
	Accounting and budgeting	7	14,6
	Administrative and financial Works	1	2,1
	Human resources and development	9	18,8
	Municipal police and fire company	2	4,2
	Culture, social services and public relations	7	14,6
	Public service vehicles, traffic and environmental protection	3	6,3
	Water and sewage system	4	8,3
	Other	6	12,5
How long have you worked in that department?	1-5 years	17	35,4
	6-10	17	35,4
	11-15	7	14,6
	16-20	5	10,4
	21 and over	2	4,2
How much you use computer and internet?	I only can use computer	1	2,1
	I can use computer and internet	15	31,3
	I can use computer and internet very well.	30	62,5
	I can't use computer and internet	2	4,2
How long do you use computer average in a day?	0-1 hours	3	6,3
	2-3	20	41,7
	4-5	18	37,5
	6 and over	6	12,5
	I do not use it	1	2,1
How long do you use internet average in a day?	0-1 hours	17	35,4
	2-3	21	43,8
	4-5	4	8,3
	6 and over	3	6,3
	I do not use	3	6,3
Is there a inside network in the Metropolitan?	Yes	35	72,9
	No	2	4,2
	Not in present however operations are going on	11	22,9
Total		48	100

Distribution of publications related with e-government or e-municipality

Variables	Frequency	Percentage
1-3	16	33,3
4-7	9	18,8
8-11	1	2,1
12	6	12,5
I've never read	16	33,3
Total	48	100

Education of the staff about internet usage

All the staff is educated regularly	0	0
Only required staff is educated	6	24
Not yet	7	28
We plan such an education program	12	48
Total	25	100

In tables 1.7., 1.8., 1.11., 1.12., 1.13., 1.14. ve 1.15. variables are grouped according to their averages each variable's standart deviation is given. Averages are between 1 and 5. 1 is I agree, 5 is I do not agree

Questions related with the purpose of internet use

Variables (Opinions)	I strongly agree	I agree	I Partly agree	I disagree	I strongly disagree	S. Dev	Averages
I use internet for the purpose of research and information	25	18	4	1	0	0,74	1,60
For the public service (To present a document or information)	10	20	11	4	3	1,10	2,38
Mailing inside the institution	7	18	17	5	1	0,95	2,48
To receive information from another institution	5	12	16	13	2	1,06	2,90
To analyse act and regulations related with my field	29	13	4	1	1	0,90	1,58
For shopping purposes	2	7	13	14	12	1,15	3,56
Chat, music etc...	5	10	18	13	2	1,04	2,94

Services performed with intranet and network

To meet the demands of citizens	6	1	9	5	7	1,2	2,7
To follow up forms in our own departments	9	1	7	3	7	0,9	2,3
To follow up the correspondence with other institutions	3	5	7	1	7	1,0	3,3
Intranet or and network exists but not used yet	5	4	5	2	1	1,3	3,8

Views of the respondents about the level of e-municipality services

Variables (Opinions)	I strongly agree	I agree	I Partly agree	I disagree	I strongly disagree	S. Dev	Averages
No interactive services on internet at present	25	16	2	3	2	1,08	1,77
Forms could be followed on internet	14	16	14	3	1	1,00	2,19
Operations related with staff could be made on internet	1	1	8	17	21	0,93	4,17
An interactive service does not exist in internet for present time	3	4	7	8	26	1,27	4,04
Citizen could follow up forms in internet	12	10	12	4	10	1,46	2,79
Operations related with staff are done in electronic form	31	7	4	2	4	1,28	1,77
Following social security services	33	5	6	1	3	1,17	1,67
All kind of information related with biddings are available in internet	23	9	11	2	3	1,21	2,02
Applications to biddings could be made in internet	2	3	3	31	9	0,94	3,88
Debt inquiry, information about taxation is available	33	4	0	5	6	1,51	1,90
Giving tax return from the internet	1	1	2	33	11	0,74	4,08
Some kinds of taxes could be paid in internet (visa/EFT)	2	1	2	27	16	0,91	4,13
From the web site of Water and canal administration subscription is provided	0	7	14	18	9	0,96	3,60
Information about water shortages	2	2	6	26	12	0,96	3,92
Payments could be made on the web site of Water and canal administration	2	2	5	25	14	0,98	3,98
Denouncement and complaints could be made about Municipal police	21	10	4	6	7	1,51	2,33
Announcements could be seen on internet	1	3	7	31	6	0,82	3,79
Marriage applications on internet	2	1	15	22	8	0,93	3,69
Complaint and problems on internet	31	7	1	5	4	1,36	1,81
Correspondence among the institutions could be made on network	5	5	30	6	2	0,90	2,90
Presentations about the geographical system and information system is available	3	5	24	12	4	0,96	3,19
Construction and certificate application and presentations are available	1	1	22	16	8	0,87	3,60
Prices of land are updated periodically	0	2	23	16	7	0,79	3,58
Construction costs and erosion ratios are available on internet	0	2	17	21	8	0,79	3,73
Adres informatinsystem is available on internet	1	9	20	12	6	0,98	3,27

Views Of The Respondents About Level Of Preparation Of E-Services

E-municipality structure is ready	23	11	9	3	2	1,15	1,96
E- municipality structure is ready and is partly applied	13	21	10	3	1	0,96	2,13
Big part of the e-municipal services are used	3	6	6	24	9	1,12	3,63
There needs some time because the staff and technical infrastructure are not ready yet.	2	16	7	19	4	1,11	3,15
There needs some time because technology is not ready	0	11	7	27	3	0,92	3,46

Views Of The Respondents About The Obstacles to e-municipality

Inefficiency of technological infrastructure	7	10	2	26	3	1,26	3,17
Inefficiency of qualified staff	15	17	6	10	0	1,12	2,23
Financial capabilities	5	6	5	26	6	1,18	3,46
Bureaucratic strength inside the institution	13	14	8	11	2	1,24	2,48
Official capabilities	4	8	9	24	3	1,09	3,29
Internet security and hackers	10	21	7	8	2	1,12	2,40
Citizens adaptation	14	18	11	4	1	1,02	2,17
Lack of coordination among the departments	5	8	13	19	3	1,11	3,15

Views Of The Respondents About The Benefits Of The E-Services In Municipalities

It accelerates the speed of services	34	11	1	2	0	0,74	1,40
It provides coordination inside the institution	23	20	4	1	0	0,73	1,65
It increases trust element towards the municipality	27	8	5	7	1	1,21	1,90
It increases the interaction with citizens and strenghtens the democracy	24	15	3	5	1	1,08	1,83
It provides transparency in administration and decreases the corruptions	24	13	5	5	1	1,10	1,88
It decreases the costs of bureaucracy provides efficient use of resources	38	6	3	0	1	0,78	1,33
It decreases the staff's responsibilities	22	16	6	3	1	1,01	1,85
It decreases the nepotism in procedures	23	15	6	3	1	1,02	1,83
Beter communication with mayors for the public	24	10	7	6	1	1,17	1,96

As a conclusion, we can derive that there is overemployment in Gaziantep Metropolitan(Fıstıkioğlu,2007:117). This is in fact the problem of many institutions in Turkey. This over employment actually is hidden unemployment. Although hidden unemployment does not have any contribution to production it is included in cost accounting of that production. E-government facilities may be a way to obtain optimal employment equilibrium.

6. RESULTS AND DISCUSSIONS

The purpose of the study was to analyze the level of ICT in Gaziantep Metropolitan. One of the main findings is that the structurization in Gaziantep Metropolitan is male dominant. there is a lack of a search engine and virtual conferences and city-geographical information system. It has been seen from the questionnaire that there hasn't been an interactive service for tax debts yet. According to the questionnare, there is no password mail service and message service. Sixtynine percent of respondents said that they use network to pass the demands to the related department. Besides these there are three different e-mail adress giving interactive service about gaining information. There is no other mail

service between the administration and the citizens. There is no means of payment of taxes and the other charges for the public yet.

Another important finding is that, 90 % of the respondents were using internet to search and attain knowledge. The percentage of using of public service is only 63%. We can derive that there has not been a e-service culture yet. There is no "Activity Report" application yet. Activity reports are written and distributed to the staff only. Citizens could not reach this service. Activating this service will provide transparency in administration.

Water and canal system Administration (GASKİ) is also available from internet. Information about institutional structure, water resources, biddings and subscription inquiry, debt inquiry, denouncements could be made. However debt payments can't be made yet. Site is prepared in Turkish language. However English version is also available. Applications could easily be followed on internet. Questionnaires related with water quality and service are daily provided to citizens. Geographical map of the city and infrastructure map are also available. However in interviews it is explained as starting in 2-3 months. Organisation scheme is available but no personal e-mail addresses exists. Governance can be achieved by decreasing bureaucracy between executives and citizens.

It can be concluded from the questionnaires that Gaziantep Metropolitan is at the second stage (expanded dissemination of information) of e-government stages. The structure of the web site of the Metropolitan gives information about the city and metropolitan's historical development, and their geography. The Metropolitan is at the initial stages of e-transition. The success of the Metropolitan depends on performance of the executives. This questionnaire gives insight to some opportunities of evaluations related to the future.

REFERENCES

- Erdal, M. ,(2005). E-Culture In Getting E-Government Applications Widespread. www.bilgiyonetimi.org/cm/pages/mkl_list.php, (10.12.2005).
- Erdal, M., (2004). Electronic Governmet: E-Turkey andInstitutional Transition. 1.Edition, Filiz Bookstore, İstanbul, pp.4-8.
- Fıstıkçioğlu,R., (2007). E Government Applications and E- Municipality: The Case of Gaziantep Metropolitan, Master Thesis, Gaziantep University Institute of Social Sciences.
- Gaziantep Metropolitan.(2006). 2007-2011 Stratejic Plan, Gaziantep, ss.167-175.
- Henden, H.B.,(2005). Place and Importance Of E-Municipality In Participatory Local Governance, www.insanbilimleri.com/makaleler/, (25.05.2006)

Henden, H.B. ve Henden R.,(2005). Change In Local Governance Services and E-Municipality, Electronic Social Sciences Journal, 4(14):48-66.

Kaya, E.,(2006). Efficient Use Of Sources In Local Governance. www.pendik-bld.gov.tr/tr, (11.10.2006)

Kayalı, İ.,(2006). The Impact Of Tecnological Change On Social Structures, www.tbd.org.tr/sayi_72_html/makale_2.html, s.4., (15.02.2006)

Kılıç, .,(2006). E-Government Applications In Municipalities: The Case of Kayseri Metropolitan. Master Thesis,, Mustafa Kemal University Social Sciences Institute, Hatay, ss.32-44.

Kuran, H.N.,(2005). E-Government: Suggestion of Analysis and Model. 1.edition, İstanbul Bilgi University, İstanbul, s.28.

Saruhan, Ő.C.,(2003). E-Service Apprehension In Public and A Case Study:The University Of Marmara Social Sciences Institute. İstanbul University Political Sciences Faculty Panel Discussion On Electronic Government, Erdal, M. (Ed.), İstanbul, s.35.

Tapscott, D. (1998). Dijital Economy. Ko, E. (ev.), Buğdaycı, A. (Ed.), 1.edition, Ko Sistem Yayınları, İstanbul, s.154-156.

Türkiye Bilişim Derneği,(2004). E-Government, II.Turkey Informatics Association, Report Of E-Municipality. Ankara, s.9.

Ukan, ., (2003). E-Governmet and E-Democracy and Turkey. Literatür Yayıncılık No: 95, İstanbul, ss.40-49.

Wickwar, H., (1970). The Political Theory of Local Government. University Of South Carolina Press.

Yıldırım, H. ve Karakurt, E., (2005). E-Government and It's Applications. Journal Of Industrial Relations and Human Resources, 6(1):5-12.

10.07.2004, Act No:5216 Metropolitan Law

www.aspanet.org/egoverment/stages.htm, s.2. (12.04.2004) ,The five stages of e-government. (2005).

www.mngbilgisayar.com.tr/dotnetnuke/e-belediyecilik/tabid/81/Default.aspx, s.3. E-Municipality, (02.01.2007)

Project of e-municipality,2007, www.mersin.bel.tr/e-belediye.asp. (15.01.2007)

POLİSLERDE TÜKENMİŞLİK: BAZI DEMOGRAFİK DEĞİŐKENLER AISINDAN K.MARAŐ EMNİYET MÜDÜRLÜĞÜ'NDE BİR ARAŐTIRMA*

Burnout in Police Unit: Research in Kahramanmaraő Police Department on Certain Demographic Variables

Yrd. Doç. Dr. Abdullah SOYSAL

Kilis 7 Aralık Üniversitesi, İİBF, İőletme Bölümü

ÖZET

Günümüz iş ortamında çalışan bireylerde alıőma Őartlarından doğan fiziksel ve duygusal çöküő olarak kendini gösteren tükenmişlik, özellikle insan iliőkilerinin yoğun olarak yaőandığı çalışma alanlarında etkisini daha fazla gösterebilmektedir. Bu alıőmada, K.Maraő ilinde yoğun iş temposu içerisinde görev yapan emniyet personelinin tükenmişlik düzeyini bazı demografik deđiőkenler (yaő, cinsiyet, medeni durum, rütbe, çalışma süresi, öğrenim durumu, çalışma sistemi, alınan takdir ve taltif ve mesleğin ekonomik getirisi) açısından belirleme amacı güdülmüőtür.

Araőtırmada, anket yöntemi esas alınmıő ve tükenmişlik düzeyini belirlemek için Maslach ve Jackson (1981) tarafından geliőtirilen "Maslach Tükenmişlik Ölçeği" ve demografik bilgiler için de "Kişisel Bilgi Formu" kullanılmıőtır. Anket sonuçlarının değerlendirilmesinde SPSS paket programı kullanılmıőtır. Araőtırma sonucunda, araőtırma kapsamındaki polislerin bağımsız deđiőken olan demografik deđiőkenlere göre tükenmişlik düzeyleri istatistiksel olarak analiz edildiğinde; yaő, medeni durum, meslekte çalışma süresi, öğrenim durumu, çalışma sistemi, takdir ve taltif alma ve mesleğin ekonomik tatminkârlığı deđiőkenlerinin anlamlı farklılığıa sahip oldukları belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Polis, Tükenmişlik, Duygusal Tükenme, Duyarsızlaşma, Kişisel Başarı Duygusunda Azalma

ABSTRACT

The exhaustion, which presents itself as physical and emotional decadence, emerged from working conditions in individuals working in today's business environment, shows its effect especially in work areas where intensive interactions with people are faced. In this study, exhaustion level of police unit working in Kahramanmaraő district, with an overwhelming duties, has been tried to determine in terms of certain demographic variables (age, gender, marital status, service rank, employment period, education status, work system, received appreciation and rewards and economic yield of the career).

In the research, questionnaire method had been utilized and "Maslach Exhaustion Measure" has been used to determine exhaustion level developed by Maslach and Jackson (1981), and "Personal Information Form" has been used for the demographic information. SPSS program had been used in evaluation of the survey results. In the research results,

when the exhaustion levels of police units in the research's scope has been analyzed statistically according to demographic variables, which are independent variables; it had been determined that following variables has a significant importance: age, marital status, employment period, education status, work system, receiving appreciation and rewards, and economic satisfaction of the profession.

Keywords: *Police, Exhaustion, Emotional Exhaustion, Desensitization, Reduction in Personal Success Feelings*

*Bu makale, VII. Kamu Yönetimi Forumu'nda (Ekim-2009) sunulan bildirinin geliştirilmiş halidir.

1. GİRİŐ

İş, insan yaşamında önemli bir yere sahip olan, bireylere toplum içinde belli bir rol, yer ve ekonomik yarar sağlayan, bireyin uyanık kaldığı sürenin büyük bir kısmını dolduran bir uğraő olarak tanımlanabilir (Serinkan ve Barutçu, 2006: 241). Dolayısıyla işi sadece ekonomik yönüyle ele almak hatalı olacaktır. Çünkü insan için iş, sağladığı ekonomik olanaklar dışında, sahip olduğu potansiyeli dışarıya yansıtılabilmek, toplumda yer ve rol sahibi olmak, saygınlık kazanmak (Soysal, 2008: 5), sosyo-psikolojik ihtiyaçlarını gidermek ve kişiliğinin gelişmesine ve mesleki sosyalleşmesine olanak sağlamak için gerekli olan temel toplumsal kurumların başında gelmektedir (Barutçu, 2003: 41). İnsanlar yaşamlarının büyük bir kısmını iş ve işle ilgili faaliyetleri düşünerek geçirmektedir (Sökmen, 2005: 3). Bu durum ister istemez çalışanın iş sürecinde ya da sonucunda oluőan olumsuz fiziksel ve psikolojik etkenlere maruz kalmasına yol açmaktadır. Özellikle kötü yönetim, ekonomik sıkıntılar, işyeri şartlarının olumsuz olması, çıkar çatışmaları, kişisel sorunlar, yapı ve sistemden kaynaklanan bozukluklar vb. gibi etkenler çalışanın iş yaşamında verimsiz olmasına, işe devamsızlığına ve çeşitli hastalıklarla karşı karşıya kalmasına neden olabilmektedir (Albrecht, 1988: 50). Bu bağlamda çalışanların gerek fizyolojik gerekse psikolojik ve sosyal yönden sağlığını olumsuz etkileyerek onları işten ayrılmaya kadar götüren strese bağlı en önemli sorunlardan biri de tükenmişliktir. Tükenmişlik, örgüt ve birey açısından ağır ve ciddi sonuçları beraberinde getireceği için önlenmesi gereken bir durum olarak kabul edilmektedir (Avőaroęlu vd.,2005: 116). Bu bağlamda meslek grupları içerisinde en fazla tükenmişlik sendromuna maruz kalan mesleklerin başında polislik gelmektedir. Özellikle düzensiz ve yoğun çalışma koşulları, görevden kaynaklanan maddi ve psikolojik riskler, hizmet verilen kesimlerin oldukça ağır sorunları vb. gibi etkenler polislik mesleğini yapan kişiler üzerinde telafisi oldukça zor olumsuzluklar (verimliliğin azalması, işe gitme isteğinin azalması, işte kendini yetersiz hissetme, sağlık sorunları, uygun olmayan kararlar, öfke vb.) bırakabilmektedir. Dolayısıyla toplumun can ve mal güvenliğini her türlü zor şart içerisinde özveri ile yerine getirmeye çalışan polislerin, yaşadıkları tükenmişlik durumlarının dikkatle ele alınması ve buna yönelik acil çözümlerin somut bir şekilde hayata geçirilmesi gerekmektedir.

Bu alışmada, K.Maraş ilinde yoğun iş temposu içerisinde görev yapan emniyet personelinin tükenmişlik düzeyini belirleme ve bazı demografik değişkenler (cinsiyet, yaş, medeni durum, rütbe, çalışma süresi, öğrenim durumu, çalışma sistemi, takdir ve taltif ve mesleğin ekonomik getirisi) yönünden bir farklılık olup olmadığını saptama amacı güdülmüştür. Çalışmanın teorik kısmında tükenmişlik kavramı ve kapsamı, tükenmişliğin teorik erevesi ve polislik mesleği ve tükenmişlik konuları ele alınmıştır. Araştırma kısmında ise Kahramanmaraş Emniyet Müdürlüğü'nde görev yapan polislerin tükenmişlik düzeyini bazı demografik değişkenler (yaş, cinsiyet, medeni durum, rütbe, çalışma süresi, öğrenim durumu, çalışma sistemi, alınan takdir ve taltif ve mesleğin ekonomik getirisi) açısından bir farklılık olup olmadığı ortaya konmaya çalışılmıştır.

2. TÜKENMİŞLİK KAVRAMI VE KAPSAMI

Tükenmişlik kavramı ilk kez 1974 yılında H. Freudenberger tarafından kullanılmış ve insanların aşırı çalışmaları sonucu işlerinin gereklerini yerine getiremez bir duruma gelmeleri anlamını taşıyan ‘‘duygusal tükenme’’ durumu olarak nitelendirilmiştir (Köse ve Glova, 2006: 255). Freudenberger'in ücretsiz çalışanlar üzerinde yaptığı çalışmada, tüm olumsuz koşullara ve toplum için çok gerekli hizmet vermelerine rağmen gereken yardım, ilgi ve takdiri gremeyenlerde tükenmişliğin görüldüğü ortaya çıkmıştır (Serinkan ve Barutçu, 2006: 244). Tükenmişlik ile ilgili günümüzde en yaygın kabul gören tanım, C. Maslach'a aittir. Maslach'a göre tükenmişlik, ‘‘işi gereği insanlarla yoğun bir ilişki içerisinde olanlarda görülen duygusal tükenme, duyarsızlaşma ve düşük kişisel başarı hissi’’ şeklinde tanımlanmaktadır (Maslach ve Zimbardo, 1982: 3). Bu anlamda Maslach ve Jackson (1986) tükenmişliği, kişinin; (a) *duyarsızlaşma* (tükenmişliğin kişiler arası boyutunu temsil etmekte ve kişinin hizmet ettiği veya bakımını yaptığı veya birlikte görev yaptığı kişilere karşı negatif, katı, alaycı, duygusuz bir tavır geliştirmesi veya onlardan uzaklaşması hali), (b) *duygusal tükeniş* (tükenmişliğin bireysel boyutunu belirtmekte ve duygusal tükenme (iş düşünüldüğünde yorgunluk hissetme ve fiziksel tükenme (uykuda azalma, üşüme, baş ağrıları, sancı yaşaması) olarak kendini göstermekte ve (c) *azalan kişisel başarı duygusu* (kişinin yeterlilik ve başarıya ulaşma duygusunda azalma) olarak üç boyutlu bir psikolojik sendrom durumu olarak tanımlamışlardır (Komala ve Ganesh. 2007: 124; Tepeci ve Birdir, 2003: 960).

Maslach ve diğerlerine (1996) göre tükenme, mesleki streten farklıdır. Mesleki stresin tanımsal özelliğine bakıldığında, mesleki talepler ile mevcut başa çıkma kaynakları arasında bir dengesizlik durumu söz konusudur. Bu anlamda Lloyd ve King (2004), tükenme kavramının daha çok işine karşı etkinlik ve başarma duygusu taşıyan personelin işine olan bağlılığında tükenme hissi yaşaması ile ilişkili olduğunu belirtmişlerdir (Lloyd ve King, 2004: 752). Dolayısıyla tükenme, genellikle kronik stresin bir sonucu olarak dşnlmektedir.

Tükenmişlik kavramı ile ilgili çeşitli tanımlamaları aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür. Berns (1984) tükenmişliği, kişinin işinin zgn anlamı ve amacından uzaklaşması ve hizmet götürdüğü insanlarla artık gerçekten

ilgilenemiyor olması durumu (Berns, 1984:132); Cotton (1990), stresle etkin şekilde başa çıkmadaki başarısızlığın sonucu (Kaçmaz, 2005: 29); Cherniss (1980) ise, kişinin aşırı stres ya da doyumсузулуđa yaptığı işten soğuma biçiminde gösterdiği bir tepki olarak tanımlamıştır (Avşaroğlu vd., 2005: 116). Yani tükenmişlik, kişinin işte devam eden stres halinin bir sonucu olarak sürekli olarak kazanmış negatif bir durumdur (Ahola vd., 2006: 11). Bu kapsamda tükenmişlik genellikle, bireyin ters giden bir şeyin olduğu fakat buna inanmayı reddettiği durumda gelişen bir olgudur. Yani bu, kişisel kaynakların sona dayandığı, günlük olaylar karşısında sürekli bir ümitsizlik ve olumsuz düşüncenin yer aldığı, yaşam enerjisinin tükenmiş şeklidir (Barutçu ve Serinkan, 2008: 545).

Fawzy ve diğerleri (1991) tükenmişliği dört evre ile tanımlama yoluna gitmişlerdir (Fawzy vd., 1991: 119). Birinci evre, *şevk ve coşku evresi* olup, bu evrede yüksek bir umutluluk, enerjide artma ve gerçekçi olmayan boyutlara varan mesleki beklentiler söz konusudur. Bu evrede kişi için mesleği her şeyin önündedir; uykusuzluğa, gergin çalışma ortamlarına, kendine ve yaşamın diğer yönlerine zamanını ve enerjisini ayıramayışına karşı üstün bir uyum sağlama çabası vardır (Kaçmaz, 2005: 30). İkinci evre, *durağanlaşma evresi* olup, bu evrede artık kişinin istek ve umutlarında bir azalma olur. Kişi, mesleğini uygularken karşılaştığı güçlüklerden, daha önce umursamadığı ya da yadsıdığı bazı noktalardan giderek rahatsız olmaya başlamıştır. Bu evrede “işten başka bir şey yapmıyor olmak” sorgulanmaktadır. Çünkü yapılan iş, kuramsal ve pratik tüm yönleri ile kişinin varoluşunu tamamen dolduramamıştır (Oruç, 2007: 24). nc evre ise *engellenme evresidir*. Bu evrede başka insanlara yardım ve hizmet etmek için çalışmaya başlamış olan kişi, insanları, sistemi ve olumsuz çalışma koşullarını değiştirmenin ne kadar zor olduğunu anlar. Bu aşamada kişi yoğun bir engellenmişlik duygusu yaşar. Son evre ise *umursamazlık evresidir*. Bu evrede kişide, çok derin duygusal kopma ya da kısırlaşma, derin bir inançsızlık ve umutsuzluk gözlenir. Kişi mesleğini ekonomik ve sosyal güvence için sürdürmekte fakat ondan zevk almamaktadır. Böyle bir durumda iş yaşamı kişi için bir doyum ve kendini gerçekleştirme alanı olmaktan çok uzak, kişiye ancak sıkıntı ve mutsuzluk veren bir alan olacaktır.

Tükenmişliğe yaş, cinsiyet, medeni durum, ocuk sayısı, kişisel beklentiler ve arzular, kişilik özellikleri ve performans gibi değişkenlerin önemli oranda neden olduğu bildirilmiştir (Avşaroğlu vd., 2005: 117; Izgar, 2001). Özellikle iş yükünün ağır, günlük çalışma sresinin uzun olup çalışma koşullarının olumsuz olarak algılanması tükenmeyi etkilemektedir (Berns, 1984: 134). Özellikle vardiyalı çalışma, maaş, statü, işteki değişiklikler, için çok yönlülüğü ya da çeşitliliği, için fiziksel ya da zihinsel güçlüğü, fazla sorumluluk (Serinkan ve Barutçu, 2006: 244) ve olumlu geribildirim eksikliği (Komala ve Ganesh, 2007:124) gibi işle ilgili değişkenlerin de çalışanlarda tükenmişliğe neden olabilmektedir Bunun yanında demokratik ve katılımcı olmayan, hiyerarşik, merkeziyetçi ve bürokratik bir yönetim anlayışının olması, objektif ödüllendirme araçlarının eksikliği, güvensizlik (Fawzy vd., 1991: 119), rol belirsizliği ve atışması, zaman baskısı (Ahola vd., 2006: 12), yeteneklerini gösterememe, aşırı yasaklar, yöneticilerden destek alamama, rekabetin engellenmesi ve çalışanların terfi ve mesleki gelecek

konusunda belirsizlik yaşamaları da (Demir, 1999: 10) tükenmişlik duygusunu arttıran diğer unsurlar olarak ifade edilebilir.

Ampirik araştırmalar göstermektedir ki tükenme kişisel, örgütsel ve hizmet düzeylerini içeren çeşitli düzeylerde negatif çıktılarla sonuçlanabilir. Kişisel düzeyde tükenme, çeşitli negatif fiziksel ve akıl sağlığı problemleri ile sonuçlanabilir (Komala ve Ganesh, 2007: 125-126; Brewer ve Clippard, 2002). Yani tükenmişlik ile kişi; yorgunluk, bitkinlik, baş ağrıları, uyku bozuklukları, kilo kaybı gibi psikofizyolojik belirtiler; çabuk öfkelenme, kronik sinirlilik, hayal kırıklığı, huzursuzluk, sabırsızlık, değersizlik, boşluk ve anlamsızlık hissi gibi psikolojik belirtiler gösterebilecektir. Örgütsel düzeyde tükenme, örgütsel bağlılıkta ve iş tatmininde azalma ile sonuçlanabilir (Courage ve Williams, 1987; Barutçu ve Serinkan, 2008: 547). Böylece tükenme ile kişide, hata yapma, erteleme ya da sürüncemede bırakma, işe geç gelme, izinsiz olarak ya da hastalık nedeniyle işe gelmeme, işi bırakma eğilimi, hizmetin niteliğinde bozulma, kaza ve yaralanmalarda artış, meslektaşlara ve hizmet verilen kişilere, mesleğe vb. karşı bir alaycı tavır sergileme, kuruma ilginin azalması gibi davranışsal uyumsuzluklar kendini gösterecektir (Constable ve Russell, 1986: 24; Brewer ve Clippard, 2002).

Tükenmişlik sendromu yaşayan kişi içinde kronik duygusal stresle başa çıkmada acizdir ve bu acizliğin ve başarısızlığın özünde düşük moral, azalmış performans, işe gelmeme, ve yüksek işgücü devir hızını kapsayan çok sayıda olumsuz durum vardır (Lloyd ve King, 2004: 753). Diğer taraftan kişi içinde ilerlemediğini, hatta gerilediğini düşünür, harcadığı çabanın bir işe yaramadığına inanır, gizilgcnn (potansiyel) yetersizliğini görüp yıldınlığa düşebilir (Torun, 1996: 45). Hizmet düzeyinde ise araştırmalar göstermektedir ki tükenme, müşterilere hizmetin veya dikkatin kalitesini düşürmektedir. Böylece müşteri kalitesiz hizmetten dolayı tatminsizlik yaşamakta ve bu ise rekabet edilen diğer işletmenin güçlenmesine katkı sağlamaktadır (Komala ve Ganesh, 2007: 126). Yapılan alışmalar tükenmenin iş kaybından, aile içi ilişi sorunlarına, psikosomatik hastalıklardan alkol-madde-sigara kullanımına ve hatta uykusuzluk, depresyon gibi ruhsal hastalıklara kadar uzanan çok çeşitli ciddi sonuçları olduğunu göstermektedir (Kaçmaz, 2005: 29).

3. TÜKENMİŞLİK: TEORİK ÇERÇEVE

Ülkemizde ve dünyada bu konuda yapılan araştırmalara bakıldığında, ilk deneysel çalışmalar yalnız direkt kişilikle ilgili olduğu yönündeyken, son yıllarda yapılan çalışmalar genelde organizasyonel faktörlerin neden olduğu tükenmişlik üzerine odaklanmaktadır Bu konuda diğer bir görüş de hem organizasyonel ve hem de kişisel problemlerin tükenmişliğe neden olduğu ve tükenmişliğin çok boyutlu kompleks bir fenomen olduğu yönündedir (Kaçmaz, 2005: 30). Tükenmişlik ile ilgili literatüre bakıldığında farklı meslek grupları için (doktorlar, hemşireler, banka çalışanları vb.) oldukça fazla sayıda çalışmaya rastlamak mümkün. Fakat polislerde tükenmişlik ve tükenmişlik düzeyini demografik değişkenlerle inceleyen çalışmaların oldukça az olduğu söylenbilir. Bizim bu çalışmamızdaki amaç

Özellikle bu bilgi açığını kapatmak ve bu konuda gelecek çalışmalara ışık tutmayı sağlamaktır.

Bu kapsamda literatürde tükenmişlik düzeyini demografik değişkenlerle ele alan çalışmalara bakıldığında; Srvegil ve Budak'ın (2006) Dokuz Eylül Üniversitesi İ.İ.B.Fakültesinde 185 akademik personel üzerinde tükenmişlik düzeyleri ile ilgili yapmış oldukları araştırmada; kadınların duygusal tükenme düzeyinin erkeklere nazaran daha yüksek olduğu, akademik unvan değişkeninin tükenmişliğin tüm boyutlarında farklılaştığı bulgularına rastlanmıştır (Srvegil ve Budak, 2006: 237).

Avşaroğlu vd.'nin (2005) Konya'da toplam 173 ğretmen üzerinde yapmış oldukları araştırmada, öğretmenlerin yaş değişkenine ve iş deneyimi değişkenine göre tükenmişlik düzeylerinde anlamlı düzeyde farklılaşma olduğu belirlenmiştir (Avşaroğlu vd., 2005:115).

Murat'ın (2003), 79 emniyet mensubunda tükenmişlik düzeyini belirleme amacıyla yapmış olduğu çalışmasında, polislerin tükenmişliğin duygusal ve kişisel başarı alt boyutlarında orta düzeyde, duyarsızlaşma alt boyutunda ise düşük düzeyde bir tükenmişlik yaşadıkları saptanmıştır. nvanlarına ve mesleği yapıyor olma nedenlerine göre emniyet görevlileri arasında duygusal ve kişisel başarı şeklindeki tükenmişlik puanları arasında anlamlı bir fark saptanmıştır. Üstlerinden takdir görme durumlarına göre emniyet görevlilerinin tükenmişlik puanları arasında duygusal tükenme ve duyarsızlaşma şeklindeki alt boyutlarda anlamlı farklılık olduğu belirlenmiştir. Emniyet görevlilerini en çok rahatsız eden durumların başında ise, ekonomik yetersizlik, üstlerinden memnuniyetsizlik ve siyasi müdahaleler gibi sorunların geldiği gözlenmiştir (Őanlı, 2006: 32).

Serinkan ve Barutçu'nun (2006) Denizli'de Organize Sanayi Bölgesindeki şirketlerde çalışan 80 yönetici üzerinde motivasyon ve tükenmişlik düzeylerine ilişkin yapmış oldukları araştırmada, çocuklu ve çocuksuz yöneticiler arasında tükenmişlik düzeylerinde anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Aynı araştırmada mesleğini isteyerek seçen ve istemeyerek seçen yöneticiler arasında tükenmişlik düzeyleri açısından anlamlı bir farklılık bulunmamıştır (Serinkan ve Barutçu, 2006: 250-251).

Őanlı'nın (2006) polisler üzerinde yaptđı araştırmada, cinsiyetlerine, medeni durumlarına göre tükenmişliğin farklı olmadđı ve yaşın artmasıyla tükenmenin azaldđı bulgulanmıştır (Oruç, 2007: 69-71).

Torun'un (1996) 41 trafik polisini de içeren farklı meslekten toplam 210 kişi üzerinde tükenmişlik, aile yapısı ve sosyal destek ilişkisi konulu araştırmasında; tükenmişliğin aile yapısı ve sosyal destekle ilişkili olduğu belirlenmiştir. Diğer taraftan aynı araştırmada demografik değişkenlerden, yaş, çalışma süresi, gelir düzeyi, ocuk sayısı, cinsiyet, medeni durum ve unvan değişkenlerin tükenmişlik boyutlarından canlılık, katılık ve başkalarına ilgi ile ilişkili olduğu bulgulanmıştır (Oruç, 2007: 39).

Gaines ve Jermier'in (1983) polis merkezlerindeki 169 polisin tükenmişliğini stres ve çeşitli değişkenler açısından inceledikleri çalışmalarında, polislerin medeni durumlarının ve mesleki deneyim sürelerinin tükenmişlik

düzeylei üzerinde etkisi olmadığı, birimler arasına göre araştırma biriminde çalışanların tükenmişlik derecelerinin masa başı görevi bulunanlardan daha düşük olduğu saptanmıştır. Meslekte ilerleme ve ücret değişkenlerinin ise, tükenmişliği anlamlı yönde etkileyen en belirgin faktörler olduğu tespit edilmiştir. Yine Kop, Euwema ve Schaufeli'nin (1999) 358 Hollanda polisi üzerinde yapmış oldukları araştırmada, polislerin tükenmişliğin alt boyutları olan duygusal tükenmeyi düşük düzeyde, duyarsızlaşmayı orta düzeyde ve kişisel başarıyı ise yüksek düzeyde yaşadıkları saptanmıştır (Őanlı, 2006: 39).

4. POLİSLİK MESLEĞİ VE TÜKENMİŞLİK

Genel olarak toplumun ve dolayısıyla bireylerin her türlü suça karşı korunması, temel hakların kullanılabilereği bir ortamın sağlanması ve buna aykırı davrananların yakalanarak gereken yasal işleme tabi tutulması için gerekli tüm önlemlerin alınması anlamına gelen “güvenlik”, devletin topluma sunduğu önemli ve vazgeçilmez hizmetlerden olup, devletin adına, devletin otorite yetkisini kullanan güvenlik güçleri tarafından yerine getirilir (Aydın, 2002: 124). Bu anlamda güvenlik güçleri içerisinde yer alan polislik, kamu düzenini ve yurttaşların can ve malı ile temel hak ve özgürlüklerini koruyan ve meşru güç kullanma yetkisine sahip, silahlı bir güç olarak tanımlanabilir (Karatepe, 2004: 259). Polisin sorumluluğu; en geniş anlamda toplumun tamamından en dar kesim olan meskene kadar oldukça büyük bir alana yayılmış durumdadır. Bu kadar geniş bir alanda suç olayları ve tehlikelere karşı özverili görev yapan polislerin ister istemez fiziksel ve psikolojik darbelere maruz kalacağı söylenebilir.

Bu kapsamda tükenmişlik sendromu, başlangıçta gönüllü sağlık personeli arasında, hemşirelerde, öğretmenlerde ve sosyal hizmet alışanlarında ortaya çıkan yorgunluk, hayal kırıklığı ve işi bırakma gibi davranış biçimi olarak tanımlanan bir terim iken, daha sonra yapılan çalışmalarda sendromun birçok farklı işkolunda ortaya çıktığı saptanmıştır (Cordes ve Dougherty, 1993: 621). Yapılan alışmalar, tükenmişlik sendromunun günümüzde hemen hemen tüm sektörlerde ve meslek gruplarında yaşandığını, modern insanın işte daha çok tükendiğini ortaya koymaktadır (Tepeci ve Birdir, 2003: 959). Özellikle doktorlar, hemşireler, polisler, yöneticiler, diş hekimleri, otel çalışanları, banka çalışanları, psikologlar, trafik görevlileri, satış sorumluları ve akademisyenler bu meslek gruplarından bazılarıdır (Karahan vd., 2007: 31; Cemaloğlu ve Őahin, 2007: 467). Yine Amerikan Stres Enstitüsü'nün yaptığı araştırmadan elde edilen sonuçlara göre çeşitli özellikleri sebebiyle insanların hayat sürelerini kısaltma ihtimali olan ve günlük hayat problemleri ile etkili şekilde başa çıkmayı zorlaştıran mesleklerin başında; polislik, öğretmenlik ve hava trafik kontrol memurluğunun geldiği belirlenmiştir (Baltaş ve Baltaş, 1993).

Genel anlamda bireyin iş ortamında karşı karşıya geldiği kişilerle geçirdiği sürenin uzaması, aynı kişilerle sıklıkla etkileşimde bulunması, hizmet verdiği kişi sayısının artması, hizmet verdiği kişilerin ağır sorunları olması ve bu kişilerle kurduğu yüz yüze ilişki, tükenmişlik düzeyini arttırmaktadır (Cemaloğlu ve Őahin, 2007: 467). Bu bağlamda polislik, aktif silahlı görev, görevin riskleri ve

sorumlulukları, fazla çalışmadan kaynaklanan stres ve yorgunluk, ast-üst ilişkisinden kaynaklanan sorunlar, her tür suç olgusu ve suçlularla i ie olma gibi koşulların, birlikte ya da ayrı ayrı yarattığı olumsuzluklarla sürekli yüz yüze gelmek durumunda olan bir meslek grubudur (Cerrah ve Semiz, 2000; www.polislik.net, 2009). Dolayısıyla polislik mesleği de tükenmişliğe en yatkın meslek gruplarından biri olarak değerlendirilebilir.

5.POLİSLERDE TÜKENMİŞLİK: BAZI DEMOGRAFİK DEĐİŐKENLER AÇISINDAN K.MARAŐ EMNİYET MÜDÜRLÜĞÜ'NDE BİR ARAŐTIRMA

5.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırma, K.Maraő Emniyet Müdürlüğü'nde görev yapan emniyet personelinin tükenmişlik düzeyini belirleme ve bazı demografik değerifkenler (cinsiyet, yaş, eğitim, medeni durum, çalışma süresi, çalıştığı bölüm, aylık ortalama nöbet sayısı, rütbe, ocuk sayısı) yönünden bir farklılık olup olmadığını saptama amacıyla yapılmış tanımlayıcı bir araştırmadır.

5.2. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılığı

Araştırmanın evrenini K.Maraő Emniyet Müdürlüğü'nde görev yapan toplam 1200 polis oluşturmaktadır. Emniyet Müdürlüğü'nde çeşitli birimlerde görev yapan, farklı rütbedeki "polis"ler, araştırmanın veri ve bilgi sağlayan tarafını oluşturmaktadır. Araştırmada; gerek zaman ve gerekse finansal zorluklar nedeniyle ana kütleyi oluşturan 1200 polis memurundan 212'si tesadüfi olmayan kolayda örnekleme yöntemi ile seçilmiştir. Örnekleme olarak seçilen 212 polisin 20'sinin anket formları değerlendirilmez nitelikte olduğu için araştırma 192 polis üzerinden gerçekleştirilmiştir. Buna göre anketlerin geri dönüş oranı %90,6'dır. Araştırmanın sadece K.Maraő'ta görev yapan polisler üzerinde gerçekleştirilmiş olması çalışmanın en önemli kısıtını oluşturmaktadır. Bu durum elde edilen sonuçların genellemesini engellemektedir. Araştırmaya kaynaklık eden polislerin, anket sorularını doğru olarak algıladıkları ve doğru yanıtlar verdikleri varsayımı da araştırmanın bir diğer kısıtı olarak belirtilebilir.

5.3. Yöntem

Araştırmada, anket yöntemi esas alınmış ve örnekleme oluşturan katılımcıların bazı demografik değerifkenlere göre tükenmişlik düzeylerini ölçmek için Maslach ve Jackson (1981) tarafından geliştirilen "Maslach Tükenmişlik lğeği" ve demografik bilgiler için de "Kişisel Bilgi Formu" kullanılmıştır. Araştırmada kullanılan Tükenmişlik Envanterini Türkçe'ye Ergin (1992) evirmiştir. Anket üç boyuttan ve 22 maddeden oluşmaktadır. Buna göre, kişinin mesleği ya da işi tarafından tüketilmiş ve aşırı yüklenilmiş olma duygularını tanımlayan duygusal tükenme alt lğeği 8 madde ile (1., 2., 3., 6., 8., 13., 16. ve 20. maddeler); kişinin hizmet verdiklerine karşı, bireylerin kendilerine özgü birer

varlık olduklarını dikkate almaksızın duygudan yoksun biçimde davranmalarını tanımlayan duyarsızlaşma alt ölçeği 6 madde ile (5., 10., 11., 15., 21. ve 22. maddeler) ve insanlarla çalışan bir kimsede yeterlilik ve başarıyla üstesinden gelme duygularını tanımlayan kişisel başarı ise 8 madde ile (4., 7., 9., 12., 14., 17., 18. ve 19. maddeler) ölçülmüştür (am, 1992; Avşaroğlu vd., 2005: 119-120). Duygusal Tükenme (DT), Duyarsızlaşma (D) ve Kişisel Başarı (KB) olmak üzere üç alt boyut içeren Maslach Tükenmişlik Ölçeği'nde puanlama sonucunda alt boyut puanları elde edilmektedir. DT, D ve KB alt boyut puanları, her madde için 1: hiçbir zaman, 5: her zaman olarak 5'li Likert tipi derecelemeğe göre değerlendirilerek elde edilmektedir.

Türkiye'deki geçerlik ve güvenilirlik alışmaları Ergin (1992) tarafından yapılan ölçeğin, üç boyuta ait Cronbach alfa güvenilirlik katsayıları; duygusal tükenme için .83, duyarsızlaşma için .65 ve kişisel başarı duygusunda azalma hissi için .72 olarak bulunmuştur. Yapılan bu araştırmada ise alt ölçeklerin güvenilirlik katsayıları sırasıyla; duygusal tükenme için .83, duyarsızlaşma için .61 ve kişisel başarı duygusunda zamlı hissi için .68 olarak hesaplanmıştır.

Anket 2 bölümden ve 34 sorudan oluşmaktadır. Birinci bölüm; ankete cevap veren katılımcıların demografik özelliklerini belirlemeye yönelik toplam 12 sorudan oluşmaktadır. İkinci bölüm, katılımcıların tükenmişlik düzeylerini bazı demografik yönlerden belirme amacını taşıyan, Likert tipi toplam 22 sorudan oluşmaktadır. Anket verileri SPSS programı kullanılarak analiz edilmiştir. Verilerin analizinde t-testi, tek yönlü Varyans Analizi ve Scheffe F Testi kullanılmıştır. Sonuçların yorumlanmasında .05 anlamlılık düzeyi dikkate alınmıştır.

5.4. Araştırmanın Değişkenleri

Bağımlı Değişkenler: K.Maraş Emniyet Müdürlüğü'nde görev yapan polislerin tükenmişlik düzeyleri.

Bağımsız Değişkenler: Yaş, cinsiyet, medeni durum, rütbe, çalışma süresi, öğrenim durumu, çalışma sistemi, alınan takdir ve taltif ve mesleğin ekonomik getirisi.

5.5. Bulgular

5.5.1. Araştırmaya Katılan Polislerin Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular

Araştırma kapsamındaki polislerin demografik durumları ile ilgili yaş değişkenine bakıldığında; % 38'lik kısmı 31-35 yaş, % 25.5'lik kısmı 36-40 yaş, % 20,8'lik kısmı 26-30 yaş % 9.4'lük kısmı 20-25 yaş, % % 3.6'lık kısmı 41-45 yaş ve % 2.6'lık kısmı ise 46 ve üzeri yaş grubunda olduğu belirlenmiştir. Araştırma kapsamındaki polislerin % 80.2'sinin erkek ve % 19.8'inin ise kadınlardan oluştuğu belirlenmiştir. Polislerin medeni durumları ile ilgili bilgilere bakıldığında

ise, % 86.5'inin evli, % 12.5'inin bekar ve yalnızca % 1'inin ise boşanmış olduğu tespit edilmiştir. Araştırma kapsamındaki polislerin rütbe durumlarına bakıldığında % 76'sının polis memuru, % 12'sinin komiser yardımcısı/komiser, % 10'4'ünün emniyet amiri ve % 1,6'sının ise emniyet müdürü olduğu bulgulanmıştır. Analize dâhil edilen polislerin meslekteki çalışma sürelerine bakıldığında, % 35,4'ü 6-10 yıl, % 28.6'sı 11-15 yıl, %21.4'ü 1-5 yıl, % 12'si 16-20 yıl ve % 2.6'sı 21 yıl ve daha fazla bu meslekte görev yaptıklarını belirtmişlerdir.

Araştırma kapsamındaki polislerin öğrenim durumlarına bakıldığında ise; % 39.6'sı polis okulu+ 2 yıllık yüksekokul, % 18.2'si polis okulu, % 13.5'i polis myo+fakülte, % 8.9'u polis okulu+fakülte, % 5.2'si polis akademisi+fakülte ve yine % 5.2'si polis myo, % 3.6'sı ortaöğrenim ve son olarak % 1.6'sı ise polis okulu+orta kademe amirlik kursu şeklinde öğrenimlere sahip oldukları belirlenmiştir. Araştırma kapsamındaki polislerin, % 62'si 08.00-17.00, % 19.3'ü 12/24, % 7.8'i 3+1, % 5.7'si 12/36 ve % 5.2'si ise 12/12 şeklinde bir çalışma sistemleri olduğunu ifade etmişlerdir. Araştırma kapsamındaki polislerin, % 50.5'i 3, % 20.8'i 4-7 arası, % 3.6'sı 8-10 arası ve % 0.6'sı 11 ve daha fazla takdir belgesi aldıklarını belirtmişlerdir. Buna karşılık % 24.5'i ise hiç takdir belgesi almadığını beyan etmişlerdir. Araştırma kapsamındaki polislerin taltif alma durumlarına bakıldığında; % 40'6'sı 3 kez, % 13.5'i 4-7 arası, % 8.3'ü 8-10 arası, %7.3'ü 11 ve daha fazla taltif aldığını ifade etmişler buna karşılık % 30.2'si ise taltif almadıklarını belirtmişlerdir.

Araştırma kapsamındaki polislere “mesleğiniz ekonomik açıdan sizi ne kadar tatmin ediyor?” şeklinde bir soru yöneltilmiştir. Bu soruya polislerin % 42.2'si orta derecede, % 31.3'ü iyi derecede ve % 4.7'si ise çok iyi derecede tatmin ediyor cevaplarını vermişlerdir. Buna karşılık % 10.9'u tatmin etmiyor ve yine % 10.9'u ise az tatmin ediyor cevaplarını vermişlerdir. Araştırma kapsamındaki polislerin % 72.9'u çalıştıkları bölümün tercih ettikleri bir bölüm olduğunu, %27.1'i ise tercih etmedikleri bir bölüm olduğunu ifade etmişlerdir. Araştırma kapsamındaki evli ve boşanmış olan polisler çocuk sayıları sorulmuştur. Polislerin % 41.7'si 3 ve daha fazla, %34.9'u 1-2, % 10.9'u ise hiç çocuk olmadığını belirtmişlerdir. Polislerin %12.5'i bekar olduğundan bu soruya cevap vermemişlerdir.

Aşağıda Tablo 1'de tükenmişlik ölçeğinin 3 alt ölçeğinden alınan puanların ortalama ve standart sapmaları sunulmuştur. Bu bulgular değerlendirildiğinde; örneklemin duygusal tükenme ve duyarsızlaşma düzeylerinin düşük, kişisel başarı düzeylerinin ise yüksek olduğu söylenebilir.

Tablo. 1: Tükenmişlik Alt Ölçeklerinin Puanları

Alt Ölçekler	N	Ortalama (X)	Standart Sapma
Duygusal Tükenme	192	2,32	,71
Duyarsızlaşma	192	2,20	,52
KişiselBaşarı Duygusunda azalma	192	3,70	,49

5.5.2 Araştırmaya Katılan Polislerde Tükenmişlik Düzeyinin Bazı Demografik Değişkenler Açısından Araştırılmasına Yönelik Bulgular

Bazı demografik değişkenler açısından araştırma kapsamındaki polislerin tükenmişlik düzeyi ile ilgili bulgular aşağıda sunulmuştur. İlk olarak **yaş değişkenine** göre tükenmişlik alt boyutları düzeyi belirlenmeye çalışılmıştır. Yaş değişkeni 6 gruptan oluştuğu için analiz daha kolay yapılabilmesi açısından Recode komutu ile 3 gruba indirilmiştir.

Tablo. 2: Polislerin Yaş Değişkenine Göre Tükenmişlik Alt Boyutları Puanları Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Sonuçları

Alt lekler	Yaş	N	$\bar{X}$	Ss
Duyusal Tükenme	20-30	58	2,50	,74
	31-40	122	2,26	,70
	41 ve yuk	12	2,04	,48
Duyarsızlaşma	20-30	58	2,31	,52
	31-40	122	2,16	,52
	41 ve yuk	12	2,02	,32
Kişisel Başarı Duyusunda azalma	20-30	58	3,56	,51
	31-40	122	3,75	,48
	41 ve yuk	12	3,82	,34

Yukarıda Tablo 2'ye bakıldığında, en yüksek aritmetik ortalama duygusal tükenme (2,50) ve duyarsızlaşma (2,31) için 20-30 yaş grubuna, kişisel başarı duygusunda azalma ise (3,82) 41 ve yukarı yaş grubuna ait olduğu grlmektedir. En düşük aritmetik ortalama ise duygusal tükenme (2,04) ve duyarsızlaşma (2,02) için 41 ve yukarı yaş grubuna, kişisel başarı duygusunda azalma ise (3,56) 20-30 yaş grubuna ait olduğu söylenebilir.

Aritmetik ortalamalar arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığı tek yönlü varyans analizi ile incelenmiş ve sonuçlar Tablo 3'de sunulmuştur.

Tablo.3: Polislerin Yaş Değişkenine Göre Tükenmişlik Alt Boyutları Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Alt lekler	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P
Duyusal Tükenme	Gruplararası	3,1880	2	1,5940	3,217	,062 p>0.05
	Grupiçi	93,6294	189	,4954		
	Toplam	96,8174	191			
Duyarsızlaşma	Gruplararası	1,2959	2	,6480	2,415	,092 p>0.05
	Grupiçi	50,6948	189	,2683		
	Toplam	51,9907	191			
Kişisel Başarı Duyusunda azalma	Gruplararası	1,6196	2	,8098	3,460	,033 p<.05
	Grupiçi	44,2316	189	,2340		
	Toplam	45,8512	191			

Analiz sonuçları polislerin duygusal tükenme ($F(2-189)=3,217, p<.05$) ve duyarsızlaşma ($F(2-189)=2,415, p>0.05$) düzeylerinin yaş değişkenine göre anlamlı bir farklılığa neden olmadığını göstermektedir. Kırılmaz vd'nin (2003) ve

zbek ve Girgin'in (1993) yaptıkları çalışma bu bulguları destekler niteliktedir. Fakat Avőarođlu vd.'nin (2005) yaptıkları çalışmada, öğretmenlerin yaş gruplarına göre duygusal tükenme ve duyarsızlaşma puanlarında anlamlı düzeyde farklılaşmanın olduğu görülmüştür. Diğer taraftan polislerin kişisel başarı duygusunda azalma ($F(2-189)=3,460, p<.05$) düzeyleri yaş değişkenine göre anlamlı bir Şekilde farklılaşmaktadır. Dolunay'ın (2000) alışması da bu bulguyu destekler niteliktedir. Dolunay'ın çalışmasına göre yaş arttıka duygusal tükenme ve duyarsızlaşma azalmakta buna karşın kişisel başarı duygusu artmaktadır. Kişisel başarı duygusunda azalma alt boyutunda yaşlar arasındaki farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Scheffe testinin sonuçlarına bakıldığında, 20-30 yaş grubundaki polislerin 31 ve daha yukarı yaş grubundaki polislere göre kişisel başarı duygusunda azalma düzeyleri daha yüksektir. Bu bulgu, Girgin'in (1995) okul ğretmenlerinde, Ergin'in (1992) sağlık personelinde yaptđđ araştırma sonuçları ile uyumludur. Suran ve Sheridan'ın (1984) tükenmişlik yaklaşımına göre, 20'li yaşların başlarında bireyler, yaptđđ işte ne kadar iyiyim sorusuyla kendini, eř düzeydeki profesyonellerle karşılaştırmak ya da birkaç yıl sonraki pozisyonda görmeye çalışmaktadır. Bu tür karşılaştırma sonucu olumsuzsa, birey kişisel yersizlik ve mesleki aşağlık duygusu ile baş başa kalmaktadır (Őanlı, 2006: 78). Bu yaklaşım da dikkate alındığında polislerin mesleklerinin ilk yıllarında yüksek beklenti içerisinde olması, uyum problemleri yaşamaları, işle ilgili sorunlarla başa çıkmak için bazı özellikleri henüz kazanmamış olmaları, bireysel başarı sağlayacak ortamların oldukça az olması veya mesleğe bağlanmanın henüz olgunlaşmaması gibi nedenlerden dolayı tükenmişlik yaşayabilmektedirler.

Araştırma kapsamındaki polislerin *cinsiyet değişkenine* göre tükenmişlik alt boyutları puanlarının anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla t testi yapılışmış, istatistiksel sonuçlar aşağda Tablo 4'de sunulmuştur.

Tablo.4: Polislerin Cinsiyet Değişkenine Göre Tükenmişlik Alt Boyutları Puanları Aritmetik Ortalama Standart Sapma ve t Testi Sonuçları

Alt lekler	Yaş	N	$\bar{X}$	Ss	t değeri	P
Duygusal Tükenme	Kadın	38	2,50	,634	1,81	,073 p>0.05
	Erkek	154	2,28	,725		
Duyarsızlaşma	Kadın	38	2,32	,478	1,63	,104 p>0.05
	Erkek	154	2,17	,529		
Kişisel Başarı Duygusunda Azalma	Kadın	38	3,59	,543	-1,63	,105 p>0.05
	Erkek	154	3,73	,474		

Yukarıda Tablo 4'e bakıldığında, puan ortalamaları açısından tükenmişlik alt boyutlarından duygusal tükenme ve duyarsızlaşma alt boyutlarında kadın polislerin puan ortalamaları (2,50 ve 2,32), erkek polislerden (2,28 ve 2,17) yüksek bulunurken, kişisel başarı duygusunda azalma alt boyutunda erkek polislerin puan ortalamaları (3,73) kadın polislerden (3,59) yüksek bulunmuştur. Bu puan ortalamaları arasında anlamlı farklılık olup olmadığı t testi ile sınanmıştır. Yapılan istatistiksel analizler sonucunda, erkek polislerle kadın polislerin cinsiyet

değişkenine göre tükenmişlik alt boyutları arasında anlamlı düzeyde farklılaşma saptanmamıştır. Kırılmaz vd.'nin (2003), Dolunay (2002) ve okluk'un (1999) yapmış oldukları çalışmaların sonuçları da bu bulguları destekler niteliktedir. Fakat Budak ve Srvegil'in (2005) akademik personel üzerinde yaptıkları çalışmada, cinsiyet değişkenine göre duygusal tükenmenin farklılaştığı, kadınların erkeklere göre duygusal tükenme düzeyinin yüksek olduğu bulunmuştur (Budak ve Srvegil, 2005: 101). Avşaroğlu vd.'nin (2005) ğretmenler zerin yapmış oldukları araştırma da, kadın öğretmenlerin kişisel başarı algılamalarından kaynaklanan tükenmişlik düzeyi, erkek öğretmenlere oranla daha yüksek bulunmuştur. Yine Ergin (1992) ve Pines'de (1997) yaptıkları çalışmada benzer sonuçlar elde etmişlerdir.

Araştırma kapsamındaki polislerin *medeni durum* değişkenine göre tükenmişlik alt boyutları düzeyini belirlemek amacıyla yapılmış istatistiksel analiz sonuçları aşağıdaki Tablo 5'de sunulmuştur.

Tablo.5: Polislerin Medeni Durum Değişkenine Göre Tükenmişlik Alt Boyutları Puanları Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma ve t Testi Sonuçları

Alt lekler	Yaş	N	$\bar{X}$	Ss	t değeri	P
Duygusal Tükenme	Evli	168	2,31	,719	21,64	,000 p<.05
	Bekar	24	2,43	,657		
Duyarsızlaşma	Evli	168	2,18	,527	25,57	,000 p<.05
	Bekar	24	2,37	,464		
Kişisel Başarı Duygusunda Azalma	Evli	168	3,73	,468	56,98	,000 p<.05
	Bekar	24	3,53	,607		

Tablo 5 incelendiğinde, bekarların tükenmişliğin alt boyutlarından duygusal tükenme (2,43) ve duyarsızlaşmada (2,37) evlilere göre daha fazla yüksek puan ortalamalarına sahip oldukları grlmektedir. Kişisel başarı duygusunda azalmada ise evlilerin (3,73) bekrlara göre (3,53) daha yüksek bir puan ortalamasına sahip oldukları belirlenmiştir. Bu puan ortalamaları arasında anlamlı farklılık olup olmadığına yönelik yapılan t testi sonuçları incelendiğinde; duygusal tükenme ($t(192)=21,64$, $p<.05$) ve duyarsızlaşma ($t(192)=25,57$, $p<.05$) alt boyutlarından alınan puanların bekar olan polislerde yüksek olduğu söylenebilir. Yani bekar olan polislerin evli olan polisler göre daha fazla tükenmişlik yaşadıkları ifade edilebilir. Kişisel başarı duygusunda azalma ($t(192)=56,98$, $p<.05$) alt boyutundan alınan puanın ise evli olan polislerde daha yüksek olduğu bulgulanmıştır. Buna göre bekarların evlilere göre kişisel başarı duygularında azalma düzeyinin daha yüksek olduğu söylenebilir. Kırılmaz vd.'nin (2003) 43 ilköğretim ğretmeni üzerinde, Aslan vd.'nin (1997) bir grup sağlık çalışanında yaptıkları çalışmalar bu çalışmayı destekler niteliktedir. Fakat Sünter vd.'nin (2006) sağlık ocaklarında çalışan pratisyen hekimler üzerinde yaptıkları araştırmada ise evli ve bekarlar arasında tükenmişlik alt ölçek puanları açısından bir fark olmadığı bulgusu elde edilmiştir.

Araştırma kapsamındaki polislerin *rütbe* değişkenine göre tükenmişlik alt boyutları düzeyini belirlemeye yönelik yapılan istatistiksel analiz sonuçları aşağıdaki Tablo 6’da sunulmuştur.

Tablo.6: Polislerin Rütbelerine Göre Tükenmişlik Alt Boyutları Puanları Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Sonuçları

Alt Ölçekler	Rütbe	N	$\bar{X}$	Ss
Duyusal Tükenme	Polis Memuru	146	2,32	,714
	Komiser Yrd/Komiser/Başkomis	23	2,42	,697
	Emniyet Amiri	20	2,19	,773
	Emniyet Müdürü	3	2,20	,072
Duyarsızlaşma	Polis Memuru	146	2,22	,542
	Komiser Yrd/Komiser/Başkomis	23	2,17	,488
	Emniyet Amiri	20	2,11	,426
	Emniyet Müdürü	3	2,05	,384
Kişisel Başarı Duyusunda Azalma	Polis Memuru	146	3,68	,512
	Komiser Yrd/Komiser/Başkomis	23	3,79	,459
	Emniyet Amiri	20	3,71	,364
	Emniyet Müdürü	3	3,83	,401

Yukarıda Tablo 6 incelendiğinde, en yüksek aritmetik ortalama duygusal tükenme alt boyutunda komiser yrd./komiser ve baş komiser (2,42), duyarsızlaşmada polis memuru (2,22) ve kişisel başarı duygusunda azalmada ise emniyet müdürüne (3,83) ait olduğu görülmektedir. En düşük ortalamalar ise duygusal tükenmede emniyet amiri (2,19), duyarsızlaşmada emniyet müdürü (2,05) ve kişisel başarı duygusunda azalmada ise polis memuruna (3,68) ait olduğu söylenebilir. Aritmetik ortalamalar arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığı ise tek yönlü varyans analizi ile incelenmiş ve sonuçlar Tablo 7’de sunulmuştur.

Tablo.7: Polislerin Rütbe Değişkenine Göre Tükenmişlik Alt Boyutları Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Alt Ölçekler	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P
Duyusal Tükenme	Gruplararası	,6369	3	,2123	,4150	,742
	Grupiçi	96,1805	188	,5116		
	Toplam	96,8174	191			
Duyarsızlaşma	Gruplararası	,2770	3	,0923	,3357	,799
	Grupiçi	51,7137	188	,2751		
	Toplam	51,9907	191			
Kişisel Başarı	Gruplararası	,3148	3	,1049	,4332	,729
	Grupiçi	45,5365	188	,2422		
	Toplam	45,8512	191			

Analiz sonuçları polislerin duygusal tükenme ($F(3-188)=,4150$, $p>0.05$), duyarsızlaşma ($F(3-188)=,3357$, $p>0.05$) ve kişisel başarı duygusunda azalma ($F(3-$

188)=,4332, $p>0.05$) düzeylerinin rütbe değişkenine göre anlamlı bir farklılığa neden olmadığını göstermektedir.

Araştırma kapsamındaki polislerin *meslekte çalışma süreleri* değişkenine göre tükenmişlik alt boyutları düzeyini belirlemek amacıyla yapılan istatistiksel analiz sonuçları aşağıdaki Tablo 8’de sunulmuştur. 5 seçenekten oluşan meslekte çalışma süreleri değişkeni daha kolay analiz yapabilmek amacıyla Recode komutu ile 3 seçeneğe indirgenmiştir.

Tablo.8: Polislerin Meslekte alışma Süreleri Değişkenine Göre Tükenmişlik Alt Boyutları Puanları Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Sonuçları

Alt lekler	Süre (yıl)	N	$\bar{X}$	Ss
Duygusal Tükenme	1-10	109	2,36	,722
	11-20	78	2,28	,707
	21ve yuka	5	2,20	,628
Duyarsızlaşma	1-10	109	2,25	,563
	11-20	78	2,13	,464
	21ve yuka	5	2,03	,320
Kişisel Başarı Duygusunda Azalma	1-10	109	3,62	,479
	11-20	78	3,80	,498
	21ve yuka	5	3,80	,337

Yukarıdaki Tablo 8’e bakıldığında, en yüksek aritmetik ortalama duygusal tükenme (2,36) ve duyarsızlaşma (2,25) için 1-10 yıl arası görev yapan polis grubuna ve kişisel başarı duygusunda azalma (3,80) için ise 11-20 ve 21 yıl ve daha fazla görev yapan polis grubuna ait olduğu grlmektedir. En az aritmetik ortalama ise duygusal tükenme (2,20) ve duyarsızlaşma (2,03) için 21 yıl ve daha fazla görev yapan polis grubuna, kişisel başarı duygusunda azalma (3,62) için ise 1-10 yıl görev yapan polis grubuna ait olduğu söylenebilir. Aritmetik ortalamalar arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığı ise tek yönlü varyans analizi ile incelenmiş ve sonuçlar Tablo 9’da sunulmuştur.

Tablo.9: Polislerin Meslekte alışma Süreleri Değişkenine Göre Tükenmişlik Alt Boyutları Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Alt lekler	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P
Duygusal Tükenme	Gruplararası	,3760	2	,1880	,3684	,692 $p>0.05$
	Grupiçi	96,4414	189	,5103		
	Toplam	96,8174	191			
Duyarsızlaşma	Gruplararası	,7456	2	,3728	1,3749	,255 $p>0.05$
	Grupiçi	51,2452	189	,2711		
	Toplam	51,9907	191			
Kişisel Başarı Duygusunda	Gruplararası	1,4123	2	,7062	3,0033	,042
	Grupiçi	44,4389	189	,2351		

Azalma	Toplam	45,8512	191			p<.05
--------	--------	---------	-----	--	--	-------

Analiz sonuçları, polislerin duygusal tükenme ($F(2-189)=,3684, p>0.05$) ve duyarsızlaşma ($F(2-189)=1,3749, p>0.05$) düzeylerinin meslekte çalışma süreleri değişkenine göre anlamlı bir farklılığa neden olmadığını göstermektedir. Bu bulgu, zbek vd.'nin (1993) yaptıkları çalışma ile uyumludur. Kişisel başarı duygusunda azalma ($F(2-189)=3,0033, p<.05$) düzeyinde ise anlamlı bir farklılık olduğu grlmektedir. Kişisel başarı duygusunda azalma alt boyutunda meslekte çalışma süreleri arasındaki farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Scheff testinin sonuçlarına bakıldığında, mesleğinde 1-10 yıl görev yapan polislerin mesleğinde 11 yıldan daha fazla görev yapan polislere göre kişisel başarı duygusunda azalma düzeyinin daha fazla olduğu söylenebilir. Bu bulgu, Ergin'in (1992) alışması ile de uyumludur. Bu kapsamda tükenmişliğin özellikle işine büyük bir heyecanla yeni başlayanlarda daha fazla grldğu söylenebilir. Bunun nedeni olarak bu kişilerin ilk heyecanları ile çok fazla enerji tketererek erkenden tükenmeleri gösterilmektedir. Bu kişiler kısa zamanda büyük başarılar imza atacaklarına inanırlar. Zaman içinde bu gerçekleşmeyince heyecanları snmeye başlar (Őanlı, 2006: 83). Dolayısıyla büyük umutlarla mesleğe yeni başlayanlar, beklenti düzeyinde umutlarının karşılanmamış olmasından dolayı tükenmişlik hissini daha fazla yaşayabilmektedirler.

Araştırma kapsamındaki polislerin **ğrenim durumları** değişkenine göre tükenmişlik alt boyutları düzeylerini belirlemek amacıyla yapılan istatistiksel analiz sonuçları aşağıdaki Tablo 10'da sunulmuştur.

Tablo.10: Polislerin ğrenim Durumları Değişkenine Göre Tükenmişlik Alt Boyutları Puanları Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Sonuçları

Alt lekler	ğrenim Durumu	N	X	Ss
Duygusal Tükenme	Polis akademisi+fakülte	10	2,07	,349
	Polisokulu+fakülte	17	2,40	,953
	Pomem+fakülte	8	2,21	,949
	Polis myo+fakülte	26	2,72	,635
	Polis okulu	35	2,10	,645
	Polisokulu+ortakademe amirlik k.	3	1,87	,330
	Polis okulu+2 yıllık yüksekokul	76	2,34	,690
	Polis meslek yüksekokulu	10	2,02	,642
	Diğer (lise ve dengi)	7	2,60	,583
Duyarsızlaşma	Polis akademisi+fakülte	10	1,85	,277
	Polisokulu+fakülte	17	2,22	,609
	Pomem+fakülte	8	2,25	,417
	Polis myo+fakülte	26	2,35	,551
	Polis okulu	35	2,09	,505
	Polisokulu+ortakademe amirlik k.	3	2,05	,254
	Polis okulu+2 yıllık yüksekokul	76	2,19	,518
	Polis meslek yüksekokulu	10	2,33	,490
	Diğer (lise ve dengi)	7	2,47	,626
Kişisel Başarı Duygusunda Azalma	Polis akademisi+fakülte	10	3,92	,437
	Polisokulu+fakülte	17	3,86	,456
	Pomem+fakülte	8	3,82	,432
	Polis myo+fakülte	26	3,55	,469

	Polis okulu	35	3,67	,566
	Polisokulu+ortakademe amirlik k.	3	3,79	,314
	Polis okulu+2 yıllık yüksekokul	76	3,69	,493
	Polis meslek yüksekokulu	10	3,85	,398
	Diğer (lise ve dengi)	7	3,44	,374

Yukarıdaki Tablo 10'a bakıldığında, en yüksek aritmetik ortalama duygusal tükenme (2,72) için polis myo+fakülte mezunu polis grubuna, duyarsızlaşma (2,47) için diğer yani lise ve dengi bir okuldan mezun olan polis grubuna ve kişisel başarı duygusunda azalma (3,92) için ise polis akademisi+fakülte mezunu polis grubuna ait olduğu grlmektedir. En düşük aritmetik ortalama duygusal tükenme (1,87) için polis okulu+orta kademe amirlik kursu mezunu olan polis grubuna, duyarsızlaşma (1,85) için polis akademisi+fakülte mezunu polis grubuna ve kişisel başarı duygusunda azalma (3,44) diğer seçeneğinde olan lise ve dengi okul muzunu polis grubuna ait olduğu belirtilebilir. Aritmetik ortalamalar arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığı ise tek yönlü varyans analizi ile incelenmiş ve sonuçlar Tablo 11'de sunulmuştur.

Tablo. 11: Polislerin ğrenim Durumu Değişkenine Göre Tükenmişlik Alt Boyutları Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Alt lekler	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P
Duygusal Tükenme	Gruplararası	8,8759	8	1,1095	2,3088	,022 p<.05
	Grupiçi	87,9414	183	,4806		
	Toplam	96,8174	191			
Duyarsızlaşma	Gruplararası	3,0730	8	,3841	1,4370	,183 p>.05
	Grupiçi	48,9177	183	,2673		
	Toplam	51,9907	191			
Kişisel Başarı Duygusunda Azalma	Gruplararası	2,3636	8	,2954	1,2433	,276 p>.05
	Grupiçi	43,4876	183	,2376		
	Toplam	45,8512	191			

Analiz sonuçları, polislerin duyarsızlaşma ($F(8-183)=1,4370$, $p>0.05$) ve kişisel başarı duygusunda azalma ($F(8-183)=1,2433$, $p>0.05$) için tükenmişlik düzeylerinin öğrenim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılığa neden olmadığını göstermektedir. Sonuçlar duygusal tükenme ($F(8-183)=2,3088$, $p<.05$) düzeyinde ise anlamlı bir farklılık olduğunu göstermektedir. Duygusal tükenme alt boyutunda öğrenim durumları arasındaki farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Scheffe testinin sonuçlarına bakıldığında, polis myo+fakülte mezunu olan polislerin (2,87) diğer okullardan mezun olan polislere göre duygusal tükenme düzeyinin daha yüksek olduğu söylenbilir.

Araştırma kapsamındaki polislerin *alışma sistemi* değişkenine göre tükenmişlik alt boyutları düzeylerini belirlemek amacıyla yapılan istatistiksel analiz sonuçları aşağıdaki Tablo 12'de sunulmuştur.

Tablo.12: Polislerin Çalışma Sistemine Göre Tükenmişlik Alt Boyutları Puanları Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Sonuçları

Alt Ölçekler	Çalışma Sistemi	N	$\bar{X}$	Ss
Duygusal Tükenme	12/12	10	2,35	,822
	12/24	37	2,66	,703
	12/36	11	1,97	,693
	08.00-17.00 (ve benzeri gündüz)	119	2,22	,678
	Diğer (3+1)	15	2,51	,673
Duyarsızlaşma	12/12	10	2,18	,467
	12/24	37	2,38	,574
	12/36	11	2,03	,400
	08.00-17.00 (ve benzeri gündüz)	119	2,12	,483
	Diğer (3+1)	15	2,52	,603
Kişisel Başarı Duygusunda Azalma	12/12	10	3,70	,640
	12/24	37	3,57	,547
	12/36	11	4,00	,321
	08.00-17.00 (ve benzeri gündüz)	119	3,70	,475
	Diğer (3+1)	15	3,80	,362

Tablo 12 incelendiğinde, en yüksek aritmetik ortalama duygusal tükenme (2,66) için 12/24 çalışma sisteminde görev yapan polis grubuna, duyarsızlaşma (2,52) için diğer (3+1) çalışma sisteminde görev yapan polis grubuna ve kişisel başarı duygusunda azalma için ise 12/36 çalışma sisteminde görev yapan polis grubuna ait olduğu görülmektedir. En düşük aritmetik ortalama puanı ise duygusal tükenme (1,97) ve duyarsızlaşma (2,03) için 12/36 çalışma sisteminde görev yapan polis grubuna, kişisel başarı duygusunda azalma (3,57) için ise 12/24 çalışma sisteminde görev yapan polis grubuna ait olduğu söylenebilir. Aritmetik ortalamalar arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığı ise tek yönlü varyans analizi ile incelenmiş ve sonuçlar Tablo 13’de sunulmuştur.

Tablo. 13: Polislerin Çalışma Sistemi Değişkenine Göre Tükenmişlik Alt Boyutları Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Alt Ölçekler	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P
Duygusal Tükenme	Gruplararası	7,4369	4	1,8592	3,8898	,004 p<.05
	Grupiçi	89,3805	187	,4780		
	Toplam	96,8174	191			
Duyarsızlaşma	Gruplararası	3,8409	4	,9602	3,7292	,006 p<.05
	Grupiçi	48,1498	187	,2575		

	Toplam	51,9907	191			
Kişisel Başarı Duygusunda Azalma	Gruplararası	1,7826	4	,4457	1,8911	,113 p>.05
	Grupiçi	44,0686	187	,2357		
	Toplam	45,8512	191			

Analiz sonuçları, polislerin kişisel başarı duygusunda azalma ($F(4-187)=1,8911, p>.05$) için tükenmişlik düzeylerinin çalışma sistemi değişkenine göre anlamlı bir farklılığa neden olmadığını göstermektedir. Sonuçlar duygusal tükenme ($F(4-187)= 3,8898, p<.05$) ve duyarsızlaşma ($F(4-187)= 3,7292, p<.05$) düzeyinde çalışma sistemi değişkenine göre ise anlamlı bir farklılık olduğunu göstermektedir. Duygusal tükenme ve duyarsızlaşma alt boyutlarında çalışma sistemleri arasındaki farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Scheff testinin sonuçlarına bakıldığında, duygusal tükenme alt boyutunda 12/24 çalışma sisteminde görev yapan polislerin ve duyarsızlaşma alt boyutunda ise diğer (3+1) alışma sisteminde görev yapan polislerin diğer çalışma sistemlerinde görev yapan polislere göre tükenmişlik düzeylerinin oldukça yüksek olduğu söylenebilir. Cımbaz'a (2000) göre, Danimarka polisinin çalışma şartları içerisinde söylenebilecek en önemli unsur, personelin çalışma saatlerine gösterilen saygıdır. Polisin alışma süresi günlük sekiz saattir ve teşkilat yerine getireceği hizmetleri bu sekiz saatlik mesai üzerinden planlar, bunun aşılmasını gerektirecek özel durumlarda ise personelin fazla çalışmasının hakkı ücret ya da izin olarak verilir. Böylelikle polis özel yaşamına da zaman ayırabilmekte ve daha az yıpranmaktadır (Őanlı, 2006: 84). Araştırmada 12/24 alışma sistemine göre görev yapan polislerde tükenmişlik düzeyinin daha fazla olmasının nedeni, polislerin bir gündüz bir gece gelmelerinden dolayı günlük yaşamın düzensiz olması ve çalışma saatinin fazla olması gibi nedenlere bağlanabilir.

Araştırma kapsamındaki polislerin *takdir belgesi alma değişkenine* göre tükenmişlik alt boyutları düzeyi belirlenmeye çalışılmıştır (Tablo 14). Takdir belgesi alma değişkeni 5 gruptan oluştuğu için analizin daha kolay yapılabilmesi açısından Recode komutu ile 2 gruba indirilmiştir.

Tablo.14: Polislerin Takdir Belgesi Alma Değişkenine Göre Tükenmişlik Alt Boyutları Puanları Aritmetik Ortalama Standart Sapma ve t Testi Sonuçları

Alt lekler	Takdir Belgesi	N	$\bar{X}$	Ss	t değeri	P
Duygusal Tükenme	Hayır	47	2,56	,560	47,55	,000 p<.05
	Evet	145	2,24	,739		
Duyarsızlaşma	Hayır	47	2,29	,477	8,73	,000 p<.05
	Evet	145	2,17	,533		
Kişisel Başarı Duygusunda Azalma	Hayır	47	3,49	,532	8,75	,000 p<.05
	Evet	145	3,77	,456		

Tablo 14 incelendiğinde, takdir belgesi almayan polislerin tükenmişliğin alt boyutlarından duygusal tükenme (2,56) ve duyarsızlaşmada (2,29) takdir belgesi alan polislere göre daha fazla yüksek puan ortalamalarına sahip oldukları grlmektedir. Kişisel başarı duygusunda azalmada ise takdir belgesi alan

polislerin (3,77) almayan polisler göre (3,49) daha yüksek bir puan ortalamasına sahip oldukları belirlenmiştir. Bu puan ortalamaları arasında anlamlı farklılık olup olmadığına yönelik yapılan t testi sonuçları incelendiğinde; duygusal tükenme (t (192)=47,55, p<.05) ve duyarsızlaşma (t (192)=8,73, p<.05) alt boyutlarından alınan puanların takdir belgesi almayan polislerde daha yüksek olduğu söylenebilir. Yani takdir belgesi almayan polislerin takdir belgesi alan polisler göre daha fazla tükenmişlik yaşadıkları ifade edilebilir. Kişisel başarı duygusunda azalma (t (192)=8,75, p<.05) alt boyutundan alınan puanın ise takdir belgesi alan polislerde daha yüksek olduğu bulgulanmıştır. Kırılmaz vd.'nin (2003) yaptıkları çalışma da bu bulguları destekle niteliktedir. Buna göre takdir belgesi almayan polislerde alanlara göre kişisel başarı duygusunda azalma düzeyi daha yüksektir.

Araştırma kapsamındaki polislerin *taltif alma değişkenine* göre tükenmişlik alt boyutları düzeyi belirlenmeye çalışılmıştır (Tablo 15). Taltif belgesi alma değişkeni 5 gruptan oluştuğu için analiz daha kolay yapılabilmesi açısından Recode komutu ile 2 gruba indirilmiştir.

Tablo.15: Polislerin Taltif Alma Değişkenine Göre Tükenmişlik Alt Boyutları Puanları Aritmetik Ortalama Standart Sapma ve t Testi Sonuçları

Alt lekler	Taltif Alma	N	$\bar{X}$	Ss	t değeri	P
Duygusal Tükenme	Hayır	58	2,42	,752	9,83	,000 p<.05
	Evet	134	2,28	,692		
Duyarsızlaşma	Hayır	58	2,29	,561	9,49	,000 p<.05
	Evet	134	2,16	,500		
Kişisel Başarı Duygusunda Azalma	Hayır	58	3,61	,484	44,19	,000 p<.05
	Evet	134	3,74	,488		

Tablo 15 incelendiğinde, taltif almayan polislerin tükenmişliğin alt boyutlarından duygusal tükenme (2,42) ve duyarsızlaşmada (2,29) taltif alan polisler göre daha fazla yüksek puan ortalamalarına sahip oldukları grlmektedir. Kişisel başarı duygusunda azalmada ise taltif alan polislerin (3,74) almayan polisler göre (3,61) daha yüksek bir puan ortalamasına sahip oldukları belirlenmiştir. Bu puan ortalamaları arasında anlamlı farklılık olup olmadığına yönelik yapılan t testi sonuçları incelendiğinde; duygusal tükenme (t (192)=9,83, p<.05) ve duyarsızlaşma (t (192)=9,49, p<.05) alt boyutlarından alınan puanların taltif almayan polislerde daha yüksek olduğu söylenebilir. Yani taltif almayan polislerin taltif alan polisler göre daha fazla tükenmişlik yaşadıkları ifade edilebilir. Kişisel başarı duygusunda azalma (t (192)=44,19, p<.05) alt boyutundan alınan puanın ise taltif alan polislerde daha yüksek olduğu bulgulanmıştır. Buna göre taltif almayan polislerde taltif alan polisler göre kişisel başarı duygusunda azalma düzeyinin daha yüksek olduğu söylenebilir.

Yukarıdaki her iki araştırmanın (takdir ve taltif alma) sonucunda da takdir ve taltif almayan polislerin alanlara göre daha yüksek tükenmişlik yaşaması, kuramsal çalışmalarda da bu durumu doğrulamaktadır. Çünkü çalışanın algılamalarındaki eşitlik iş doyumunu arttırırken, eşitsizlik yani daha az ödüllendirme de gerginliğe ve tükenmişliğe yol açabilmektedir.

Araştırma kapsamındaki polislerin *mesleğin ekonomik açıdan tatminkârlığı değişkenine* göre tükenmişlik alt boyutları düzeyi belirlenmeye çalışılmıştır (Tablo 16). Mesleğin ekonomik açıdan tatminkârlığı değişkeni 5 gruptan oluştuğu için analizin daha kolay yapılabilmesi açısından Recode komutu ile 3 gruba indirilmiştir.

Tablo.16: Mesleğin Ekonomik Açıdan Tatminkârlığı Değişkenine Göre Tükenmişlik Alt Boyutları Puanları Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Sonuçları

Alt lekler	Ekonomik Tatminkârlık	N	$\bar{X}$	Ss
Duyusal Tükenme	Tatmin etmiyor	42	2,67	,583
	Orta düzeyde tatmin ediyor	81	2,39	,719
	Tatmin ediyor	69	2,02	,659
Duyarsızlaşma	Tatmin etmiyor	42	2,46	,537
	Orta düzeyde tatmin ediyor	81	2,18	,529
	Tatmin ediyor	69	2,06	,443
Kişisel Başarı Duygusunda Azalma	Tatmin etmiyor	42	3,59	,565
	Orta düzeyde tatmin ediyor	81	3,76	,436
	Tatmin ediyor	69	3,69	,495

Tablo 16 incelendiğinde en yüksek aritmetik ortalama duygusal tükenme (2,67) ve duyarsızlaşma (2,46) için mesleğin ekonomik getirisi tatmin etmiyor cevabını veren polis grubuna ve kişisel başarı duygusunda azalma için (3,76) ise orta düzeyde tatmin ediyor cevabını veren polis grubuna ait olduğu grlmektedir. En düşük aritmetik ortalama puanı ise duygusal tükenme (2,02) ve duyarsızlaşma (2,06) için tatmin ediyor cevabını veren polis grubuna, kişisel başarı duygusunda azalma (3,59) için ise tatmin etmiyor cevabını veren polis grubuna ait olduğu söylenebilir. Aritmetik ortalamalar arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığı ise tek yönlü varyans analizi ile incelenmiş ve sonuçlar Tablo 17’de sunulmuştur.

Tablo. 17: Mesleğin Ekonomik Açıdan Tatminkârlığı Değişkenine Göre Tükenmişlik Alt Boyutları Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Alt lekler	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P
Duyusal Tükenme	Gruplararası	11,8430	2	5,9215	13,1706	,000 p<.05
	Grupiçi	84,9744	189	,4496		
	Toplam	96,8174	191			
Duyarsızlaşma	Gruplararası	4,2959	2	2,1480	8,5117	,000 p<.05
	Grupiçi	47,6948	189	,2524		
	Toplam	51,9907	191			
Kişisel Başarı Duygusunda Azalma	Gruplararası	,7960	2	,3980	1,6696	,191 p>.05
	Grupiçi	45,0552	189	,2384		
	Toplam	45,8512	191			

Analiz sonuçları, polislerin kişisel başarı duygusunda azalma ($F(2-189)=1,6696$, $p>.05$) için tükenmişlik düzeylerinin mesleğin ekonomik açıdan tatminkarlığı değişkenine göre anlamlı bir farklılığa neden olmadığını göstermektedir. Sonuçlar duygusal tükenme ($F(2-189)= 13,1706$, $p<.05$) ve duyarsızlaşma ($F(2-189)= 8,5117$, $p<.05$) düzeyinde mesleğin ekonomik açıdan tatminkarlığı değişkenine göre ise anlamlı bir farklılık olduğunu göstermektedir. Duygusal tükenme ve duyarsızlaşma alt boyutlarında mesleğin ekonomik açıdan tatminkarlığı arasındaki farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Scheffe testinin sonuçlarına bakıldığında, duygusal tükenme alt boyutunda (2,67) ve duyarsızlaşma alt boyutunda (2,46) mesleğin ekonomik getirisi tatmin etmiyor cevabını veren polislerin, tatmin ediyor (2,02; 2,06) ve orta düzeyde tatmin ediyor (2,39; 2,18) cevabını veren polislere göre tükenmişlik düzeylerinin oldukça yüksek olduğu söylenebilir. Bu anlamda araştırmadan elde edilen bulgular çerçevesinde çalışanların ekonomik durumlarının düzeltilmemesi ve ekonomik durumlarının beklentilerini karşılamaması gibi nedenlerden dolayı tükenmişlik duygusunu daha fazla yaşamalarını sağlayabilmektedir.

6. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Araştırma sonucunda, araştırma kapsamındaki polislerin bağımsız değişken olan demografik değişkenlere (yaş, cinsiyet, medeni durum, rütbe, meslekte çalışma süresi, öğrenim durumu, çalışma sistemi, takdir ve taltif alma ve mesleğin ekonomik açıdan tatminkarlığı) göre tükenmişlik düzeyleri istatistiksel olarak analiz edildiğinde; yaş, medeni durum, meslekte çalışma süresi, öğrenim durumu, çalışma sistemi, takdir belgesi alma, taltif alma ve mesleğin ekonomik tatminkarlığı değişkenlerinin anlamlı farklılığa sahip oldukları belirlenmiştir.

Araştırma tükenmişlik alt boyutları açısından değerlendirildiğinde, duygusal tükenme düzeyine göre, medeni durum, öğrenim durumu, çalışma sistemi, takdir ve taltif alma ve mesleğin ekonomik tatminkarlığı değişkenleri arasında anlamlı farklılık olduğu saptanmıştır. Bu bulgulara göre, bekrların evlilere, polis myo+fakülte mezunu olan polislerin diğer okullardan mezun olan polislere, 12/24 çalışma sisteminde görev yapan polislerin diğer çalışma sisteminde görev yapan polislere, takdir belgesi almayan polislerin takdir belgesi alan polislere, taltif almayan polislerin taltif alan polislere ve mesleğin ekonomik getirisi tatmin etmiyor diyen polislerin mesleğin ekonomik getirisi orta ve iyi düzeyde tatmin ediyor diyen polislere göre daha fazla duygusal tükenme yaşadıkları saptanmıştır.

Duyarsızlaşma alt lğine göre, medeni durum, çalışma sistemi, takdir ve taltif alma ve mesleğin ekonomik açıdan tatminkarlığı değişkenleri arasında anlamlı farklılık olduğu saptanmıştır. Buna göre, bekarların evlilere, 3+1 sistemine göre çalışanların diğer çalışma sistemine göre görev yapan polislere, takdir belgesi almayan polislerin takdir belgesi alan polislere, taltif almayan polislerin taltif alan polislere ve mesleğin ekonomik getirisi tatmin etmiyor diyen polislerin mesleğin ekonomik getirisi orta ve iyi düzeyde tatmin ediyor diyen polislere göre daha fazla duyarsızlaşma yaşadıkları tespit edilmiştir.

Kişisel başarı duygusunda azalma alt leğine göre, yaş, medeni durum, meslekte çalışma süresi, takdir ve taltif alma değişkenleri arasında anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir. Bu bulgulara göre, 20-30 yaş grubunda olan polislerin 31 ve yukarı yaş grubunda olan polislere göre, bekar olan polislerin evli olan polislere göre, 1-10 yıl arasında görev yapan polislerin 11 yıl ve daha fazla görev yapan polislere göre, takdir ve taltif almayan polislerin takdir ve taltif alan polislere göre kişisel başarı duygularında azalma düzeyinin daha fazla olduğu saptanmıştır.

Araştırma sonucunda elde edilen bulgular dikkate alındığında polislerde tükenmişlik hissini azaltma konusunda ilgili taraflara řu öneriler sıralanabilir: (1) Polis olacak kişilerin seçiminde pozisyona en uygun yani görevi en iyi şekilde (psikolojik ve fiziksel) yapabilecek kişilerin tercih edilmesine dikkat edilmelidir. (2) Göreve yeni başlayan polislere hem özgüvenlerini arttırabilmeleri hem de ortama daha kolay uyum sağlamaları için gerek resmi gerekse gayri resmi destek ve teşviklerin arttırılması sağlanmalıdır. (3) Kurum amirleri personelinin her türlü başarı ve gayretini takdir etmekten çekinmemeli bu konuda her türlü sözel ve diğer davranış ve uygulamalar arttırılmalıdır. (4) Polislerin amirleri ile olan ilişkileri, objektif, güvene dayalı ve sağlıklı temeller üzerine inşa edilmelidir. Bu konuda amirlerin yapıcı ve olumlu yaklaşımları tükenmişlik düzeyini azaltmada önemli bir unsur olacaktır. (5) Polislerin alışma ortamları, görev yaptıkları birimin şartları dikkate alınarak iyileştirilmelidir. (6) Mesleğin ekonomik getirisi günün şartlarına bağlı olarak daha tatminkr hale getirilmelidir. (7) Ykseltirme kriterleri bireysel tatminden ve önyargılardan uzak, başarıyı hedefleyen, motivasyonu arttıran daha sağlıklı bir temel dikkate alınarak oluşturulmalı ve uygulanmalıdır. (8) Mesai saatleri polislerin özel hayatlarına müdahale etmeyecek şekilde düzenlenmeli, bu konuda daha ağdaş yaklaşımlar hayata geçirilmelidir. (9) Polislerin sosyal ve kültürel etkinliklere katılımları teşvik edilmeli, bu konuda kurum içi faaliyetler arttırılmalıdır. (10) Polislerin meslekle ilgili sorun, görüş ve önerilerini üstlerine daha doğru ve hızlı bir şekilde iletmelerini sağlayabilecek bir bilgi akış sistemi (internet bilgi ağı), hayata geçirilmelidir. (11) Polislerin gerek mesleki ve gerekse kişisel gelişimlerine katkı sağlaması düşünülen eğitimler, mesleğin değişen doğasına uyum sağlayacak şekilde ve evrensel boyutta ele alınmalıdır. (12) Polislerin görevlerini daha etkin yapabilmelerine olanak sağlayacak gerçekçi hedefler konulmalı ve bu hedefler polislerin de katılımıyla güncelleştirilmelidir.

KAYNAKÇA

- Ahola, K., T. Honkonen, E. Isometsa, R. Kalimo, E. Nykyri, S. Koskinen, A. Aroma ve J. Lönnqvist, (2006). "Burnout in the General Population", *Social Psychiatry Psychiatr Epidemiol*, 41, ss. 11-17
- Aslan, H., R.O. Aslan ve C. Kesepara, (1997). "Kocaeli'nde Bir Grup Sağlık alışanında İşe Bağlı Gerginlik, Tükenme ve İş Doyumu", *Toplum ve Hekim*, 12.
- Avşaroğlu, S., M.E. Deniz ve A. Kahraman, (2005). Teknik ğretmenlerde Yaşam Doyumu, İş Doyumu ve Mesleki Tükenmişlik Düzeylerinin İncelenmesi", *S.. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14, ss.115-129

- Aydın, Ahmet, Hamdi, (2002). “zel Güvenlik TeŐkilatı: KuruluŐu, Görevleri, Yetkileri”, *Polis Bilimleri Dergisi*, 4(1-2), ss.123-136
- BaltaŐ, A. ve Z. BaltaŐ, (1993). *Stres ve Stresle BaŐa ıkma Yolları*, Remzi Kitabevi, İstanbul
- Barutçu, E., (2003), “İŞ ve İŐgören Uyumu Açısından KiŐilik zelliklerinin Değerlendirilmesi: Bir Uygulama”, 9. *Ulusal Ergonomi Kongresi*, 16-18 Ekim
- Barutçu, E. ve C. Serinkan, (2008). “Günümüzün nemli Sorunlarından Biri Olarak Tükenmişlik Sendromu ve Denizli’de Yapılan Bir AraŐtırma”, *Ege Akademik BakıŐ*, 8 (2), ss. 541-561
- Berns, S.S., (1984). *Job Satisfaction and Conflict Management*, Third Edition, Toronto: The Mosby Company
- Brewer, E. W. ve L. F. Clippard, (2002). “Burnout and Job Satisfaction Among Student Support Services Personel”, *Human Resources Development Quarterly*, 13 (2), ss.169-186
- Budak, G. ve O. Sürgevil, (2005).“Tükenmişlik ve TükenmiŐlięi Etkileyen rgtsel Faktörlerin Analizine İlişkin Akademik Personel zerinde Bir Uygulama”, *D.E..İ.İ.B.F. Dergisi*, 20 (2), ss. 95-108
- am, O., (1992), Tükenmişlik Envanterinin Geçerlik ve Gvenirliliğinin AraŐtırılması, *H.. VII. Ulusal Psikoloji Kongresi Düzenleme Kurulu ve Türk Psikologlar Derneği Yayını*, Ankara, ss. 155-159
- Cemaloğlu, N. ve D.E. Őahin, (2007). “retmenlerin Mesleki Tükenmişlik Düzeylerinin Farklı DeęiŐkenlere Göre İncelenmesi”, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 15 (2), ss. 465-484
- Cerrah, İ ve E. Semiz, (2000), *Yirmibirinci Yüzyılda Polis: Temel Sorunlar-aędaŐ YaklaŐımlar*, Sibel Matbaası, Ankara
- okluk, ., (1999). “Zihinsel ve İŐitme Engelliler Okulunda Görev Yapan Yönetici retmenlerde TkenmiŐlięin Kestirilmesi”, (YayınlanmamıŐ Y.Lisans Tezi), A.. Sosyal Bilimler Enstits
- Constable, C.J.F. ve D.W. Russell, (1986).“The Effect of Social Support and the Work Environment Upon Burnout Among Nurses”, *J. Human Stress*, 12, ss. 20-26
- Cordes, C.L. ve T.W. Dougherty, (1993).“A Review and an Integration of Research on Job Burnout”, *Academy of Management Review*, 18 (4), ss.621-656
- Courage, M. ve D. Williams, (1987).” An Approach to the Study of Burnout in Professional Care Providers in Human Service Organizations”, *Journal of Social Service Research*, 10, ss. 7-22
- Demir, A., (1999), “HemŐirelerin Tükenmişlik Düzeyleri ve TükenmiŐlięi Etkileyen Bazı Faktörlerin İncelenmesi”, *H.. HemŐirelik Yüksekokulu Dergisi*, 6 (1-2)
- Dolunay, A.B. (2002). “Genel Liseler ve Teknik-Ticaret Meslek Liselerinde Görevli retmenlerde Tükenmişlik Durumu”, *A.. Tıp Fakültesi Mecmuası*, 55 (1), Ankara
- Ergin, C., (1992). “Doktor ve HemŐirelerde Tükenmişlik ve Maslach Tükenmişlik leğinin Uyarlanması”, *VII. Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel*

- alışmaları*, (Editör: R. Bayraktar ve İ. Dağ), Türk Psikologlar Derneği Yayını, Ankara
- Fawzy, F.I., N. W. Fawzy ve R. O. Pasnau, “Burnout in the Health Professionals”, *Handbook of Studies on General Hospital Psychiatry*, Editr: F.K. Judd, G.D. Burrows, D.R. Lipsitt, Elsevier Science Publishers BV, Amsterdam
- Innsrand, S.T., G.A. Espnes ve R. Mykletun, (2004), “Job Stres, Burnout and Job Satisfaction: An Intervention Study for Staff Working with People with Intellectual Disabilities”, *Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities*, 17, ss.119-126
- Izgar, H., (2001), *Okul Yöneticilerinde Tükenmişlik*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara
- Kaçmaz, N. (2005). “Tükenmişlik Sendromu”, *İstanbul Tıp Fakültesi Dergisi*, 68, ss.29-32
- Karahan, A., K. Gürpınar ve P. Özyürek, (2007). “Hizmet Sektöründeki İşletmelerin rgt İçi Stres Kaynakları: Afyon İl Merkezindeki Hastanelerde alışan Cerrahi Hemşirelerinin Stres Kaynaklarının Belirlenmesi”, *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt.3, Yıl.3, Sayı.1, ss. 27-44
- Karatepe, S., (2004). “Polis Teşkilatında Halkla İlişkilerin nemi: Bir Alan Araştırması”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14 (2), ss.255-272
- Kırılmaz, A.Y., . elen ve N. Sarp, (2003), “İlkretimde alışan Bir ğretmen Grubunda “Tükenmişlik Durumu” Araştırması”, *İlkogretim-Online*, 2 : 2-9
- Komala, K. ve S. Ganesh, (2007), “Individual Spirituality at Work and Its Relationship with Job Satisfaction and Burnout: An Exploratory Study Among Healthcare Professionals”, *The Business Review*, 7 (1), ss. 124-129
- Köse, S. ve A.A. Glova, (2006), “Tükenmişlik (Burnout): Türkiye’deki Genel Cerrahlara Yönelik Bir Araştırma”, *14. Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongresi Bildiriler Kitabı*, 22-24 Mayıs, Erzurum, ss. 255-261
- Lloyd, C. ve R. King, (2004), “A. Survey of Burnout among Australian Mental Health Occupational Therapists and Social Workers”, *Social Psychiatry Psychiatr Epidemiol*, 39, ss. 752-757
- Maslach, C. Ve Jackson, S.E. (1981), “The Measurement of Experienced Burnout”, *Journal of Occupation Behaviour*, Vol. 2, ss. 99-113
- Maslach, C. ve P.G. Zimbardo, (1982), *Burnout-The Cost of Caring*, Prentice-Hall, Inc., Englewood Cliffs, New Jersey.
- Oruç, S. (2007). Özel Eğitim Alanında alışan ğretmenlerin Tükenmişlik Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi, (Yayınlanmamış Y.Lisans Tezi, .. Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- zbek, K. Ve G. Girgin, (1993). “Sağlık Bakanlığı İzmir Teşkilatında alışan Hekimlerde Tükenmişlik Sendromunun Araştırılması”, *T.C Sağlık Bakanlığı Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü Ruh Sağlığı Bülteni*, 40 (3)
- Pines, A.M. (1997). “Gender Differences in Burnout: Israelis’s Responses to the Intifada”, *European Psychologist*, 2 (1), ss. 28-34

- Schaufeli, W.B., M.C.W. Peeters, (2000). "Job Stres and Burnout Among Correctional Officers: A Literature Review", *International Journal of Stres Management*, 7 (1), ss. 9-48
- Serinkan, C. ve E. Barutçu, (2006). "Őirket Yöneticilerinin Motivasyon ve Tükenmişlik Düzeylerine İlişkin Bir AraŐtırma", *14. Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongresi Bildiriler Kitabı*, 22-24 Mayıs, Erzurum, ss. 959-972
- Soysal, A., (2008). "alıŐma YaŐamında KiŐilik Tipleri: Bir Literatür Taraması", *imento İŐverenler Dergisi*, Cilt: 22, Sayı: 1, Ocak, ss. 4-19
- Sökmen, A., (2005), "Konaklama İŐletmelerinin Yöneticilerinin Stres Nedenlerinin Belirlenmesinde Cinsiyet Faktörü: Adana'da Ampirik Bir AraŐtırma", *Ekonomik ve Sosyal AraŐtırmalar Dergisi*, Gz, ss.1-27
- Sünter, A.T., S. Canbaz, Ő. Dabak, H.z ve Y. PekŐen, (2006). "Pratisyen Hekimlerde Tükenmişlik, İŞe Bağlı Gerginlik ve İŞ Doyumu Düzeyleri", *Genel Tıp Dergisi*, 16 (1), ss. 9-14
- Srveğil, O. Ve G. Budak, (2006), "Akademik Personelin Tükenmişlik Düzeyini Etkileyen alıŐma YaŐamı Alanlarının ve Demografik DeėiŐkenlerin Analizi", *14. Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongresi Bildiriler Kitabı*, 22-24 Mayıs, Erzurum, ss. 231-239
- Őanlı, M. (2006).Adana İlinde alıŐan Polislerin İŞ Doyumu ve Tükenmişlik Düzeylerinin Bazı DeėiŐkenler Açısından İncelenmesi, .. Sosyal Bilimler Enstitüsü (YayınlanmamıŐ Y.Lisans Tezi)
- Tepeci, M. ve K. Birdir, (2003). "Otel alıŐanlarında Tükenmişlik Sendromu", *11. Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongresi Bildiriler Kitabı*, 22-24 Mayıs, Afyon, ss. 959-972
- Torun, A., (1996).*Stres ve Tükenmişlik*, (içinde) S. Tevrz (editör), Endüstri ve rgt Psikolojisi, Türk Psikologlar Derneği Yayını, ss. 43-53

http://www.polislik.net/index.php?option=com_content&task=view&id=570&Itemid=25 (İndirilme Tarihi. 12.05.2009).

KİLİS 7 ARALIK ÜNİVERSİTESİ
İKTİSADİ VE İDARİ BİLİMLER FAKÜLTESİ AKADEMİK ARAŐTIRMALAR VE
ÇALIŐMALAR DERGISİ
MAKALE BAŐVURU FORMU

Makalenin Başlığı:

Yazarın Adı ve Soyadı:
Unvanı:
Kurumu (Fakülte/Bölüm/Birim) :

Adresi:

Telefon (İş):
Telefon (Cep):
Faks:
E-mail:

Not: Makalenin birden fazla yazarı olması durumunda yukarıdaki bilgilerin her yazar için ayrıca verilmelidir. Değerlendirme sürecindeki yazışmaların hangi yazarla yapılacağı yazar adının yanına “Yazışmaları yürütecek yazar” ifadesi yazılarak belirtilmelidir.

Yukarıda başlığı belirtilen makalenin daha önce hiçbir yerde yayımlanmadığını, halen başka bir derginin değerlendirme sürecinde olmadığını, yayımlanması halinde tüm haklarını Kilis 7 Aralık Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Akademik Araştırmalar ve alışmalar Dergisi’ne devredeceğimi beyan ederim.

TARİH: .....

İMZA: .....